Arhimandrit

Serafim Alexiev

Răscumpărarea

lucrare a iubirii și dreptății dumnezeiești

Arhimandrit
SERAFIM ALEXIEV

Răscumpărarea

Lucrare a iubirii şi dreptății dumnezeieşti

Traducere din limba bulgară
de Gheorghiță Ciocioi

Σοφία

București

Redactori: Elena Marinescu,
Alexandra Grigore

Coperta: Mona Velciov

Mila şi adevarul s-au intampinat,
dreptatea şi pacea s-au sarutat.
(Psalmi 84, 11)

Traducerea a fost făcută după originalul în limba bulgara: Arhimandrit Serafim Alexiev, *Izkuplenieto kato delo na bojiata liubov i bojiata pravda*, Sofia, 1999.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Nationale a Romaniei
ALEXIEV, SERAFIM
Rascumpararea – lucrare a iubirii şi dreptaţii dumnezeieşti / arhimandrit Serafim Alexiev; trad. din lb. bulgara: Gheorghita Ciocioi. - Bucureşti: Serafim Alexiev, arhimandrit, 2009
ISBN 978-973-136-131-4

I. Ciocioi, Gheorghiță (trad.)

241.51:231

Prefață

Într-un studiu de dimensiuni reduse, „Despre Răscumpărarea noastră"[1], teologul Nicolae Arseniev își exprimă opinia că răscumpărarea neamului omenesc reprezintă „manifestarea exclusivă a iubirii dumnezeiești"; nu însă și a dreptății lui Dumnezeu. „Întru aceasta, doar întru aceasta, constă mântuirea noastră – scrie el –, în faptul că ni s-au dezvăluit străfundurile cele necuprinse ale iubirii dumnezeiești... Moartea lui Hristos pe cruce reprezentând cea mai înaltă manifestare a nețărmuritei iubiri divine, ce se revarsă din belșug până în abisurile căderii și părăsirii noastre, până în prăpastia morții."[2]

Ca să ajungă la o astfel de concluzie, Nicolae Arseniev s-a folosit de doctrina ce susține inacceptabila *teorie a satisfacției*, teorie care, în contradicție cu

[1] N. Arseniev, *Ob iskuplenii naşem*, Varşovia, 1935.

[2] *Ibidem*, p. 31.

teoria etică apărată de el, este străbătută de la un capăt la celălalt de spiritul juridic. Această teorie a fost emisă de către părintele scolasticii – Anselm de Canterbury (1033-1109) – fiind expusă în opera lui, *Cur Deus homo*. La temelia ei se află spiritul clasic al dreptului roman, unit cu concepția germană despre onoare. Conform acestei teorii, „onoarea dumnezeiască a fost jignită, fiind nevoie ca lui Dumnezeu să i se aducă satisfacție, să se verse sângele nevinovat al Dreptului desăvârşit, adică sângele Omului-Dumnezeu". Căci vina „este extrem de gravă, întrucât omul a jignit prin neascultarea sa onoarea lui Dumnezeu. Iar satisfacția ar fi trebuit să fie de o vrednicie la fel de mare, de o valoare fără margini. Omul însă a fost incapabil să aducă o asemenea satisfacție... Din cauza făpturii sale mărginite, i-a fost cu neputință înfăptuirea unui asemenea bine, ținând seama de vina lui incomensurabilă. O asemenea lucrare a putut fi săvârşită doar de Dumnezeu-Omul, Care, ca om, a avut dreptul să o săvârşească pentru frații Săi – oamenii – şi Care, ca Dumnezeu, a fost capabil să o săvârşească. Această

lucrare s-a înfăptuit prin moartea Lui pe cruce"[1].

După Nicolae Arseniev, teoria în cauză poartă pecetea legității omeneşti şi a dreptății întru totul relative, introducând în sfera Dumnezeirii concepții ce țin de juridic ori de omenesc într-un mod cât se poate de limpede, fiind din această pricină nedemnă de luat în considerație atunci când ne raportăm la Dumnezeu. Aceasta tulbură simțământul religios, deformând chipul lui Dumnezeu, Care ni S-a descoperit întru Fiul ca dragoste. Pentru măreția cea dumnezeiască este nedemn să se cugete că Dumnezeu nu putea să Se milostivească de noi fără a fi fost satisfăcută dreptatea Lui. „Oare conducătorul unui stat pământesc are dreptul să se milostivească şi chiar să acorde o amnistie deplină... iar Dumnezeu nu are dreptul să ierte dacă nu este adusă o satisfacție pe măsura măreției Sale?... Cine ne-a dat dreptul să cugetăm astfel despre Dumnezeu, să ni-L închipuim ca pe un legiuitor oarecare, aspru şi nemilos, care nu ar fi putut să fie îmblân-

[1] N. Arseniev, *op. cit.*, pp. 28-29, Varşovia, 1935.

zit şi să se îndure de suferinţele nenumărate ale omenirii căzute şi care, din pricina unei concepţii juridice exterioare (destul de formale), a împlinirii întru literă a legii celei de neînduplecat, să dea la moarte pe Cel nevinovat, pe Cel neatins în nici un fel de păcat ori de jigniri? Privitor la această nemărginită taină, Biserica nu are vreo raportare la o astfel de concepţie legiuitoare exterioară, omenească şi atât de îngustă[1]."

Teoria satisfacţiei, care s-a născut în sânul Bisericii Romano-Catolice – în legătură cu spiritul juridic prezent în aceasta – şi împărtăşită şi de către Protestantismul clasic, a asmuţit, după Nicolae Arseniev, o mulţime de polemişti împotriva Creştinismului, dându-le apă la moară.

Arseniev constată că Biserica Ortodoxă, în mărturisirea de credinţă, în cântările ei cultice, în concepţia Sfinţilor Părinţi şi în înţelegerea textelor Sfintei Scripturi a rămas întotdeauna departe de înţelegerea în sens juridic a Răscumpărării. Este adevărat că în teologia clasică rusă, sub influenţa învăţăturilor scolastice apusene, pă-

[1] *Ibidem*, pp. 29-30.

trunse în partea de sud-vest a Imperiului Rus după secolul al XVII-lea, s-a răspândit teoria satisfacţiei, fiind acceptată un timp îndelungat în acele părţi. Ca exemplu în această privinţă, Arseniev aduce *Teologia dogmatică ortodoxă* a mitropolitului Macarie, tipărită la Sankt Petersburg, în care citim: „Întreaga taină a Răscumpărării noastre prin moartea lui Iisus Hristos constă în faptul că El, în locul nostru, a mulţumit pe deplin dumnezeiasca dreptate, pentru păcatele noastre, şi a plătit prin Sângele Său datoria pe care noi înşine nu am fost în stare să o plătim." Dar teologia rusă, după Arseniev, s-a dezis de această teorie juridică a satisfacţiei. Aceasta este confirmată de către o serie de excelente lucrări, precum cea a protoiereului Svetlov – *Însemnătatea crucii în lucrarea lui Hristos. Încercare de lămurire a dogmei Răscumpărării*, Kiev, 1893 – ori cea a arhimandritului (ajuns mai apoi patriarh al Moscovei) Serghie (Stragorodski) – *Învăţătură ortodoxă despre mântuire* – şi, mai apoi, lucrarea mitropolitului Antonie (Hrapovitki) – *Dogma Răscumpărării*, din anul 1926.

Arseniev încheie enumerarea teologilor care nu au împărtăşit concepţia juridică a Răscumpărării cu mitropolitul Antonie. Noi vom mai adăuga însă că şi în zilele noastre concepţia jurică a Răscumpărării este în continuare negată de către unii teologi ruşi. În disertaţia „Dogma Răscumpărării în ştiinţa teologiei ruse în ultima jumătate de veac (1893-1944)" a profesorului P. Gnedici este desconsiderată întru totul componenta dumnezeieştii dreptăţi în actul mântuirii, fiind numită disprețuitor această concepţie a Răscumpărării cu termenii „scolastică" şi „juridică".

Fără să ne avântăm într-o polemică lipsită de rost, ne vom îngădui să ne exprimăm îndoiala faţă de veridicitatea acestei afirmaţii, cum că teologia ortodoxă rusă, prin cei mai de seamă reprezentanţi ai săi, a negat concepţia *juridică* a Răscumpărării, îmbrăţişând ca adevărată doar pe cea *etică* şi explicând Răscumpărarea doar prin dragostea dumnezeiască. După noi, cei mai de seamă teologi ortodocşi ruşi au apărat până la capăt atât componenta etică, cât şi pe cea juridică a Răscumpărării, considerând că aceasta se

exprimă cel mai deplin şi mai credibil doar atunci când, în acelaşi timp, se iau în considerare atât dragostea, cât şi dreptatea lui Dumnezeu ca factori ai Răscumpărării. Astfel de teologi sunt: mitropolitul Filaret al Moscovei, arhiepiscopul Filaret de Cernigov, Sfântul Tihon de Zadonsk, mitropolitul Macarie Bulgakov, Sfantul Teofan Zăvorâtul, Sfântul Ioan de Kronstadt, Sfantul arhiepiscop Serafim Sobolev, N.N. Glubokovski, Vladimir Lossky şi mulţi alţii. Concepţiile lor în chestiunea dată vor fi evidenţiate la momentul potrivit.

În cazul nostru este foarte important să subliniem că împotriva teoriei juridice a satisfacţiei din Evul Mediu s-a ridicat concepţia modernă asupra Răscumpărării, ca act al dragostei dumnezeieşti. Astfel, apar două concepţii diferite privitoare la dogma Răscumpărării – una, juridică, golind întreaga bogăţie a zidirii lui Dumnezeu şi explicând taina mântuirii prin satisfacerea dreptăţii dumnezeieşti, şi alta, etică, explicând taina mântuirii doar prin iubirea lui Dumnezeu pentru lume.

Unde se află adevărul?

Pentru a înțelege limpede lucrurile, să cercetăm cum se exprimă în problema dată:

1. Sfânta Scriptură a Vechiului Testament.

2. Sfânta Scriptură a Noului Testament.

3. Sfinții Părinți.

4. Cărțile de slujbă ale Bisericii Ortodoxe.

5. Biserica Ortodoxă, care, prin sinoade, şi-a apărat pozițiile sale dogmatice atât în disputele hristologice, cât şi prin condamnarea eresurilor.

În cele din urmă, ne vom strădui ca, pe temelia rezultatelor la care vom ajunge, să facem o analiză critică a celor două teorii opuse – cea juridică şi cea etică –, pentru ca în încheiere să tragem concluziile care se impun.

Planul studiului nostru se va dezvolta, prin urmare, conform celor şase puncte enunțate mai sus.

1.
Sfânta Scriptură a Vechiului Testament şi Răscumpărarea

Înainte de toate trebuie să remarcăm faptul că, pentru învățătura Ortodoxă, Sfânta Scriptură a Vechiului şi cea a Noului Testament sunt indisolubil legate una de cealaltă. Aceasta este revelația Unicului şi Adevăratului Dumnezeu. Şi dacă Vechiul Testament ne deschide jertfelnicul părtăşiei cu Dumnezeu, Noul Testament ne conduce în însăşi Sfânta Sfintelor a acestei părtăşii cu Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu, prin treptata lui purtare de grijă, ne descoperă voia lui Dumnezeu şi tainele mântuirii noastre. Vechiul Testament este călăuză spre Hristos (Galateni 3, 24), el reprezintă pregătirea pentru aşteptata Răscumpărare, iar Noul Testament reprezintă Răscumpărarea însăşi şi arată limpede adâncimea bi-

necuvântatelor şi nespuselor ei roade pentru oameni.

Atât în Vechiul Testament, cât şi în Scriptura Noului Testament Dumnezeu este reprezentat ca drept şi iubitor, *dreptatea* şi *iubirea* fiind însuşirile imanente ale fiinţei Lui. Dreptatea dumnezeiască îmbracă următoarele noţiuni: 1. Dreptatea în sens *juridic* (Isaia 5, 16; Psalmi 9, 8-9); 2. Dreptatea în înţelesul ei *etic* (I Ioan 3, 7) şi 3. Îndreptăţirea în înţeles *dogmatic* (Ieremia 23, 6).

Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecăţile Tale – spune Psalmistul (Psalmi 118, 137; vezi şi Ieşirea 32, 4). *Dreptatea Ta este dreptate în veac şi legea Ta adevărul* (Psalmi 118, 142).

Împreună cu dreptatea, în Vechiul Testament merge nedespărţită şi *dragostea cea dumnezeiască*, numită fie *bunătate*, fie *milă*. *Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul* (Psalmi 33, 9). *Lăudaţi pe Domnul, că este bun, că în veac este mila Lui* (Psalmi 117, 1; Psalmi 135, 3).

Iar în Psalmul 24, versetul 9 sunt subliniate în acelaşi timp două asemenea însuşiri de temelie ale lui Dumnezeu: *Bun şi drept este Domnul, pentru aceasta lege va pune celor ce greşesc în cale.*

Aceste două însuşiri ale fiinţei dumnezeieşti transpar încă din primele pagini ale Bibliei, unde este zugrăvită purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de primii oameni. Îndată după zidirea acestora, Dumnezeu le dă poruncă să nu mănânce din roadele pomului cunoştinţei binelui şi răului (Facerea 2, 17). Ce reprezintă oare această poruncă, dacă nu *manifestarea iubirii lui Dumnezeu* faţă de om? Căci ea mărturiseşte dumnezeiasca grijă de a conduce cununa creaţiei pe calea desăvârşirii. După adânca cugetare a Sfântului Grigorie de Nyssa, prin porunca dată, omul, creat după chipul lui Dumnezeu, trebuia să năzuiască să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu pe care încă nu o avea. Această primă dumnezeiască poruncă a deschis înaintea lui Adam şi a Evei posibilitatea de a ieşi din inerţia iniţială pentru a se avânta pe calea creatoare dăruită lor – calea singurei demnităţi a omului, rânduit cu voie liberă. Această poruncă plină de iubire a fost hărăzită să impulsioneze pe primii oameni să se ridice treptat din starea lor morală de neutralitate – necunoscând

ei nici binele, nici răul – către starea dreptății active, din starea copilului nevinovat către starea matură a înfăptuirii binelui, din starea dăruitei nevinovății către treapta sfințeniei dobândite. Căci sfințenia este sinonimă cu desăvârşirea asemănării cu Dumnezeu, poruncită omului (Leviticul 19, 2).

Până la căderea în păcat, Adam nu a cunoscut însă, nici nu a gustat cu adevărat, plinătatea fericirii pentru care a fost creat. Fericirea întru Dumnezeu trebuia să o atingă prin voia liberă, dăruită lui de Dumnezeu. Prin supunerea de bună voie a făpturii omeneşti către voia cea bună a Creatorului se înfăptuieşte virtutea, iar prin aceasta se atinge fericirea. Căci contopirea acestor voințe conduce către părtăşie întru dragoste, după cuvintele cele nemincinoase ale Mântuitorului adresate sufletului omenesc: *Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum şi Eu am păzit poruncile Tatălui Meu şi rămân întru iubirea Lui* (Ioan 15, 10). Despărțirea acestor voințe rupe legăturile dragostei (Ioan 14, 24).

În dragostea Sa către om, Dumnezeu a dorit ca omul să fie părtaş la

dragostea Lui. Însă, pentru a fi părtaş ei, omul ar fi trebuit să împlinească voia lui Dumnezeu. Prima manifestare a voii dumnezeieşti celei bune a fost cea dintâi poruncă dată omului. De aceea, pe bună dreptate, ea poate fi numita expresia *dumnezeieştii iubiri* față de om. Prin împlinirea acestei porunci omul ar fi urmat să înceapă să guste şi să înțeleagă cât de bun este Domnul (Psalmi 33, 9). Gustarea din bunătatea şi dragostea cea dumnezeiască alcătuieşte însăşi ființa fericirii duhovniceşti. Adam şi Eva au pregustat aceasta, însă nu au experiat-o cu adevărat. Dar nici nu ar fi putut să experimenteze pe deplin această fericire până la cercarea voii lor.

Prima poruncă dumnezeiască a fost însă manifestarea nu doar a dumnezeieştii iubiri, ci şi a *dumnezeieştii dreptăți*. Fiecare poruncă dumnezeiască este îndeobşte manifestare a dumnezeieştii dreptăți, căci, după scurta, dar expresiva definiție a Sfântului Teofan Zăvorâtul, „dumnezeiasca dreptate o constituie înseşi poruncile", deoarece izvorăsc din Dumnezeu, Care întru ființa Lui este drept şi sfânt. Aceasta o exprimă într-un chip minunat Psal-

mistul prin cuvintele: *Drept eşti, Doamne, şi drepte sunt judecăţile Tale. Poruncit-ai cu dreptate mărturiile Tale şi cu tot adevărul* (Psalmi 118, 137-138).

De ce ne dă Dumnezeu poruncile Sale? Ca să avem părtăşie cu dreptatea şi cu sfinţenia Lui, în care se află ascuns zălogul fericirii vieţii noastre veşnice; cu alte cuvinte, ca să ne facă vii prin poruncile Sale (Psalmi 118, 40), ca să viem prin acestea (Psalmi 118, 50). Cuvintele Lui sunt Duh şi Viaţă (Ioan 6, 63), *cuvinte de viaţă* (Faptele Apostolilor 7, 38). Împlinirea dumnezeieştilor porunci ne conduce la viaţa veşnică (Matei 19, 17).

Modul în care împlinirea dumnezeieştilor porunci ne face părtaşi la Însuşi Dumnezeu, Care este Viaţă şi Dătător de viaţă (Ioan 5, 26), ni-l lămureşte cel mai bine Sfântul Marcu Ascetul, prin cuvintele: „Domnul este ascuns întru poruncile Sale, iar cei care-L caută Îl vor afla în măsura în care împlinesc aceste porunci." Aceasta înseamnă că cei care împlinesc poruncile lui Dumnezeu, prin împlinirea lor, parcă spărgând coaja acestora, află ascuns întru ele pe Acela Care este Viaţa, pe Dătătorul de Viaţă.

Prin urmare în prima poruncă a lui Dumnezeu se ascundea atât dumnezeiasca dreptate, cât şi dumnezeiasca dragoste. Dacă ar fi împlinit-o, omul ar fi putut din starea lui de nepăcătuire să devină drept, căci ar fi avut părtăşie cu dreptatea lui Dumnezeu, ascunsă în poruncă, după cuvintele Apostolului: *Cel ce săvârşeşte dreptatea este drept, precum Acela drept este* (I Ioan 3, 7). Dacă ar fi împlinit-o, omul ar fi urmat să devină, din fericirea hărăzită lui, fericit cu adevărat, căci ar fi urmat să se împărtăşească de dragostea lui Dumnezeu cuprinsă în poruncă, după cuvintele Psalmistului: *Fericiţi cei ce păzesc judecata şi fac dreptate în toată vremea* (Psalmi 105, 3).

După cum împlinirea voii dumnezeieşti este purtătoare de viaţă şi de binecuvântare (Ieşirea 11, 27), tot astfel şi călcarea dumnezeieştilor porunci aduce blestemul (Ieşirea 11, 28) şi moartea (Isaia 1, 20), căci înstrăinează de Dumnezeu, Izvorul binecuvântării şi al vieţii (Ieremia 17, 13). Înţeleptul Solomon nu fără de temei povăţuieşte: *Cel ce umblă după dreptate ajunge la viaţă, iar cel ce fuge după rău, la moarte* (Pilde 11, 9; 12, 28).

Omul nu a ascultat însă de Dumnezeu, a călcat voia Lui şi a păcătuit foarte grav faţă de dreptatea Lui. Astfel, el singur s-a despărţit de Izvorul vieţii şi a început îndată să sece duhovniceşte, precum seacă pârâiaşul căruia îi este întreruptă legătura cu izvorul. Neîmplinirea dumnezeieştii dreptăţi l-a condus chiar până la acelea care sunt potrivnice lui Dumnezeu şi de care Acesta a dorit să-l ferească pe om. Dumnezeiasca dreptate a vrut să-l facă drept, însă încălcarea ei l-a făcut pe om *păcătos*. Acesta a dorit să-i aducă binecuvantare; însă omul, prin nesocotirea ei, şi-a atras el însuşi *blestemul* (Facerea 3, 17; 4, 11). Dumnezeiasca dreptate a dorit să-l conducă la viaţa cea veşnică, însă el, prin încălcarea ei, şi-a pricinuit moartea (Facerea 2, 17).

Păcatul, blestemul şi moartea sunt roada întrebuinţării rele a voii sale libere, deci ele trebuie înţelese nu ca o răzbunare a lui Dumnezeu din pricina neascultării omului, ci ca rele pe care însuşi omul şi le-a atras prin împotrivirea lui faţă de voia lui Dumnezeu. Iar împotrivirea şi-a însuşit-o prin încălcarea legilor firii. Dacă mergi împotriva acestora, ele se vor răzbuna

şi te vor pedepsi. Explicaţia este următoarea: legile acţionează necrutător, de neînduplecat, în mod mecanic, pentru că sunt oarbe, dumnezeiasca dreptate pedepsind greşelile sub înţeleapta conducere a Proniei dumnezeieşti. În necercetatele adâncimi ale acestei Pronii străluceşte, pentru ochii celor ce cred, lumina cea mângâietoare a iubirii dumnezeieşti, care este unită cu dreptatea şi întotdeauna cu un scop bun îndreaptă pe cel păcătos, ca acesta să înţeleagă, din propria experienţă că de păcat sunt legate chinurile şi că doar în urmarea dumnezeieştii dreptăţi putem afla bucuria.

După păcătuirea înaintea lui Dumnezeu, omul nu a mai putut să rămână în raiul părtăşiei celei pline de bucurie, mai cu seamă din pricina evidentei lui lipse de căinţă (Facerea 3, 12). El a trebuit şi cu trupul să părăsească acel loc lipsit de păcat, după ce ieşise mai întâi duhovniceşte din rai. Biblia subliniază acest lucru, spunând foarte simplu: *L-a scos Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden* (Facerea 3, 23). Ceea ce este cu totul firesc, căci călcarea ascultării de Dumnezeu, care este totodată şi călcare a dumnezeieştii

dreptăți, conduce către înstrăinarea față de dragostea dumnezeiască. Cel ce păcătuieşte față de dreptatea cea veşnică a lui Dumnezeu şi nu se pocăieşte, devine incapabil să se bucure întru Dumnezeu, să guste fericirea Raiului.

Izgonirea lui Adam şi a Evei din rai mărturiseşte în chip minunat despre dreptatea cea veşnică a lui Dumnezeu şi despre neîmpăcarea lui Dumnezeu cu păcatul. „Ar fi fost de neînțeles în ființa lui Dumnezeu – scrie profesorul N. Glubokovski – îngăduirea pentru încălcarea păcătoasă a datoriei, căci ar fi fost o acceptare şi o încuviințare a păcatului." Aceeaşi idee Psalmistul o exprimă astfel: *Nu vor sta călcătorii de lege în preajma ochilor Tăi* (Psalmi 5, 5), *că Tu eşti Dumnezeu, Care nu voieşti fărădelegea* (Psalmi 5, 4).

Pentru căderea în păcat şi pentru nepocăință, Dreptul Judecător (Psalmi 7, 12) i-a pedepsit pe Adam şi pe Eva cu izgonirea din rai. Însă Dumnezeu este şi dragoste. El nu a lăsat pe oameni sub stăpânirea celui înşelător, ci le-a dat îndată nădejdea sfântă a mântuirii, care să le lumineze lor, din acea clipă, cărările întunecoase ale vieții

celei lipsite de bucurie, din pricina păcatului îndepărtării de Dumnezeu, a pătimirii şi a morții. Această sfântă nădejde este cuprinsă în făgăduința despre un viitor Răscumpărător, înțeles prin „sămânța" femeii care va zdrobi capul şarpelui (Facerea 3, 15). Aceasta este aşa-zisa *protoevanghelie* – prima Bună Vestire pentru oameni, de după căderea în păcat.

De subliniat faptul că, din nevinovați, Adam şi Eva au ajuns păcătoşi, în timp ce Dumnezeu şi înainte, şi după căderea lor în păcat a rămas Acelaşi – drept şi iubitor. Făpturile se schimbă, însă El nu (Psalmi 101, 28; Maleahi 3, 6). Şi înainte de cădere El S-a manifestat cu dreptate şi cu dragoste către oameni, prin porunca cea dintâi lăsată lor. Dar şi după căderea în păcat Dumnezeu le-a dat posibilitatea să guste atât din dreptatea, cât şi din dragostea Lui. Numai că, din pricina schimbării lor, făpturile nu au mai gustat în acelaşi fel dreptatea şi iubirea cea neschimbată ale lui Dumnezeu. Dacă drepții se bucură de dumnezeiasca dreptate (Psalmi 118, 103; 111) şi văd în ea iubirea lui Dumnezeu şi dumnezeiasca facere de bine, din care

ei au folos (Psalmi 118, 71), păcătoşii primesc razele dreptăţii dumnezeieşti în conştiinţele lor lipsite de curăţie ca pe o mustrare chinuitoare, din pricina faptului că urăsc lumina acesteia (Ioan 3, 20), şi o socotesc pe ea ca pe o răzbunare a lui Dumnezeu.

În realitate, Dumnezeu nu Se răzbună pe cei păcătoşi, ci propriul lor păcat îi pedepseşte (Psalmi 7, 15-17; 33, 22; Pilde 5, 22; 13, 6) prin faptul că îi rupe de părtăşia plină de bucurie cu Dumnezeu, în afara Căruia există doar suferinţă şi moarte. Dumnezeiasca dreptate, de care, fiind îndepărtaţi, oamenii încep să sufere, este numită îndeosebi în Sfânta Scriptură „mânia lui Dumnezeu" (Psalmi 2, 12; 6, 2; Ieremia 4, 8), fără ca aceasta să însemne că întru Dumnezeu există mânie şi răzbunare, schimbare a stării ori pedepse pentru patimi. Iar dacă acolo se vorbeşte despre răzbunarea lui Dumnezeu (Ieşirea 32, 35; Romani 12, 9), aceasta semnifică sfinţenia cea fără nici un compromis a lui Dumnezeu (Isaia 5, 16), pentru care este cu neputinţa petrecerea cu păcatul (Psalmi 5, 5-7).

Sfânta Scriptură prezintă dumnezeiasca dreptate, exprimată de voia

dumnezeiască ca o legiuire necesară, ca temelie a rânduielii morale întemeiate de Dumnezeu cu scopul înălţării morale şi al desăvârşirii omului. Conform acestei rânduieli, păcatul conduce fără doar şi poate către suferinţă şi chinuri, iar faptele cele bune sunt legate de fericire.

Omul nu poate să fie părtaş la fericirea dumnezeiască dacă se află în părtăşie cu păcatul, care se împotriveşte în mod firesc legii (I Ioan 3, 4)şi dreptăţii dumnezeieşti. Ca să participe cineva cu adevărat la dragostea lui Dumnezeu, acesta trebuie să se afle în armonie cu dreptatea dumnezeiască. Dacă omul încalcă dreptatea cea dumnezeiască, dacă se rupe de aceasta, el devine incapabil de a mai primi darurile iubirii dumnezeieşti. Acest fapt nu înseamnă însă că pentru cel păcătos Dumnezeu încetează să mai fie dragoste. El este neschimbat şi însăşi dragostea Lui este veşnică. Dar pentru cel ce a păcătuit faţă de dreptatea dumnezeiască, dragostea lui Dumnezeu se preface din izvor de bucurie în izvor de chinuri.

Precum soarele este o binecuvântare pentru ochii sănătoşi, dar pricinu-

ieşte dureri de nesuportat ochilor bolnavi, fără să fie el vinovat de aceasta, vinovată fiind boala ochilor, tot astfel şi dragostea dumnezeiască este izvor de bucurii nespuse pentru cei drepţi, adică pentru aceia care trăiesc în armonie cu legea dumnezeieştii dreptăţi, iar pentru cei păcătoşi, care trăiesc în împotrivire faţă de dumnezeiasca dreptate, iubirea lui Dumnezeu este bici necruţător.

Sfântul Isaac Sirul lămureşte aceasta în chip minunat: „Eu socotesc chinurile din gheenă pricinuite de biciul dragostei. Şi cât de amar şi de crud este acest chin al dragostei! Căci cei ce simt că au păcătuit împotriva dragostei rabdă un chin mai mare decât orice alt chin înfricoşător; nefericirea care zdrobeşte inima lor din cauza păcatului împotriva dragostei este mai vătămătoare decât orice altă pedeapsă posibilă. De nepurtat pentru om este un asemenea gând, că păcătoşii în gheenă sunt lipsiţi de dragostea dumnezeiască..., însă dragostea lucrează cu putere îndoită: ea îi chinuie pe cei păcătoşi şi îi bucură pe aceia care şi-au împlinit datoria lor. Iată, astfel este, după mine, chinul gheenei – el este o

căinţă (neroditoare – *n.n.*). În acelaşi timp, dragostea îmbată, prin mângâierile sale, sufletele fiilor Împărăţiei cerurilor."

Ca păcătoşii să aibă părtăşie de bunătatea dragostei Sale, Dumnezeu le-a dat legea dreptăţii Lui, căci doar omul cel drept poate să se bucure întru Dumnezeu. Dreptatea este cheia cu care se pot deschide bogatele comori ale dragostei dumnezeieşti. Dragostea se dobândeşte prin trăirea înaltelor simţăminte ale bucuriilor dumnezeieşti. Păcatul însă îngreunează sufletul şi omoară întru el simţământul mângâietor al fericirii cereşti.

***

Întreg Vechiul Testament este plin de mărturii despre raporturile pline de asprime şi dreptate şi, în acelaşi timp, de grijă şi iubire ale lui Dumnezeu către oameni. Astfel, iubirea lui Dumnezeu este arătată ca fiind veşnică (Ieremia 31, 3), asemenea şi dreptatea Lui este descrisă ca fiind neschimbată, veşnică (Psalmi 110, 3; 118, 142), şi că ea trebuie neapărat să fie înfăptuită. Dumnezeu este Judecător drept (Psalmi 9, 8-9; 95, 13). După drepta-

tea Sa, El pedepseşte pe Cain, care şi-a ucis fratele (Facerea 4, 11-12), însă îi arată şi dragostea Lui aşezându-i un semn, *ca tot cel care îl va întâlni să nu-l omoare* (Facerea 4, 15). Întru *mânia Lui cea dreaptă*, după cum se spune în Biblie, El îngăduie stihiilor apelor să înece pe cei necredincioşi, însă prin pedeapsa Sa cea plină de dragoste urmăreşte în taină să nu îngăduie morţii să înghită întru totul pe păcătoşii care L-au uitat pe Dumnezeu, purtând de grijă veşnicei lor mântuiri prin viitoarea răscumpărare, care şi pentru ei va fi propovăduită prin pogorârea la iad a Mântuitorului (I Petru 3, 19-20). Dumnezeu este aspru şi drept şi cu cei aleşi ai Săi, precum David (II Regi 12, 9-12), îi iubeşte, însă îi şi pedepseşte, ca să arate că dragostea Lui nu este fără dreptate, şi dreptatea Lui nu este lipsită de dragoste. Poporul evreu este iubit cu dragoste veşnică de Dumnezeu (Ieremia 31, 3), dar este şi pedepsit neîncetat de către dumnezeiasca dreptate (Leviticul 26, 18-33; Ieremia 19, 3-9; Numerii 16, 21-33; Amos 5, 26-27; Faptele Apostolilor 7, 43). Cei necuraţi, despre care s-ar fi putut crede că au fost excluşi din sfera grijii iu-

bitoare a lui Dumnezeu, trebuie şi ei pedepsiţi, însă nu fără purtare de grijă. Şi pentru ei pedeapsa este o cercetare a lui Dumnezeu, o dumnezeiască pedagogie, căci, *dacă de cel fără de lege ne este milă, el nu mai învaţă ce este dreptatea* (Isaia 26, 10), ca prin dreptate să guste dragostea lui Dumnezeu, fără de care ar pieri în veac.

În Vechiul Testament Domnul insuflă oricărei conştiinţe că nu există şi nici n-ar putea să existe părtăşie între El – Cel drept – şi cei nedrepţi, atâta timp cât ei rămân cu îndârjire în păcatele lor; că, fiind El drept, şi oamenii trebuie să năzuiască să devină drepţi: *Fiţi sfinţi, că Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt* (Leviticul 19, 2). Sfinţenia Lui este absolută, lipsită de orice fel de compromis. Aceasta nu rabdă părtăşia cu păcatul, unirea cu demonii, părtăşia cu idolii (III Regi 18, 21), mersul pe două căi (Isus Sirah 2, 13; II Corinteni 6, 14-15). El pedepseşte cu dreptatea Sa, cu scopul de a apropia de dragostea Sa pe cei ce se pocăiesc (I Corinteni 11, 31). Dumnezeu este aspru, însă prin aceasta urmăreşte întoarcerea la pocăinţă (Ieşirea 4, 30; Isaia 55, 57), ca, iertând păcatele, să-i facă

pe cei care se pocăiesc fericiți (Psalmi 31, 1-2). Toată legea Sa este expresia dreptății Lui, şi ea trebuie să-i conducă pe oameni pe calea dreptății, ca să poată aceştia, îndreptându-se, să se veselească, să se bucure şi să prăznuiască (Psalmi 31, 11).

Pedepsele Lui pentru păcat sunt, de asemenea, manifestări ale dreptății şi ale dragostei Sale. De aceea, fericit este omul pe care Domnul îl povățuieşte şi-l învață întru legea Sa (Psalmi 93, 12), *căci Domnul ceartă pe cel pe care-l* ***iubeşte*** *şi ca un părinte pedepseşte pe feciorul care Îi este drag* (Pilde 3, 12). El este Dumnezeu zelos, *Care pedepseşte vina părinților în copii până la al treilea şi al patrulea neam pentru cei ce Îl urăsc* (Deuteronomul 5, 9). Însă, certând până la al patrulea neam, Dumnezeu Îşi arată mila „până la al miilea neam" către aceia care Îl iubesc şi păzesc poruncile Lui (Deuteronomul 5, 10). El este aspru Judecător către cei care fățărnicesc integritatea dreptății. El nu se uită la fața omului (Deuteronomul 10, 17; II Paralipomena 19, 7; Romani 2, 11). Însă în acelaşi timp Dumnezeu iubeşte ca un tată (Psalmi 102, 13), chiar mai mult, precum o mamă,

şi chiar cu mai multă credință şi devotament decât o mamă (Isaia 49, 15). El face dreptate şi judecată pentru toți cei obidiți şi este îndelung-răbdator şi mult-milostiv (Psalmi 102, 8).

Într-atât nu putem face abstracție de aceste două însuşiri esențiale ale Sale – dreptatea şi dragostea – şi într-atat sunt acestea nedespărțite de ființa lui Dumnezeu, încât ele sunt închipuite adesea de către autori ai Sfintei Scripturi insuflați de Duhul Sfant ca două componente ale unuia şi aceluiaşi lucru ori ca o descoperire a aceleiaşi firi dumnezeieşti privite sub diferite aspecte. De aceea, aceste două însuşiri ale firii dumnezeieşti sunt văzute adesea în Sfânta Scriptură separat, însă în multe locuri se regăsesc într-o unică armonie şi zugrăvesc în acelaşi timp firea lui Dumnezeu. La Sfântul proroc Ieremia citim: *Eu sunt Domnul, Cel ce fac* ***milă*** *şi* ***judecată şi dreptate*** *pe pământ* (Ieremia 9, 24), iar Psalmistul grăieşte: ***Drept*** *este Domnul in toate căile Lui şi* ***cuvios*** *în toate lucrurile Lui* (Psalmi 144, 17). *Iar* ***mila*** *Domnului din veac în veac spre cei ce se tem de Dânsul, şi* ***dreptatea*** *Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc legământul Lui* (Psalmi 102, 17-18).

***

Mărturiile din Vechiul Testament despre faptul că în toate lucrările Sale Dumnezeu este atât dreptate, cât şi iubire, de asemenea, sunt la fel de numeroase. Noi ne vom mulţumi însă cu cele expuse până aici şi ne vom strădui să vedem dacă dreptatea şi dragostea Lui sunt oglindite în cea mai importantă operă a Sa – în planul Răscumpărării cel din veac.

În Vechiul Testament, care este o pregătire pentru cel Nou, Răscumpărarea este în mai multe locuri prevestită, prorocită, preînchipuită. În prorocii, profeţii se reliefează în chip limpede, deşi pe alocuri mai tăinuit, cele două componente principale ale oricărei lucrări dumnezeieşti – *dreptatea* şi *dragostea*.

Să luăm ca exemplu jertfele sângeroase din Vechiul Testament, acele preînchipuiri ale Jertfei Mântuitorului Iisus Hristos de pe Golgota. Ele au avut îndeosebi o importanţă răscumpărătoare şi de aflare a îndurării. Au fost numite *jertfă pentru păcat* (Leviticul 16, 3), căci prin ele se curăţau păcatele şi se primea slobozire din pedepsele datorate, conform dreptăţii

dumnezeieşti (Leviticul 4, 14). Percepţia era atunci că păcatele treceau asupra animalului nevinovat. Sângele acestuia şi moartea lui ţineau locul sângelui şi morţii omului păcătos. Astfel, *ţapul ispăşitor* era hărăzit să ia asupra lui păcatele poporului mărturisite deasupra jertfei şi să le ducă în pustie (Leviticul 16, 10, 21-22). Însemnătatea răscumpărătoare a jertfelor o subliniau chiar ceremonialurile legate de aducere a acestora, mai cu seamă punerea mâinilor deasupra capului animalului jertfit (Leviticul 4, 15) şi mărturisirea asupra lui a păcatelor (Leviticul 16, 21).

Ca o rânduială a lui Dumnezeu, jertfele sunt în Vechiul Testament o manifestare limpede a incoruptibilităţii dreptăţii celei dumnezeieşti. Dacă ai greşit trebuie să te curăţeşti prin sângele jertfei, căci fără curgerea de sânge iertare nu există (Evrei 9, 22; Leviticul 17, 11). Însă şi aici dreptatea cea aspră a lui Dumnezeu este îmblânzită de către dragostea cea fără de margini a Lui, care cruţă pe cei păcătoşi şi rânduieşte în locul sângelui lor, să se verse sânge de animale. Toate acestea erau o preînchipuire a

viitoarei răscumpărări de pe Golgota, prin care Hristos S-a adus pe Sine jertfă pentru oamenii păcătoşi înaintea judecății dreptății dumnezeieşti, ca să se poată folosi ei de această binefacere a dragostei dumnezeieşti.

Jertfele în Vechiul Testament au dat însă numai în chip exterior, juridic, îndreptățire omului. Ele nu puteau să curețe lăuntrul omului şi să-l izbăvească de chinurile cele grele ale conştiinței (Evrei 9, 9). „Jertfa cea sângeroasă [...] a deşteptat doar şi a menținut simțământul de vinovăție ca pe o sete dornică de slobozire dintru acesta."[1] De aceea, toți credincioşii israeliți aşteptau un Răscumpărător, Care trebuia să le împace conştiințele cu Dumnezeu (Evrei 9, 14) şi Care să ia asupra Lui, asemenea jertfelor de animale din Vechiul Testament, păcatele cele străine şi să Se aducă pe Sine ca jertfă de milostivire lui Dumnezeu, ca să se curățească într-adevăr păcatele şi să fie sfințiți păcătoşii (Evrei 10, 4-14). Această credință a poporului se sprijinea pe proorociile zugrăvite în Vechiul Testament despre Mesia ce urma să vină, despre Împăciuitor, despre Domnul Păcii.

[1] N.N. Glubokovski, *Ucenie sv. ap. Pavla o greh.*, Sankt Petersburg, 1898.

Unul dintre aceşti proroci, Isaia, numit şi „evanghelistul Vechiului Testament" datorită clarității expunerilor sale, în care proroceşte despre patima cea răscumpărătoare a Mântuitorului, spune: *El a luat asupră-Şi durerile noastre şi cu suferințele noastre S-a împovărat... Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastra şi prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat* (Isaia 53, 4-5). Jertfa pentru păcatele tuturor, zugrăvită aici de către proroc, poartă semnele caracteristice jertfelor vechi-testamentare. Robul lui Dumnezeu (Ebed Iahve), pe care el Îl numeşte Răscumpărătorul, este asemenea oii aduse spre junghiere ori mielului fără de glas (53, 7). Asupra Sa sunt aşezate de Domnul păcatele fiecăruia dintre noi (Isaia 53, 6). El Se aduce ca jertfă pentru păcat (Isaia 53, 10), ca să Se facă mijlocitor pentru cei ce L-au junghiat (Isaia 53, 12).

Aşa cum în cazul jertfelor vechi-testamentare avem mărturia comună a dumnezeieştii dreptăți şi a dumne-

zeieştii iubiri, tot astfel şi aici Robul lui Dumnezeu împlineşte dumnezeiasca dreptate şi descoperă totodată, prin aceasta, dumnezeiasca dragoste. El, Mielul cel nevinovat, este străpuns şi chinuit, pentru a lua asupra Sa păcatele şi nelegiuirile noastre. Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu aruncă asupra Lui pedeapsa pe care noi eram datori să o purtăm. Astfel, dreptatea lui Dumnezeu, Care cere pedeapsa pentru fapta săvârşită, este împlinită.

Însă, odata cu acestea, se manifestă şi dragostea cea mare a lui Dumnezeu. Acest Rob al lui Dumnezeu pătimeşte de bună voie (Isaia 53, 7). Nimeni nu Il constrânge la pătimire. De bună voie El a luat asupra Sa neputinţele noastre şi fărădelegile noastre le-a purtat. El a fost rănit pentru păcatele noastre şi a pătimit pentru fărădelegile noastre, şi nu pentru propriile Lui păcate şi fărădelegi. Însă nu Domnul L-a rănit şi L-a zdrobit (Isaia 53, 4), căci nu El a săvârşit păcatul; şi nici vicleşug nu s-a aflat în gura Lui. Dacă pătimeşte şi moare fără sa fie vrednic de moarte, aceasta o face din dragoste către cei care pier. El este Dreptul care Îşi pune sufletul Său

pentru cei păcătoşi, ca să îi îndrepte (Isaia 53, 11), ca de acum înainte voia Domnului să se împlinească prin mâna Lui (Isaia 53, 10).

Cât de izbitor se întâlnesc aici dreptatea şi dragostea lui Dumnezeu!

La fel de limpede pentru credincioşi strălucesc razele dumnezeieştii dreptăţi şi ale dumnezeieştii iubiri din străfundurile cele tainice ale unei alte prorociri vechi-testamentare; înţelesul cel luminos al jertfei duhovniceşti poate astfel să pătrundă prin conştiinţa celui care ia aminte (I Regi 15, 22). Punctul de plecare logic al acestei prorociri este ideea că era cu neputinţă pentru oameni să împlinească după căderea în păcat suprema dreptate dumnezeiască, pentru a se mântui; şi în acest caz împlinirea dreptăţii dumnezeieştii este una din condiţiile mântuirii.

Privitor la dreptate şi dragoste, problema devine şi mai acută datorită contradicţiei dialectice dintre făptură şi greutatea păcatelor conştiinţei omeneşti. Dragostea dumnezeiasca nu doreşte moartea păcătosului, ci ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa şi să fie viu (Iezechiel 33, 11). Ţinând

seama de această iubire, păcătoşii pot să fie cruțați. Însă dreptatea lui Dumnezeu nu rabdă păcătoşii cu greşelile lor. În virtutea acestei legi, ei trebuie să piară (Leviticul 26, 14-33; Psalmi 51, 3-7; Psalmi 118, 155; Isaia 13, 11). Vă întrebați: Cum pot fi miluiți păcătoşii fără să se încalce dreptatea cea dumnezeiască? Întrebarea ascunde un dramatism extrem.

În sfatul de mai înainte de veci al Preasfintei Treimi (I Petru 1, 20; Evrei 1, 4-5; II Timotei 1, 9), această problemă este dezlegată fără a se face vreun compromis, cu o înțelepciune ce nu poate fi descrisă în cuvinte: Fiul lui Dumnezeu urma să Se pogoare pe pământ, să Se întrupeze şi să aducă plinirea dreptății dumnezeieşti prin împlinirea ascultării voinței dumnezeieşti. Aceasta este închipuită în Psalmul prorocesc 39, în care citim: *Jertfă şi prinos n-ai voit, dar trup mi-ai întocmit; Ardere de tot şi jertfă pentru păcat n-ai cerut. Atunci am zis: „Iată, vin!" În capul cărții este scris despre Mine. Ca să fac voia Ta, Dumnezeul meu... Bine am vestit dreptate în adunare mare... N-am ascuns mila Ta şi adevărul Tău* (Psalmi 39, 9-14).

Cuvintele proroceşti se referă la un Răscumpărător, nu prin prisma unor tâlcuitori omeneşti, ci prin inspirație dumnezeiască, prin Scripturile Noului Testament. Astfel, autorul *Epistolei către Evrei*, insuflat de Duhul Sfânt, scrie: *Pentru că este cu neputință ca sângele de tauri şi de țapi să înlăture păcatele. Drept aceea, intrând în lume, zice: „Jertfă şi prinos n-ai voit, dar mi-ai întocmit trup. Arderi de tot şi jertfe pentru păcat nu ți-au plăcut; Atunci am zis: «Iată vin!», în sulul cărții este scris despre Mine, să fac voia Ta, Dumnezeule"* (Evrei 10, 4-7).

Miezul proorociei este dorința Răscumpărătorului de a împlini voia lui Dumnezeu. În dumnezeiasca voie este exprimată, după cum bine ştim, dreptatea dumnezeiască. Ea trebuie să se înfăptuiască. Însă cum se va realiza aceasta? Prin ascultarea de voia lui Dumnezeu, care reprezintă mai mult decât jertfele Vechiului Testament.

Adam şi urmaşii săi au călcat voia lui Dumnezeu prin neascultare. Iisus Hristos vine să împlinească ascultarea neîmplinită de Adam şi de fiii lui, să împlinească cu desăvârşire voia cea neîmplinită a lui Dumnezeu şi astfel să întoarcă binecuvântarea lui

Dumnezeu pierdută de către oameni – dumnezeiasca înfiere. Încălcarea voii lui Dumnezeu de către Adam a fost pricină de îndepărtare de la dragostea Lui. Hristos parcurge însă drumul în sens opus. Prin împlinirea voii dumnezeieşti, El are în vedere unicul chip de întoarcere a dumnezeieştii iubiri.

Şi astfel, prin expresia *ca să fac voia Ta, Dumnezeul meu, am voit* (Psalmi 39, 11), se are în vedere sublinierea *dumnezeieştii dreptăţi*, adică elementul juridic al operei Răscumpărării. Însă nici dragostea ca element al Răscumpărării nu este nesocotită în acest caz. Ea străluceşte înaintea oricărui lucru, căci Însuşi Fiul lui Dumnezeu vine să împlinească pentru noi şi în locul nostru voia cea neîmplinită, care este o manifestare a dragostei. Dragostea este reliefată şi prin cuvintele care sunt aşezate doar în textul biblic în ebraică: *Imi străpunge urechile* (Psalmi 39, 7). Ce înseamnă această expresie aluzivă? Dezlegarea ne-o dă *Cartea Ieşirii*, unde citim: *De vei cumpăra rob evreu, el să-ţi lucreze şase ani, iar în anul al şaptelea să iasă slobod, în dar. Iar dacă robul va zice: „Imi iubesc stăpânul...", atunci... să-i găurească stăpânul urechea*

cu o sulă, şi-l va robi în veci (Ieşirea 21, 2-6). Aici înţelesul esenţial este următorul: cel ce dobândeşte libertatea, odată ajuns slobod, de bună voie şi din dragoste se făgăduieşte robiei, ascultării. Urechea este simbol al ascultării, iar găurirea ei – simbol al robiei de bunăvoie.

Cu acest tablou expresiv Sfantul Duh ne-a descoperit micşorarea cea de bună voie a Fiului lui Dumnezeu, făptuită din dragoste pentru noi. Stăpânul veacurilor Se pogoară în tiparele strâmte ale timpului, *luând chip de rob* (Filipeni 2, 7), ca să facă pe păcătoşi slobozi din robia păcatului, şi îmbrăţişează smerita ascultare de voia lui Dumnezeu, ca să împlinească dumnezeiasca dreptate în locul nostru. Toate acestea mărturisesc despre suprema dragoste a lui Dumnezeu.

Iar Psalmistul, exprimând aceasta, proroceşte că întru Răscumpărare se întâlnesc dreptatea şi iubirea – şi o subliniază expresiv prin cuvintele: *Dreptatea Ta n-am ascuns-o în inima mea... N-am ascuns mila Ta* (Psalmi 39, 13, 14).

Dreptatea şi iubirea sunt scoase în evidenţă în chip vădit şi în Psalmul mesianic 84, în care citim: *Mila*

şi adevărul s-au întâmpinat, dreptatea şi pacea s-au sărutat (Psalmi 84, 11). Mila grăieşte limpede despre nețărmurita dragoste a lui Dumnezeu față de oameni, iar dreptatea se raportează indiscutabil la plinătatea dreptății dumnezeieşti arătate în opera Răscumpărării. În cartea *Talcuirea Psaltirii* aceste cuvinte proroceşti sunt lămurite în următorul chip: „*Mila* este ceea ce Dumnezeu făgăduieşte neamului omenesc. *Adevărul* însă este împlinirea făgăduinței Lui. *Dreptatea* este Hristos, Care a suferit din pricina păcatului lui Adam; El este şi pacea, care a *împăcat* firea omenească cu Dumnezeu-Tatăl."[1]

Vestit pentru ştiința şi învățătura sa, Sfântul Filaret al Moscovei vede în această prorocire atât semnele dreptății, cât şi pe cele ale iubirii dumnezeieşti. După el, în crucea de pe Golgota „mila iertării şi adevărul judecății se întâlnesc, dreptatea Dumnezeirii şi pacea oamenilor se sărută, şi astfel adevărul dumnezeiesc răsare din pământ, dreptatea nemaiarătându-se

[1] *Psaltir s tolkovaniem*, Kievo-Pecerskaia Lavra, 1802, p. 144.

de acum din cer prin ochiul mâniei; Domnul trimite binele pământului şi pământul dă roada sa cerului".

Din pasajele Vechiului Testament expuse mai sus rezultă limpede:

1) că Dumnezeu este în toate lucrările Sale atât drept, cât şi plin de iubire, întrucât dreptatea şi dragostea sunt însuşiri imanente ale ființei dumnezeieşti;

2) că în cea mai importantă operă a Sa – Răscumpărarea –, conform profețiilor cercetate din Vechiul Testament, se manifestă concomitent atât dragostea, cât şi dreptatea Lui.

2.
Sfânta Scriptură a Noului Testament şi Răscumpărarea

Şi în Noul Testament, in care Dumnezeu Se descoperă mai cu seamă ca dragoste şi în care se dă o definiţie fără echivoc – *Dumnezeu este iubire* (I Ioan 4, 8, 16; vezi şi Ioan 3, 16; Romani 5, 8), nu se uită a se sublinia alături de aceasta şi dumnezeiasca dreptate. Căci într-atâta Dumnezeu Cel plin de dragoste a iubit lumea, că a dat pe unicul Său Fiu pentru mântuirea noastră (Ioan 3, 16); El este înfăţişat aici şi ca fiind de neînduplecat şi Care nu Se uită la faţa omului, dar şi ca Drept Judecător (Faptele Apostolilor 17, 31; Romani 2, 5, 11; Romani 12, 19; I Petru 2, 23; Evrei 10, 30-31).

Dumnezeiasca dreptate este neschimbată, aşa cum mărturisesc evangheliştii Noului Testament. El a venit să o împlinească, căci ea nu a fost îm-

plinită de fiii lui Adam. Fiul lui Dumnezeu, dătătorul legii, Se naşte pe pământ ca să împlinească aşa cum se cuvine legea şi să arate făpturilor Sale cât de categorică este voia lui Dumnezeu. *Se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea* (Matei 3, 15), îi spune Mântuitorul Sfantului Ioan Înaintemergătorul la botezul Său, înţelegandu-se prin dreptate cele hotărâte de lege, după talcuirea Sfântului Teofilact al Bulgariei. Scopul supunerii lui Hristos faţă de lege este *ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere* (Galateni 4, 5). Însuşi Hristos mărturiseşte despre Sine că a venit nu să strice legea, ci să o împlinească (Matei 5, 17) şi prin aceasta să înveţe pe de o parte pe oameni împlinirea mântuitoarelor porunci date lor, iar, pe de altă parte, să milostivească pe Dumnezeu. „Domnul nu a stricat, ci a împlinit legea – scrie Sfântul Irineu al Lyonului–, atrăgând iertarea lui Dumnezeu pentru oameni, curăţând pe cei leproşi, şi lecuind pe cei bolnavi."

Însuşi Hristos spune că misiunea Lui este să împlinească *voia* Tatălui Care L-a trimis pe El (Ioan 4, 13), ca să păzească *poruncile* Lui (Ioan 15, 10),

iar păzirea dumnezeieştilor porunci arată dumnezeiasca dreptate, ceea ce face să dăinuiască *dragostea* lui Dumnezeu (Ioan 15, 10).

Iisus Hristos a venit să întemeieze o nouă împărăţie, împărăţia *dragostei* (Ioan 13, 34-35) şi a *dreptăţii*. De aceea El ne îndeamnă: *Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi* ***dreptatea*** *Lui* (Matei 6, 33). Această împărăţie a dragostei se dăruieşte „pentru viaţa cea întru dreptate". Căci, fără înfăptuirea dumnezeieştii dreptăţi, nimeni nu poate să între în hotarele dragostei. Şi Sfântul Apostol Pavel descoperă miezul împărăţiei lui Dumnezeu ca fiind dreptatea şi dragostea, prin cuvintele: *Căci împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci* ***dreptate*** *şi pace şi* ***bucurie*** *în Duhul Sfânt* (Romani 14, 17). Nu întâmplător dreptatea este aşezată aici în prim plan. Pe temelia ei sunt edificate pacea şi bucuria – desavârşitele roade ale dragostei.

Împărăţia lui Dumnezeu este măreţia care se va descoperi în veacul viitor în întreaga ei slavă (Matei 13, 43), însă ea începe pentru cei credincioşi încă de aici (Luca 17, 21). Cei necredincioşi nu pot să o moştenească (I Corinteni

6, 9), întrucât nu poate să aibă *însoţire dreptatea cu fărădelegea* (II Corinteni 6, 14). Chiar dacă ar fi îngăduiţi în Împărăţia cerurilor cu nedreptatea lor, ei nu ar putea să se bucure de lumina împărăţiei atâta vreme cât faptele lor îi vădesc; iar pentru aceasta sunt chinuiţi, în loc să fie fericiţi. Astfel, ei aleg în locul strălucirii Împărăţiei cerurilor întunericul cel din afară, după cuvintele Mântuitorului: *Oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina, căci faptele lor erau rele* (Ioan 3, 19).

Prin urmare atât Evanghelia mântuirii în Hristos a Noului Testament, cât şi Scriptura Vechiului Testament se bazează pe cele două coordonate ce merg în paralel: dreptatea şi dragostea.

Opera răscumpărătoare este zugrăvită în întregime ca lucrare a dreptăţii şi a dragostei. Iisus Hristos ca Răscumpărător săvârşeşte şi descoperă prin întreaga Sa viaţă dumnezeiasca dreptate, ca să apropie pe oameni de iubirea lui Dumnezeu. Opera lui răscumparatoare este o manifestare atât a dragostei, cât şi a dreptăţii. Ea începe prin întruparea Sa, continuă prin întreaga Lui lucrare în lume, fiind cel

mai strâns legată de patima Sa şi mai cu seamă de moartea Lui pe cruce, pe Golgota, şi îşi află sfârşitul luminos în deplina Sa biruinţă asupra păcatului, blestemului şi a morţii – biruinţă care a devenit vădită prin învierea şi prin Înălţarea Sa la ceruri, El stând de-a dreapta Tatălui şi fiind veşnic mijlocitor pentru noi.

În patima Lui răscumpărătoare, dar mai cu seamă în moartea Sa se vede limpede subliniată *măreţia dragostei Lui celei cereşti. Mai mare dragoste decat aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi* (Ioan 15, 13). Însă cât de prieteni cu Dumnezeu au fost oamenii până la răscumpărarea lor? Dimpotrivă, au fost duşmanii Lui din pricina păcatelor lor, prin care în fiecare zi şi în fiecare ceas au călcat voia lui Dumnezeu. Şi iată, pentru aceşti vrăjmaşi Hristos Şi-a pus viaţa Sa! *Căci Hristos, încă fiind noi neputincioşi, la timpul hotărât a murit pentru cei necredincioşi* (Romani 5, 6). *Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viaţă să avem. In aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci*

fiindcă El ne-a iubit pe noi şi a trimis pe Fiul Său jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre (I Ioan 4, 9-10). Dumnezeiasca dragoste îşi are începutul acolo unde dragostea noastră se termină – înaintea vrăjmaşilor! Mai mare dragoste decât aceasta lumea nu a cunoscut.

Însă în patimile Lui răscumpărătoare şi în moartea Sa se conturează uimitor de limpede şi elementul împlinirii dumnezeieştii dreptăţi. Înainte de căderea în păcat nu exista suferinţă, nici moarte. Ele s-au arătat după căderea în păcat, ca rezultat al călcării voii dumnezeieşti celei drepte (Facerea 2, 17; Romani 6, 23). Hristos nu a călcat întru nimic dumnezeiasca voie (I Petru 2, 22), însă, în ciuda dreptăţii Lui absolute, a trebuit să sufere şi să moară pe cruce. Pentru ce? Pentru că a luat asupra Lui păcatele lumii, cuprins fiind de dragoste (I Ioan 3, 5). *Căci pe El, Care n-a cunoscut păcatul, L-a făcut* (Dumnezeu) *pentru noi păcat* (II Corinteni 5, 21). Prin urmare, El a suferit nu pentru Sine Însuşi, nu din pricina păcatului Său, ci din cauza păcatelor noastre. Tocmai aici se ascunde elementul de ordin juridic al nevoinţei Lui răscumpărătoare.

Împins de voia Sa cea bună, şi nu de vreo trebuinţă, a săvârşit El răscumpărarea ca să împlinească dumnezeiasca dreptate (Romani 3, 25-26) şi să arate dragostea lui Dumnezeu (Romani 5, 8). Toate acestea au fost hotărâte în sfatul cel mai înainte de veci al Sfintei Treimi (I Petru 1, 18-20; II Timotei 1, 9). Iar odată hotărât acolo, acesta a trebuit să fie împlinit. A fost de trebuinţă ca Iisus Hristos să pătimească şi să moară. Astfel sunt puse în armonie cele necesare şi cele de bunăvoie.

În grădina Ghetsimani Hristos S-a rugat în trei rânduri Tatălui ca să îndepărteze de la El, dacă este cu putinţă, paharul suferinţei (Matei 26, 39-44). Însă voia Tatălui a rămas neschimbată. Dreptatea lui Dumnezeu să fie împlinită! Loviturile ei au fost încercate de Mântuitorul până la capăt, mai cu seamă în vremea chinurilor de pe cruce, când, în afara durerilor Sale fizice de nedescris în cuvinte, El a băut până la fund, pentru noi, şi paharul suferinţelor sufleteşti, care au culminat cu părăsirea de către Tatăl, consecinţă de neînlăturat a păcatului. Această părăsire a lui Dumnezeu-Ta-

tăl, pe care ar fi trebuit să o suportăm noi, ca păcătoşi, El a luat-o asupra Sa, şi din pricina acesteia a fost părăsit pe deplin de Dumnezeu-Tatăl, ca ultimul dintre păcătoşi. Astfel, a trebuit să strige în agonia Lui de mai înainte de moarte: *Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?* (Matei 27, 46). Că nu a grăit cuvintele pomenite mai sus în numele Său, ci în numele omenirii păcătoase, pentru care suferea, se poate vedea din următoarele: cand El Se adresează lui Dumnezeu în numele Său, întotdeauna spune: *Părinte* (Matei 11, 25; Ioan 11, 41; 17, 1, 5, 11, 24). Aceasta este singura dată însa când grăieşte: *Dumnezeul Meu.*

La întrebarea: de ce Domnul Iisus Hristos a suferit într-atâta, Sfântul Teofan Zăvorâtul, într-unul din cuvintele sale la Joia Mare, subliniază cu tărie că prin moartea de pe Golgota s-a adus cinstire dumnezeieştii dreptăţi şi Îl închipuie pe Mântuitorul răstignit, spunând: „Am atâta certare, judecare şi luptă din pricina voastră, oamenii Mei [...] certare şi luptă cu dreptatea lui Dumnezeu cea fără de margini. M-am rugat [...] pentru milă fată de

fiii oamenilor căzuţi înaintea dumnezeieştii îndurări fără de margini. Însă înaintea dumnezeiescului pristol stă veşnica dreptate şi spune: iartă, însă îndreaptă!... Dumnezeu cel în Treime a întărit această sentintă, şi Eu, fiind unul din Sfânta Treime, am spus: Iată, merg să împlinesc, Dumnezeule, voia Ta! M-am pogorât pe pământ, am luat fire omenească... totul în acest trup este al Meu – ale Mele sunt ranile, al Meu este sângele, a Mea este moartea. Şi iată, moartea omului cu un preţ fără de seamă. Pentru că moartea Mea este moartea lui Dumnezeu! Această jertfă cerută s-a adus. Bucuraţi-va, fiii oamenilor! Am biruit! Rănile Mele sunt pentru voi izvoare ale milei dumnezeieşti, iar moartea Mea – izvor al vieţii... Însăşi dreptatea deschide acum toate comorile cereşti."

Izbânda Jertfei aduse pe Golgota este universală şi a toate tămăduitoare. Acesta pe Care Dumnezeu Îl face pentru noi păcat (II Corinteni 5, 21) *S-a făcut* [pentru noi]... *dreptate şi sfinţire şi răscumpărare* (I Corinteni 1, 30). Astfel, Iisus Hristos, înfăptuind plinirea dreptăţii, străluceşte peste întreaga lume ca un *Soare al dreptăţii,*

după cum se spune în vechea proorocie a Sfântului proroc Maleahi (4, 2). Şi iată, întru strălucirile acestui Soare al dreptății credincioşii simt căldura mângâietoare a dragostei.

***

Toate acestea ne demonstrează faptul că, şi după Scriptura Noului Testament, Dumnezeu este neschimbat întru ființa Sa; El este şi dragoste, şi dreptate, iar răscumpărarea Sa este lucrare atat a dragostei, cât şi a dreptății Lui.

Despre dumnezeiasca dragoste, ca imbold al Răscumpărării, în Noul Testament se spune: *Căci Dumnezeu aşa* ***a iubit*** *lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veşnică* (Ioan 3, 16). Şi Sfântul Apostol Pavel scrie: *...Hristos* ***ne-a iubit*** *pe noi şi S-a dat pe Sine pentru noi, prinos şi jertfă lui Dumnezeu, întru miros cu bună mireasmă* (Efeseni 5, 2). Iar despre dumnezeiasca dreptate ca factor al răscumpărării se spune: *Dar acum, în afară de Lege, s-a arătat* ***dreptatea lui Dumnezeu****... prin* ***răscumpărarea*** *cea în Hristos Iisus, pe Care Dumnezeu L-a rânduit* [***jertfă de***] ***ispăşire****, prin credința în sângele Lui, ca să-Şi arate* ***dreptatea Sa****, pentru iertarea păcatelor celor mai înainte făcute* (Romani 3, 21, 24-25).

Ce însemnătate are aici dumnezeiasca dreptate? Dacă ne întemeiem pe tâlcuirea Sfântului Apostol Pavel, care percepe dreptatea lui Dumnezeu în înțelesul vechi-testamentar al cuvântului evreiesc *zedaka*, conform căruia „dreptatea lui Dumnezeu este aproape asemănătoare cu mila şi dragostea lui Dumnezeu", atunci şi în acest citat Sfântul Apostol Pavel consideră ca făcând parte din elementele răscumpărării dreptatea cea veşnică a lui Dumnezeu, înțeleasă ca îndreptățire şi ca hotărâre dreaptă, care îndreaptă răul şi zideşte binele şi care este neschimbată în însuşirile ei, în sentințele ei categorice, după cum şi spune Apostolul neamurilor că Dumnezeu a rânduit pe Iisus Hristos ***jertfă de ispăşire*** *prin credința în sângele Lui, ca să-Şi arate dreptatea Sa, pentru iertarea păcatelor celor mai înainte făcute* (Romani 3, 25). Jertfele de iertare sunt rezultat al cerințelor fără de compromis ale lui Dumnezeu, ca să fie împlinită şi cinstită dreptatea Sa. Încălcarea dreptă-

ții nu se ascunde deci sub vreo îngăduință, ci conduce către pedeapsă ori impune iertarea, jertfele.

Dar dacă ne referim la pasajul 3, 21-25 din *Epistola către Romani*, în care se vorbeşte despre dumnezeiasca dreptate în sensul veşnicei dreptăți a lui Dumnezeu, după cum tâlcuieşte Sfântul Teofan Zăvorâtul pe baza scrierilor Sfinților Părinți, atunci se întăreşte şi mai mult ideea că în opera răscumpărătoare au jucat un rol la fel de important atât dumnezeiasca iubire, cât şi dumnezeiasca dreptate.

Tâlcuind versetul de la Romani 3, 25, Sfântul Teofan spune: „Dumnezeu, dându-ne iertare prin Domnul, *ne-a miluit cu dreptatea*, ne-a miluit nu după îngăduință şi împotriva dreptății, ci prin faptul că *dreptatea a fost plinită* (*subl. n.*)... Cum lucrează bunătatea Lui? Îl dă pe Unicul Său Fiu, pe cel Unul-Născut, ca El să poarte fără de vină vina tuturor şi să aducă împlinirea dreptății Lui. Iar când dreptatea Lui este cinstită, ce poate să împiedice să se coboare de Sus ajutorul pentru noi? Şi acesta se pogoară într-adevăr; însă se pogoară cu dreptate, prin împlinirea veşnicei dreptăți. Dar, când

această cale este rânduită pentru noi toți, oare mila cea de Sus coboară la întâmplare? Nu, ci doar asupra celor ce cred. Şi *aici există, prin urmare, dreptate* (*subl. n.*). Primiți chipul credinței şi veți afla împlinirea a toate care nu sunt de ajuns pentru mântuire! Astfel, întreaga operă a mântuirii este un dar şi toți se mântuiesc în dar, însă toate se săvârşesc după *dreptate* (*subl. n.*). Deci şi întru această lucrare a bunătății celei nețărmurite străluceşte dumnezeiasca dreptate."

Un alt motiv care ne dă convingerea că în opera mântuirii s-au manifestat atât dumnezeiasca iubire, cât şi dumnezeiasca dreptate este întrebuințarea limpede în Sfânta Scriptură a noțiunii de Răscumpărare (*apolitrose, redemption*). Această noțiune are un caracter juridic, de drept, şi reflectă însăşi ființa creştinismului, numită nu fără temei „religia răscumpărării". Însuşi Iisus Hristos întrebuințează noțiunea de Răscumpărare atunci când spune că a venit ca *să-Şi dea sufletul* ***răscumpărare*** *(litron) pentru mulți* (Matei 20, 28). Şi Sfântul Apostol Pavel învață că Iisus Hristos S-a dat *pe Sine pret de* ***răscumpărare*** *(antilitron) pentru toți*

(I Timotei 2, 6). Toată Sfânta Scriptură abundă de astfel de afirmații, mărturisind același gând, că noi suntem *răscumpărați* de către Iisus Hristos (I Corinteni 6, 20; 7, 23; Galateni 3, 1-3; I Petru 1, 18-19; II Petru 2, 1; Apocalipsa 5, 9) şi curățiți de orice păcat prin Sângele Său (I Ioan 1, 7), şi că El Se arată ca *jertfa de ispăşire pentru păcatele noastre* (I Ioan 2, 2). Această răscumpărare este veşnică (Evrei 9, 12) şi cuprinde pe toți oamenii (I Timotei 2, 6; I Ioan 2, 2).

Ce reprezintă răscumpărarea şi de ce concepte este legată? Răscumpărarea înseamnă „preț ori împlinire", slobozire a datornicilor, a prizonierilor ori a robilor prin dăruirea unui preț pentru ei (Ieşirea 21, 30; Leviticul 25, 51; Isaia 45, 13), atunci când „se cumpără, când se plătesc pentru cineva bani şi astfel este slobozit acela din lanțurile robiei". Când în Noul Testament este întrebuințată expresia „răscumpărare", se au în vedere cei păcătoşi, robii păcatului, cei datori în fața lui Dumnezeu, care, fiind vinovați înaintea dumnezeieştii dreptăți, nu pot să o împlinească pe aceasta singuri, să se răscumpere singuri, şi tocmai de

aceea trebuie ca Hristos să facă acest lucru pentru ei, dându-Se pe Sine Însuşi preț de *răscumpărare* pentru fiecare (I Timotei 2, 6). Prin însăşi întrebuințarea noțiunii de „preț", care cuprinde în sine un element de ordin juridic, Sfânta Scriptură ne sugerează să vedem în Răscumpărare nu doar manifestarea dumnezeieştii iubiri, ci şi a dumnezeieştii dreptăți.

Şi noțiunea de ispăşire ce se raportează la jertfa lui Hristos adusă pentru noi (I Ioan 2, 2; Romani 3, 25), descoperă dumnezeiasca dreptate în opera răscumpărării. Iertarea înseamnă potolirea mâniei cuiva. În cazul dat, iertarea semnifică potolirea mâniei celei îndreptățite a lui Dumnezeu, antropomorfic vorbind, mânie cerută de încălcarea poruncilor Lui în care se manifestă veşnica Lui dreptate. Jertfa cea neprețuită de pe Golgota reprezintă iertarea păcatelor noastre, căci prin ea s-a dat o deplină împăcare îndreptățitei mânii a lui Dumnezeu. Mai cu seamă expresia *o dată pentru totdeauna* (*apax, efapax* – Evrei 9, 28; 10, 10), întrebuințată la aducerea jertfei lui Hristos, subliniază cu tărie plinirea desăvârşită a dreptății lui

Dumnezeu. Jertfele în Vechiul Testament erau repetate din cauza nedesăvârşirii lor, a neputinţei lor de a răspunde pe deplin cerinţelor impuse de dumnezeiasca dreptate, însă jertfa lui Hristos nu este nevoie să fie repetată, căci întru ea Hristos, Care este şi *Arhiereu*, şi *Jertfă*, şi ***Aducător** al Jertfei*, şi ***Cel ce Se aduce** ca Jertfă, a intrat **o dată pentru totdeauna** în Sfânta Sfintelor, nu cu sânge de ţapi şi de viţei, ci cu însuşi sângele Său, şi a dobândit o veşnică răscumpărare* (Evrei 9, 12). „O dată pentru totdeauna" semnifică stingerea datoriei, deplina ştergere a acesteia, acoperind cu un preţ de desăvârşită prisosinţă vina celor vinovaţi. Subînţelegând aceasta, Sfântul Apostol Petru scrie: *Hristos a suferit **o dată** moartea pentru păcatele noastre, El, cel drept, pentru cei nedrepţi, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu* (I Petru 3, 18).

Epistola către Evrei descoperă destul de convingător latura juridică a răscumpărării prin comparaţiile între jertfele vechi-testamentare şi Jertfa adusă pe Golgota. Aşa cum în Vechiul Testament jertfele aveau şi o componentă juridică, tot astfel în Jertfa de pe Golgota, prin care s-a făcut răscum-

părarea noastră, există o componentă juridică. Legătura dintre Vechiul şi Noul Testament ne îndatorează deci să avem o înţelegere juridică asupra răscumpărării.

Şi Jertfa Euharistică întemeiată de Hristos pentru pomenirea operei Sale răscumpărătoare exprimă limpede dreptatea nețărmuitei iubiri dumnezeieşti: *Acesta este Trupul Meu, care se dă pentru voi* (Luca 22, 19). *Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă, spre iertarea păcatelor* (Matei 26, 28). Sângele vărsat al Mântuitorului, numit „sângele Legii celei noi", este comparat cu sângele jertfelor din Vechiul Testament, ce preînchipuia iertarea păcatelor (Leviticul 4, 14; Evrei 9, 22). Precum ceremoniile de jertfă din Vechiul Testament au fost întemeiate de către dumnezeiasca dreptate, care căuta o împăcare prin aceste jertfe, astfel şi aici sângele lui Hristos se varsă pentru iertarea păcatelor. Însă după cum şi acolo dragostea cea dumnezeiască a rânduit în locul sângelui oamenilor păcătoşi să se verse sângele jertfelor celor fără de păcat, tot astfel şi aici, din pricina celor păcătoşi, Se aduce jertfă Dumne-

zeu-Omul Cel lipsit de păcat, arătând în acest chip dragostea Lui cea fără de sfârşit. Analogia este perfectă.

La aceleaşi concluzii despre dreptatea şi dragostea lui Dumnezeu, manifestate în opera de răscumpărare, vom ajunge şi prin analiza următoarelor cuvinte scrise de Sfântul Apostol Pavel: *Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea* (Galateni 4, 4-5). În originalul grecesc, în locul cuvântului „cumpărare" stă verbul *exagorazo* – a cumpăra, a răscumpăra. Iar rădăcina acestui verb este *agora*, care înseamnă piaţă, adică locul în care se cumpără şi se vinde. La piaţă se cumpărau în vechime nu doar mărfuri obişnuite, ci şi robi. Verbul *exagorazo* subliniază în acelaşi timp atât dumnezeiasca dreptate, cât şi dumnezeiasca iubire, pentru că ne descoperă: 1) elementul juridic al răscumpărării – după Vladimir Lossky, „această expresie împrumutată din domeniul dreptului cuprinde noţiunea de vină, cu care trebuie să fie echivalată şi noţiunea de răscumpărare pentru cei închişi" şi

2) momentul dragostei, căci *exagorazo* în cazul dat semnifică răscumpărarea robilor din partea aceluia care nu are nevoie de aceşti robi, dar, cuprins de dragoste pentru ei, îi cumpără, ca să îi elibereze şi să-i *înfieze* (Galateni 4, 5). Imboldul răscumpărării este fără îndoială dragostea dumnezeiască, iar preţul răscumpărării este cerinţa dreptăţii dumnezeieşti a jertfei Lui celei fără de preţ.

Cu privire la împăcarea dumnezeieştii dreptăţi, foarte convingător este Sfântul Apostol Pavel care spune că Iisus Hristos, *Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o ştirbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine,* ***ascultător*** *făcându-Se până la moarte, şi încă moarte de cruce* (Filipeni 2, 6-8).

Împăcarea dumnezeieştii dreptăţi reiese aici din expresia subliniată, şi anume „ascultarea" lui Hristos. Prin ascultarea vădită a Răscumpărătorului se face aluzie clară la neascultarea lui Adam, care a rodit păcatul încălcând porunca. Adam a nesocotit dumnezeiasca dreptate cuprinsă în

aceasta, iar Hristos a urmat voia lui Dumnezeu întru toate şi a arătat ascultare chiar până la moarte, şi încă moarte de cruce. A împlinit voia lui Dumnezeu prin ascultarea Lui, prin pătimirile cele fără de vină şi prin moarte – moartea unui Drept fără de păcat (Faptele Apostolilor 3, 14; 7, 52), şi a acoperit astfel pe deplin preţul dumnezeieştii dreptăţi, dreptate disprețuită prin păcatul omenesc până în acel ceas. După Apostolul neamurilor, prin „patima cea fără de vină [...] se înlătură păcatul omenesc, pentru că prin aceasta El *aduce preţul datorat* şi primeşte răsplata dreptăţii"[1].

Dacă examinăm cunoscutul pasaj: *Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem; pentru că scris este: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn"* (Galateni 3, 13), vom observa că şi de aici răzbate limpede în nevoinţa răscumpărătoare a lui Hristos ideea împăcării dreptăţii lui Dumnezeu. Profesorul N. Glubokovski spune că în vestirea Evangheliei de către Sfântul Apostol Pavel, în general, „noi aflăm *umbra acestei îm-*

[1] N. H. Glubokovski, „Pos. studia v Hristianskoe citenie", p. 643.

păcări, pentru că fără ea nu ar fi putut să fie păzită însăşi dumnezeiasca dreptate. Şi aceasta se motivează prin prezenţa păcatului, care fiind greşeală de bună voie, pricinuieşte inevitabil blestemul, care închide orice bine făgăduit... Din această pricină a fost de trebuinţă de atunci înainte să se surpe acest edificiu al blestemului, ca să se dezvăluie binecuvântarea nemărginită dată de Dumnezeu. De aceea a fost nevoie ca însuşi blestemul să fie în întregime însuşit *de facto*, ca să-i pună capăt mai apoi în chip desăvârşit; aceasta s-a şi întâmplat atunci când s-a vărsat asupra Celui nevinovat şi, în cele din urmă, s-a nimicit prin propria lui lucrare, nemaiavând în sine îndreptăţire reală, obiectivă. Pe acest drum Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-Se pentru noi blestem (Galateni 3, 13); [...] Prin această supunere El S-a făcut păcat pentru noi (II Corinteni 5, 21...), pentru că Şi-a luat asupra Lui toate consecinţele părăsirii de Dumnezeu (Matei 27, 46; Marcu 15, 34). Sfârşitul inevitabil al unei asemenea lucrări au fost deplina încetare a jugului blestemului şi întoarcerea către armonia cea

deplină"[1]. Astfel, *„Ispăşirea* de pe Golgota a constat în esență în schimbarea rânduielii celei dumnezeieşti [...] şi în restabilirea părtăşiei fireşti a oamenilor cu Dumnezeu"[2].

Sintetizând aceste concluzii, profesorul N. Glubokovski conchide, subliniind elementul juridic al răscumpărării: „Jertfa de pe Golgota a îndepărtat blestemul, a luat greutatea osândirii şi, din acest punct de vedere, există *o lucrare juridică de schimbare a dumnezeieştii sentințe."*[3]

Din toate cele spuse până aici putem conchide că:

1) şi în Noul Testament Dumnezeu Se conturează ca iubire şi dreptate;

2) răscumpărarea a fost săvârşită prin armonioasa lucrare a necuprinsei iubiri dumnezeieşti către cei păcătoşi şi a veşnicei dreptăți dumnezeieşti, rămasă neschimbată.

***

Urmările neascultării adamice, după cum am văzut, sunt: păcatul, blestemul şi moartea. Iar roadele după măsura răscumpărării sunt:

[1] *Ibidem*, p. 649.
[2] *Ibidem*, p. 650.
[3] *Ibidem*.

1. Iertarea păcatului originar şi a tuturor păcatelor noastre personale (Matei 26, 28; Efeseni 1, 7; Isaia 53, 5, 12). Aceasta o subliniază Sfântul Ioan Teologul când scrie: Sângele *lui Iisus [...] ne curăţeşte pe noi de orice păcat* (I Ioan 1, 7).

2. Eliberarea celor răscumpărați de sub blestem şi învrednicirea lor de dumnezeiasca binecuvântare, adică de binecuvântatele daruri ale Sfântului Duh, pentru care Sfântul Apostol Pavel scrie: *Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem; pentru că scris este: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn." Ca, prin Hristos Iisus, să vină la neamuri* ***binecuvântarea*** *lui Avraam, ca să primim, prin credință, făgăduința Duhului* (Galateni 3, 13-14).

3. Biruirea şi nimicirea morții (II Timotei 1, 10), acest ultim vrăjmaş (I Corinteni 15, 26). *Căci precum în Adam toți mor, aşa şi în Hristos toți vor învia* (I Corinteni 15, 22) – ne învață Sfântul Apostol Pavel. Iar Răscumpărătorul Însuşi spune: *Eu sunt învierea şi viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi, şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac* (Ioan 11, 25-26).

Desigur, aceste roade ale operei Răscumpărării nu se dau necondiționat, ci în anumite condiții – prin care se subliniază că dumnezeiasca dreptate continuă să se manifeste împreună cu dragostea şi după Jertfa adusă pe Golgota, ea fiind o însuşire veşnică a lui Dumnezeu, ca şi dragostea. La fel ca înainte de căderea omului în păcat, şi după cădere Dumnezeu S-a manifestat concomitent ca dreptate şi ca dragoste. Tot astfel, atât înainte, cât şi după răscumpărare El continuă şi va continua veşnic să Se manifeste ca dreptate şi dragoste. Şi după Răscumpărare fiind drept şi sfânt, fără nici un compromis, Dumnezeu nu poate să rabde părtăşia cu păcatul, după cum afirmă Sfântul Apostol Pavel: *Căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtăşire are lumina cu întunericul? Şi ce învoire este între Hristos şi Veliar sau ce parte are un credincios cu un necredincios?* (II Corinteni 6, 14-15).

În virtutea acestui fapt, dumnezeiasca dreptate pune celor răscumpărați anumite condiții pentru părtăşia lor la această dragoste. Aceste condiții sunt înainte de toate *credința lor în Evanghelie* (Marcu 16, 16), *botezul* (Ma-

tei 28, 19), *pocăința pentru păcatele săvârşite* (Luca 24, 47) şi *hotărârea lor cea tare* de a nu mai greşi de atunci înainte (II Petru 2, 20-22), de a înfăptui fără preget dumnezeiasca dreptate prin ascultarea voii lui Dumnezeu şi săvârşirea faptelor bune (Matei 7, 21; Faptele Apostolilor 26, 20; Efeseni 2, 10; Tit 2, 14). Căci jertfa de pe Golgota are ca scop nu doar o îndreptățire înaintea lui Dumnezeu din punct de vedere juridic, ci şi să ne facă într-adevăr drepți, conducându-ne pe calea ascultării de Dumnezeu. Hristos *a purtat păcatele noastre în trupul Său, pe lemn, pentru ca noi, murind față de păcate, să vieţuim dreptății* (I Petru 2, 24); *Cel ce săvârşeşte dreptatea este drept, precum Acela* (Dumnezeu) *drept este* (I Ioan 3, 7). Dar *oricine nu face dreptate nu este din Dumnezeu* (I Ioan 3, 10), ci este *de la diavolul* (Ioan 3, 8). Şi pentru că nu este făptură nouă, nu poate să locuiască *în ceruri noi* şi *pământ nou, în care locuieşte dreptatea* (II Petru 3, 13). De aceea Iisus Hristos fericeşte cu tărie pe cei însetați şi flămânzi de dreptate (Matei 5, 6) şi arată că lucrul cel mai important din legea Noului Testament îl constituie dreapta judeca-

tă, mila şi credinţa (Matei 23, 23). Iar dacă ne descoperă faptul că a venit să cheme nu pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă (Matei 9, 13), aceasta nu înseamnă deloc că cei păcătoşi pot să intre cu păcatele lor în Împărăţia bucuriei, ci că ei, cei păcătoşi, trebuie să se lepede de păcatele lor (*Pocăiţi-vă, căci s-a apropiat Împărăţia cerurilor!* – Matei 4, 17) şi să devină drepţi, şi încă drepţi cu adevărat, căci: *De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în Împărăţia cerurilor* (Matei 5, 20). Stăruinţa în ascultare asigură dăinuirea în dreptate, şi de aici dăinuirea în dumnezeiasca dragoste. Neascultarea conduce însă către noi căderi în păcat şi suferinţe şi, ceea ce este mai înfricoşător, către moartea veşnică. De aceea cuvântul lui Dumnezeu ne previne că *se cuvine ca noi să luăm aminte cu atât mai mult la cele auzite, ca nu cumva să ne pierdem* (Evrei 2, 1).

Prin botez şi pocăinţă cei răscumpăraţi mor împreună cu Hristos pentru păcat, ca să învie împreună cu El pentru dreptate (Galateni 2, 19-20; Romani 6, 4). Ascultarea de voia lui Dumnezeu este răstignire de sine,

purtarea propriei cruci, părtăşie la pătimirile lui Hristos pe cruce (Matei 16, 24; Romani 6, 6). Cel ce s-a răstignit astfel cu patimile şi poftele sale împreună cu Hristos (Galateni 5, 24) învie cu El la o viaţă întru dreptate. Astfel, cel răscumpărat devine una cu Hristos şi poate să spună împreună cu marele Apostol al neamurilor: *Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine* (Galateni 2, 20). Căci, *dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă* (II Corinteni 5, 17). Noua făptură se evidenţiază însă prin faptul că se ridică de la chipul lui Dumnezeu până la asemănarea cu El, şi astfel poate să devină părtaşă *dumnezeieştii firi* (II Petru 1, 4) după har, îndumnezeirea (*teosis*) fiind capătul desăvârşirii creştine.

Cerinţa imperativă a lui Hristos de a trăi o viaţă dreaptă este în realitate o manifestare a celei mai mari iubiri a Sa pentru noi, căci viaţa cea dreaptă este o condiţie esenţială pentru a ne face părtaşi la dumnezeiasca dragoste. Cel ce doreşte să se facă părtaş după har la lucrarea cea răscumpărătoare, trebuie să-şi facă sufletul vrednic de primirea bunătăţilor cereşti prin ascultarea de dumnezeiasca dreptate, reflectată

în dumnezeieştile porunci. Căci acela care trăieşte întru nedreptate pierde simţământul bucuriilor duhovniceşti şi devine nevrednic de a fi părtaş la ospăţul ceresc al celor mântuiţi.

Toate cele spuse până aici ne conduc către o concluzie importantă: că aşa cum Dumnezeu este dreptate şi iubire, tot astfel şi cel credincios, zidit după *chipul lui Dumnezeu* şi hărăzit spre *dumnezeiască asemănare*, trebuie să devină în limitele posibilităţii făpturii sale asemenea lui Dumnezeu, dreptate şi iubire (I Ioan 4, 7-8; Tit 2, 12), căci doar acela care merge pe calea dumnezeieştii dreptăţi poate să intre în luminoasele locaşuri ale iubirii cereşti.

Opera răscumpărării săvârşită de către Hristos este universală, deoarece cuprinde pe toţi oamenii care trăiesc în lume (Ioan 2, 2), întinzându-se şi asupra celor zăvoraţi în iad, cărora Însuşi Hristos le-a propovăduit după moartea Lui pe cruce (I Petru 3, 19) ca să-i izbăvească din chinuri pe cei ce cred în El.

Deşi obiectiv a fost săvârşită pentru toţi, din punct de vedere subiectiv mântuirea nu este împărtăşită tuturor,

căci ea nu se obţine în mod mecanic. Liberul arbitru dăruit lui Adam acţionează şi asupra celor răscumpăraţi. Prin lucrarea răscumpărătoare Mântuitorul a deschis Raiul, însă nu sileşte pe nimeni să intre în el, ci îi îndeamnă pe credincioşi ca ei înşişi să se *silească* să intre (Matei 11, 12; Luca 16, 16), întrebuinţând voia lor liberă pentru biruinţa inerţiei firii omeneşti, înclinată mai mult spre rău. Tocmai din această pricină cuvântul lui Dumnezeu spune despre Răscumpărare fie că-i cuprinde pe *toţi* (Romani 5, 18), fie că foloseşte *multora* (Matei 26, 28; Romani 5, 15, 19; Evrei 19, 28). Expresiile care descriu atotcuprinderea Răscumpărării subliniază latura obiectivă a acesteia, faptul că ea acţionează într-adevăr asupra tuturor, inclusiv asupra celor mai vrednici de plâns păcătoşi, iar expresiile care spun că Răscumpărarea a fost dăruită multora lasă să se înţeleagă că, în mod subiectiv, întrucât nu toţi poartă de grijă faţă de mântuirea lor, nu toţi şi-o însuşesc.

Iar dacă noi nu năzuim către dreptate şi nu devenim drepţi, atunci am crezut în zadar (I Corinteni 15, 2), şi Răscumpărarea de pe Golgota nu ne-a

adus nici un folos. Sensul şi măreţia jertfei lui Hristos constau în faptul că Hristos, Care nu a cunoscut păcatul, a binevoit să Se facă pentru noi păcat, ca noi *să dobândim, întru El,* ***dreptatea lui Dumnezeu*** (II Corinteni 5, 21).

3.
Sfinţii Părinţi şi dascăli ai Bisericii şi Răscumpărarea

Sfinţii Părinţi şi dascăli ai Bisericii nu au dat o explicaţie sistematică a dogmei Răscumpărării, ci mai degrabă au schiţat această dumnezeiască operă în centrul căreia se află Răscumpărarea. Ei au folosit din plin citate biblice în care este prezentată de către de Dumnezeu insuflaţii autori – proroci, scriitori şi evanghelişti – dogma care îi interesa pe cei ce apărau adevărul împotriva învăţăturii mincinoase a ereticilor contemporani lor. Faptul că ei nu au făcut din experienţa căii raţionale un fundament în explicarea tainei Răscumpărării vădeşte trezvia şi credinţa lor în Dumnezeiasca Descoperire. Edificiul raţional şi logic, care cuprinde sistemele ce se referă la adevărurile de credinţă, preface de obicei tainele evlaviei din obiecte

ale contemplației duhovnicești și ale credinței, care sunt deasupra oricărei minți omenești, în realități care se supun rațiunii, prădată de adâncimea sa apofatică și, din această pricină, dacă putem spune așa, schilodită.

Aceasta poate fi demonstrată o experiență originală extrasa din raționalismul lui **Origen** (cca 254). El și-a pus probleme speculative, care nu intrau în sfera celor cu care se ocupă în general autorii biblici, și a încercat să dea o teorie rațională a Răscumpărării. Origen învăța că satana a primit după căderea în păcat a lui Adam un drept formal de stăpânire asupra omului, o putere deplină asupra lui. Ca să-l izbăvească pe om, Iisus Hristos i-a dat diavolului viața Sa ca răscumpărare. Însă duhul cel întunecat s-a înșelat, deoarece el nu putea să aibă putere asupra lui Hristos Cel lipsit de păcat. Din pricina neputinței morții și a diavolului de a-L stăpâni, Hristos a înviat și, prin învierea Lui, a săvârșit izbăvirea oamenilor de satana. Satana a pierdut astfel pentru totdeauna dreptul de a-i mai stăpâni pe oameni.

Falsitatea acestei teorii constă în ideea că diavolul poate să aibă de-

plină stăpânire asupra omului după căderea în păcat. După cuvântul lui Dumnezeu, Adam și urmașii săi au rămas fii ai lui Dumnezeu și după alungarea din rai, chiar dacă neascultători și izgoniți din locul desfătării. Faptul că Dumnezeu Se îngrijește de ei și după căderea în păcat demonstrează acest lucru. Dumnezeu este singurul stăpân al Universului. El este Dumnezeu nu doar al poporului evreu ales (Ieșirea 10, 15), ci și al neamurilor (Romani 3, 29; Faptele Apostolilor 17, 26-28). Diavolul nu are dreptul să-l stăpânească pe om, și dacă totuși el are putere asupra multora, astfel că ei se numesc după cuvântul lui Dumnezeu *fii ai diavolului* (I Ioan 3, 10), aceasta nu se datorează vreunui drept obiectiv al lui de a-i stăpâni, ci faptului că oamenii înșiși i-au dat aceluia putere asupra lor, l-au ales pe el ca stăpân și tată (Ioan 8, 44) și au consimțit să-i facă voia (I Ioan 3, 8, 10).

Sfântul Grigorie Teologul (329-389) a respins încă de la început falsa teorie rațională a lui Origen, scriind: „Dumnezeiescul sânge nespus de scump și slăvit care s-a vărsat pentru noi, acest sânge al Celui care aduce

jertfa, şi al jertfei totodată... cui a fost dăruit?... Cât de jalnic ar fi fost dacă el ar fi fost dăruit satanei... Atunci furul ar fi primit nu doar Răscumpărarea de la Dumnezeu, ci chiar pe Dumnezeu... Dacă însă acest preţ se plăteşte Tatălui, atunci omul trebuie să se întrebe: Pentru ce? Nu Tatăl ne ţinea prizonieri, deci pentru ce trebuia ca sângele Unuia-Născut să fie primit de Tatăl, Care nu doreşte ca Avraam să aducă jertfă pe Isaac, ci schimbă jertfa omenească cu un berbec? Nu ne este oare limpede că *Tatăl primeşte jertfa* nu pentru că aceasta este necesară ori pentru că ar avea nevoie de ea, ci din *iconomie* [adică ca să se împlinească planul lui Dumnezeu – *n.n.*]. Omul trebuia să se sfinţească prin înomenirea lui Dumnezeu; Însuşi Dumnezeu trebuia să ne elibereze, biruind pe asupritorul prin propria Lui putere, şi să ne cheme iarăşi la Sine prin Fiul Său, Care este mijlocitor şi săvârşeşte totul pentru slava Părintelui Său, Căruia El Îi este supus întru toate."

Cu aceste analize profunde, Sfântul Grigorie Teologul dă posibilitatea celei mai logice explicaţii a Răscumpărării, şi anume, ca fiind „ziditoare, proniatoare şi în conformitate cu Scriptura." După el, preţul Răscumpărării nu este dat satanei, care nu are drept asupra zidirii lui Dumnezeu – omul –, fiind acesta răpitor şi fur de cele străine. Nu este dat nici Tatălui, căci nu-I era de trebuinţă. Răscumpărarea a fost adusă doar cu un scop ziditor.

De remarcat faptul că şi Sfântul Grigorie Teologul, respingând teoria falsă a lui Origen, nu neagă că răscumpărarea este dată totuşi şi că Tatăl a primit jertfa – Răscumpărarea. Răscumpărare, jertfă – acestea sunt noţiuni juridice. Prin întrebuinţarea lor în înţelesul juridic al Scripturii, Sfântul Grigorie Teologul recunoaşte, iată, elementul juridic în opera Răscumpărării.

Marele sfânt părinte prezintă însă jertfa ca o necesitate nu pentru Dumnezeu, ci pentru planul mântuirii. Ce înseamnă aceasta? Că jertfa a fost de trebuinţă *pentru noi*. Că planul lui Dumnezeu ne avea în vedere pe noi, oamenii, după cuvintele Scripturii, care spun: *Casa Lui suntem noi* (Evrei 3, 6). Şi astfel jertfa – Răscumpărarea – a fost de trebuinţă nu pentru Dumnezeu ori pentru satisfacţia onoarei Lui

jignite de către om, după cum va învăța mai târziu Anselm de Canterbury, ci pentru noi, pentru mântuirea noastră.

Ajungând aici, Sfântul Grigorie Teologul nu-şi îngăduie, cu mintea noastră omenească mărginită, să arunce o privire mai departe spre tainele dumnezeieşti. De aceea, dând de înțeles despre necuprinderea operei Răscumpărării, care rămâne obiect al credinței contemplative, el conchide: „Restul să fie cinstit prin tăcere."

Credincios principiului său fundamental – de contemplație înaintea tainelor descoperirii dumnezeieşti –, Sfântul Grigorie Teologul concepe Răscumpărarea ca pe un paradox, în care doar credința afla dezlegarea problemelor legate de cele hărăzite oamenilor întru veşnicie. In continuarea antitezei el descrie lucrarea mântuirii noastre. Dumnezeu-Omul „a fost vândut cu cel mai mic preț, pentru 30 de arginți, însă El răscumpără lumea cu prețul cel mai mare cu putință, prin propriul Său sânge. A fost dus El spre junghiere ca un miel fără de glas (Isaia 53, 7), însă El este Cuvântul vestit prin glasul celui care strigă în pustie (Isaia 40, 3). El a fost chinuit

şi rănit (Isaia 53, 5), însă tămăduieşte toată boala şi toată neputința (Matei 4, 23). Înălțat a fost pe lemn şi pironit, însă El ne-a dăruit prin lemn viața... Şi-a dat sufletul Său, însă are puterea să Şi-l ia înapoi... Moare, dar dăruieşte viața şi nimiceşte prin moartea Sa moartea. Este îngropat, însă învie. Se pogoară la iad, dar slobozeşte de aici sufletele şi le ridică la cer".

In toate aceste manifestări ale Fiului lui Dumnezeu cel întrupat, Sfântul Grigorie Teologul vede marea dragoste a lui Dumnezeu. „Acela, Care dintru veşnicie este – spune el –, Îşi începe bătălia Sa! Cel necreat Se întrupează... Cel bogat Se uneşte cu sărăcia trupului meu, ca eu să mă îmbogățesc cu dumnezeirea Lui...Câtă bogăție harică!"

Subliniind însă ideea dragostei nețărmurite pentru noi, arătată prin Răscumpărare, el spune într-un alt loc: „Scopul tămăduirii lui Hristos este de a se descoperi sufletului, de a-l lua din lume şi de a-l preda lui Dumnezeu, de a înnoi dumnezeiescul chip, de a preface pe om în dumnezeu, de a face părtaş la fericirea cea de Sus pe acela care ține de cinul cel de sus"...

Subliniind însă odată cu această nețărmurită iubire a lui Dumnezeu şi veşnica Sa dreptate, învățătorul din Nazianz continuă: „Dumnezeu S-a unit cu trupul prin mijlocirea sufletului... Pentru aceasta, pentru noi toți s-a împlinit (plătit) datoria noastră, de către Acela care este mai înalt decât noi... Pentru aceasta Iisus primeşte botezul... Pentru aceasta postește, este ispitit şi aduce biruință... Pentru aceasta este înălțat pe cruce în locul lui Adam celui căzut, adăpat cu fiere pentru gustare [din rodul oprit – *n.n.*], cu moartea [Răscumpărătorului – *n.n.*] pentru moarte [a lui Adam]."

Sfinții Părinți recunosc în general atât dumnezeiasca dragoste, cât şi dumnezeiasca dreptate ca acte ale Răscumpărării.

Sfântul Clement Romanul († cca 96), de pildă, ține seama concomitent de aceste două elemente când scrie: „Datorită dragostei pe care o avea pentru noi, Domnul nostru Iisus Hristos, în acord cu dumnezeiasca voie, Şi-a dat Sângele Său pentru noi, Trupul Său pentru trupul nostru, Sufletul Său pentru sufletul nostru."

La **Sfântul Irineu de Lyon** († cca 200) citim: „Noi nu I-am dat nimic Lui înainte, nici El nu a dorit nimic de la noi ca având nevoie, însă noi am avut nevoie de părtăşia Lui. Şi pentru aceasta El, plin de iubire, S-a dat pe Sine Însuşi, ca să ne aducă în sânul Tatălui."

Ideea omagierii dreptății prin moartea lui Hristos este foarte limpede exprimată şi la Tertulian, la Sfântul Ciprian al Cartaginei, la Sfântul Ambrozie al Milanului, la Fericitul Augustin şi la alți Sfinți Părinți.

Tertulian († cca 220) scrie: „Cine poate să dezlege (să schimbe) prin moartea Sa moartea celuilalt în afară de Fiul lui Dumnezeu?"

Sfântul Ciprian al Cartaginei († 258) învață: „Doar acela poate să dea iertare păcatelor săvârşite împotriva Lui, Care a luat păcatele noastre, Care a suferit pentru noi, pe Care Dumnezeu L-a dat pentru păcatele noastre."

Sfântul Ambrozie al Milanului († 397) spune: „Domnul Iisus vine şi aduce moartea Sa pentru moartea tuturora, Îşi varsă sângele Său pentru sângele fiecărui om..."

Fericitul Augustin (354-430) teologhiseşte: „Pavel spune: *Căci pe El,*

Care n-a cunoscut păcatul, L-a făcut pentru noi păcat, ca să dobândim, întru El, drep-tatea lui Dumnezeu (II Corinteni 5, 21), adică jertfă pentru păcatele noastre prin care să avem posibilitatea împăcării. El este păcat, iar noi – dreptate, însă nu a noastră, ci a lui Dumnezeu, nu întru noi, ci întru El."

Sfântul Grigorie cel Mare (540-604) învață: „El ia firea noastră, însă fără de păcat, aduce pentru noi jertfă, Își pune trupul Său pentru păcatele noastre ca jertfă fără de păcat, ca să poată să moară după firea Lui omenească și prin dreptatea Sa să-l curățească."

Dreptatea cea dumnezeiască este subliniată la Sfinții Părinți prin întrebuințarea noțiunii biblice de ordin juridic „răscumpărare", „prețuire". În *Epistola către Diognet* citim: „Dumnezeu a dat pe propriul Său Fiu ca răscumpărare pentru noi – pe cel Sfânt pentru cei nelegiuiți, pe Cel drept pentru cei nedrepți, pe Cel Nevinovat pentru cei vinovați... Pe Cel fără de moarte pentru Cei muritori. Căci ce altceva ar fi putut să acopere păcatele noastre în afară de dreptatea Lui?"

Sfântul Irineu al Lyonului, apelând la *Epistola către Efeseni* 1, 7; 2, 13

și următoarele, scrie: „Pentru că între El, Hristos, și noi există părtășie [părtășie a trupului și sângelui – *n.n.*], Domnul împacă pe om cu Dumnezeu-Tatăl, împăcându-ne cu Sine Însuși prin Trupul Său și răscumpărându-ne prin sângele Său."

„A răscumpărat" – în cazul dat, a plătit pentru noi – și acesta este un termen de ordin juridic.

„Prin întruparea Sa – cugetă același Sfânt Părinte –, Domnul ne-a întors către prietenie, făcându-Se Mijlocitor între Dumnezeu și lume și cerând iertare pentru noi Tatălui, față de Care păcătuisem, și prin ascultarea Sa a tămăduit neascultarea noastră, ne-a redat părtășia cu Ziditorul nostru și ascultarea. Pentru aceasta El ne-a învățat să spunem în rugăciune: *și ne iartă datoriile noastre* (Matei 6, 12), pentru că El este părintele nostru, Căruia Îi suntem datori odată ce am călcat porunca Lui."

Foarte limpede definește **Sfântul Grigorie de Nyssa** († cca 395) opera mântuitoare ca manifestare și ca rezultat al dumnezeiești dreptăți și al dumnezeiești iubiri – dar și al altor preadesăvârșite însușiri. „Să vrei să

mântuieşti este o mărturie a bunătății, iar să te faci pe tine preț de Răscumpărare pentru robia cuiva – aceasta este dreptate." „Bunătatea (iubirea) se manifestă prin dorința de a mântui pe acela care a căzut... Înțelepciunea şi dreptatea se descoperă în mântuirea noastră. Iar atotputernicia se vede în faptul că El Îşi ia asupra Sa chipul omului... şi dă morții nădejdea că ea poate să-L stăpânească ca şi pe ceilalți oameni. Însă fiind în puterea ei, El săvârşeşte ceea ce-i este propriu firii Lui dumnezeieşti: luminii îi este propriu să nimicească întunericul, iar vieții – să nimicească moartea."

La unison cu Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți subliniază că Iisus Hristos este o jertfă de bună voie pentru păcatele noastre, jertfă al cărei sânge este un preț ce nu ar putea fi prețuit nicicum. Prin această permanentă subliniere a valorii infinite a sângelui jertfei lui Hristos, Sfinții Părinți subliniază latura juridică a Răscumpărării. Nu este de conceput pentru dumnezeiasca dreptate să acopere prin îngăduință cele încălcate de oameni fără vrednicie, ori mai exact fără o răscumpărare pe măsură. O astfel de răscumpărare nu ar fi putut să fie făcută de sângele vreunui om, chiar şi al celui mai mare drept. Numai Sângele Mântuitorului, care are o valoare imposibil de prețuit, datorită unirii ipostatice a omului cu Dumnezeu, a putut să fie o Răscumpărare pe măsură pentru toți oamenii păcătoşi.

Sfântul Clement Romanul scrie Corintenilor: „Să ne îndreptăm privirea spre Domnul Iisus Hristos, al Cărui sânge s-a vărsat pentru noi... Şi să cugetăm cât de prețios este Sângele Lui înaintea lui Dumnezeu!"

Sfântul Ciprian al Cartaginei precizează: „Hristos ne-a dăruit acest har... răscumpărând pe cel credincios prin prețul sângelui Său şi împăcând pe om cu Dumnezeu-Tatăl."

Sfântul Vasile cel Mare (330-379) cugetă: „Ce lucru într-atâta de prețios ar putea să facă un om, ca să-l dea pe el drept răscumpărare pentru sufletul său? S-a aflat însă ceva pe măsură de prețios pentru toți oamenii laolaltă, care a şi fost dat ca preț de Răscumpărare pentru sufletul nostru: acesta este sfântul şi neprețuitul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, pe care El l-a vărsat pentru fiecare dintre

noi, şi pentru care şi noi am fost cumpăraţi cu preţ (I Corinteni 6, 20)."

În acest sens teologhiseşte şi **Fericitul Teodoret** († cca 458): „Când toţi se aflau sub puterea morţii, Hristos nu a putut să Se supună morţii, nici ca Dumnezeu, pentru că El avea fire nemuritoare, nici ca Om, pentru că nu săvârşise păcat care să pricinuiască moartea. Însă El Însuşi S-a dat pe sine ca preţ de Răscumpărare şi pe toţi i-a slobozit din robia morţii." Acelaşi Sfânt Părinte lămureşte: „Nevinovat şi liber de orice păcat, Domnul Hristos a plătit datoria noastră şi ne-a indestulat de libertate pe noi, cei supuşi la datorii ce nu pot fi socotite şi constrânşi din această pricină să fim robi; El ne-a răscumpărat şi a adus propriul Său Sânge ca preţ de Răscumpărare pentru noi."

Tot astfel învaţă şi Sfântul **Gherman, patriarhul Constatinopolului** († 733): „Dumnezeul Universului nu S-a răstignit pe cruce ca să judece lumea, ci ca să fie zălog al celor căzuţi şi să-i slobozească de vechile datorii, aducând ca Răscumpărare pentru toţi preascump sangele Său."

O înţelegere deplină a Răscumpărării, nu numai juridică, ci şi etică, o aflăm la mulţi Sfinţi Părinţi, căci ei, ţinându-se cu tărie de Dumnezeiasca Revelaţie, examinează căderea în păcat şi Răscumpărarea din perspectiva celor două „extreme" biblice: Adam – Hristos. Recurgând la Sfântul Apostol Pavel, care face primul paralela între Adam şi Hristos (Romani 5, 14; I Corinteni 15, 22, 45), ei văd în Adam pe datornic, iar în Hristos – pe plătitorul datoriei, în Adam – pe cel vinovat, iar în Hristos – răscumpărarea vinei, în Adam – moartea, iar în Hristos – Învierea şi Viaţa.

Sfântul Irineu de Lyon scrie: „În primul Adam noi am mâniat [pe Dumnezeu], neîmplinind porunca Lui; iar în al doilea Adam ne-am împăcat din nou cu El, făcându-ne ascultători chiar până la moarte."

Iar **Sfântul Ioan Gură de Aur** (347-407), în tâlcuirea lui la cuvintele Sfântului Apostol Pavel, cugetând cum *Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem* (Galateni 3, 13), dă următoarea lămurire: „Cel dornic să nimicească blestemul, trebuia să fie slobod de

acesta şi să-l ia asupra Sa... Hristos a luat asupra Sa acest blestem (nemeritat) şi prin el a nimicit cele meritate. Şi precum cineva nevinovat, care s-a hotărât să moară în locul celui osândit la moarte, prin aceasta, îl izbăveşte de moarte, tot astfel a făcut şi Hristos. Întrucât Hristos nu Se supunea blestemului de încălcare a legii, a luat asupra Sa în locul celor meritate de noi blestemul care nu I Se cuvenea Lui, ca să slobozească pe toţi de cele meritate, întrucât El nu a săvârşit păcat şi nu s-a aflat minciună în gura Lui."

Şi mai limpede exprimă Sfântul Ioan Gură de Aur dreapta lui înţelegere, prin cuvintele: „Adam a fost datornic, vrednic de moarte, şi a fost în mâinile diavolului; Hristos nu a fost datornic şi nu S-a aflat în mâinile diavolului, însă a venit şi a plătit cu moartea Sa pentru acela care era în mâinile diavolului, ca să-l slobozească pe om din lanţurile morţii." Cui a plătit Hristos? Sfântul Ioan Gură de Aur nu explică. Însă în expresia „a plătit cu moartea" este limpede că prin această moarte se înţelege dumnezeiasca dreptate, care cere o răsplată dreaptă pentru cele încălcate.

În întreaga operă a Răscumpărării, alături de dreptate un rol important îl joacă şi dragostea. Pe aceasta, Sfântul Ioan Gură de Aur o descrie în chip minunat în tâlcuirea sa la Epistola I către Timotei 2, 6, spunând despre Hristos, Care S-a dat pe Sine Răscumpărare pentru toţi: „Aceasta a fost opera bunătăţii Lui. Ce înseamnă izbăvire? El Se pregătea să-i pedepsească, dar nu a făcut astfel; ei trebuiau să piară, însă pentru aceştia L-a dat pe Fiul Său... Aceasta a fost îndeajuns ca să se arate dragostea lui Hristos. Într-adevăr, mari şi nespuse sunt binefacerile pe care Dumnezeu ni le-a făcut nouă! El S-a adus pe Sine Însuşi ca jertfă pentru vrăjmaşi, pentru aceia care Îl urau... Ceea ce nimeni altul nu ar fi făcut nici pentru prietenii săi, nici pentru copii săi, nici pentru fraţii săi, aceasta a făcut-o Domnul pentru robi."

Pe de altă parte, Sfântul Ioan Gură de Aur exprimă astfel conceptul juridic al răscumpărării: „Adam păcătuieşte şi moare, Hristos nu păcătuieşte, dar moare şi El... De ce?... Ca să poată cel ce păcătuieşte şi moare prin Cel ce nu păcătuieşte şi moare să se

slobozească de legăturile morții. Aşa se întâmplă adesea şi cu cei ce sunt datori cu bani. Cineva se îndatorează unui om o anumită sumă şi nu poate să o plătească, drept pentru care este reținut, iar altcineva, fără să fie dator, însă având posibilitatea să plătească, plăteşte şi îl eliberează pe cel vinovat. Tot astfel putem vorbi şi privitor la Adam şi Hristos." „Hristos ia asupra Sa pedeapsa pe care noi trebuia să o purtăm, de la Tatăl, şi rabdă urmările din aceasta – chinul şi umilința."

Din citatele de mai sus rezultă limpede că şi Sfântul Ioan Gură de Aur urmează întru totul conceptul relațiilor juridice dintre om şi Dumnezeu. În acest caz poate fi vorba însă de un „juridism" specific Sfinților Părinți.

Punctul de vedere „juridic" al cinstirii dumnezeieştii dreptăți îl putem întâlni şi la **Sfântul Proclu, patriarhul Constantinopolului** (†446-447). „Ar fi trebuit să se întâmple una din două, spune el: ori toți, din pricina sentinței, să fie predați morții, căci toți au greşit, ori să fie adus în schimb un preț anume, pentru care întreaga datorie să fie ştearsă. Însă omul nu putea să se mântuiască pe sine, fiind el dator,

din pricina păcatelor sale. Nu ar fi putut nici chiar un înger să mântuiască neamul omenesc, pentru că nici acesta nu ar fi putut să acopere un asemenea preț. Iată de ce a trebuit ca Dumnezeu Cel lipsit de păcat să moară pentru cei păcătoşi. Doar un astfel de leac împotriva răului mai rămăsese."

Şi **Sfântul Atanasie cel Mare** (296-373) merge pe acelaşi făgaş al gândirii. El foloseşte în soteriologia sa iubirea cea dumnezeiască şi dreptatea dumnezeiască, ca să explice scopul întrupării lui Dumnezeu şi Răscumpărarea. În tratatul său *Despre întruparea Cuvântului...* el spune, ca să sublinieze dumnezeiasca dragoste, că Fiul lui Dumnezeu „după fire este fără de trup şi este Cuvântul, însă din iubirea Lui de oameni şi din bunătatea Părintelui Său ni S-a arătat pentru mântuirea noastră în trup omenesc".

Cugetând însă asupra întrupării ca o consecință a păcatului de moarte, care nu a fost nicicum în planul lui Dumnezeu, Sfântul Atanasie subliniază că, pe de-o parte, a fost necesar ca omul să moară în urma încălcării legii, conform dreptei sentințe a lui Dumnezeu. Căci „Dumnezeu nu

ar fi fost întru adevăr dacă omul nu murea, deoarece, ca Dumnezeu, El a spus că vom muri". Însă, pe de altă parte, ar fi fost în neconcordanță cu rațiunile Sale cele din veac să-l dea pe om pierzării şi să-l întoarcă în neființă. „Aceasta nu ar fi fost demn pentru bunătatea Sa cea dumnezeiască".

Privitor la aceasta, Sfântul Atanasie cugetă că Dumnezeu, Care este dragoste, dar şi dreptate, nu S-a împăcat în lucrarea mântuirii doar cu aducerea pocăinței pentru oameni, căci doar „prin pocăință nu s-ar fi păzit dreptatea în raport cu Dumnezeu", adică nu s-ar fi împlinit dumnezeiasca dreptate care a hotărât moartea pentru păcat. Iată de ce S-a întrupat Cuvântul, Logosul. „El singur a fost demn să sufere pentru toți şi să mijlocească tuturora înaintea Tatălui".

Ideea echivalenței prețului pentru dumnezeiasca dreptate, atât de limpede expusă aici, este neîndoielnic de natură juridică. „Cuvântul lui Dumnezeu, aducând ca jertfă răscumpărătoare templul Său şi unealta Sa trupească, după dreptate a împlinit cele datorate."

Sfântul Atanasie cel Mare evidențiază în mai multe locuri, în tratatul său

Despre întruparea Cuvântului, dumnezeiasca dreptate ca factor al răscumpărării. Întrucât omul trupesc a păcătuit, Cuvântul „a luat trup şi acest trup nu a fost unul străin de al nostru [...], ci din neispitita de bărbat Fecioară – trup fără de păcat însă", care I-a slujit Lui ca o unealtă. „Şi în acest fel, luând de la noi trup asemenea nouă, l-a dat pentru noi morții, pentru că toți am fost vinovați de moartea trupească, şi l-a adus, astfel, Tatălui. Iar aceasta El a săvârşit-o din iubire de oameni..." Prin urmare, prin moartea Sa, Domnul a biruit moartea pentru noi. Deşi Atotputernic, El nu a nimicit moartea înainte de moartea Lui de pe cruce, căci „ar fi fost în neconcordanță cu Sine Însuşi să se schimbe legea înainte de împlinirea ei" (din nou se expune aici, iată, în chip limpede ideea despre dumnezeiasca dreptate!). În acelaşi duh, Sfântul Atanasie continuă: „Logosul ia pentru Sine trup, pe care îl aduce ca jertfă. Şi pentru că S-a unit ipostatic cu Dumnezeu-Cuvântul, acest trup a fost îndeajuns pentru moartea tuturor păcătoşilor." Citățm textual: „Cuvântul lui Dumnezeu a adus ca preț de Răscumpărare pen-

tru toți templul Său, unealta Lui trupească, iar prin moartea Sa a împlinit cu desăvârşire datoria; şi, în acest fel [...], a îmbrăcat pe toți cu neputrezirea prin părtăşia la înviere."

Concepția juridică asupra Răscumpărării este afirmată răspicat de către Sfântul din Alexandria prin cuvintele aceluiaşi tratat: „pentru că trebuia să fie plătită datoria ce apăsa asupra tuturor oamenilor [iar datoria consta în faptul că toți oamenii trebuia să moară – *n.n.*], de aceea El, după cum o mărturiseşte dumnezeirea Sa, prin lucrarea Lui aduce în cele din urmă şi jertfă pentru toți, dând morții templul (trupul Sau) în locul tuturora, ca să-i facă pe toți liberi de răspunderea pentru călcarea poruncii celei de demult... Moartea a fost de trebuință, şi trebuia ca ea să fie moarte pentru toți, ca să se plătească datoria fiecăruia. Pentru aceasta, Cuvântul... a luat trup care putea să moară, ca să-l aducă pe el ca pe ceva propriu pentru noi toți, şi în această calitate a suferit pentru toți [...] *ca să surpe* [...] *pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul, şi să izbăvească pe*

acei pe care frica morții îi ținea în robie toată viața (Evrei 2, 14-15)."

Elementul juridic al Răscumpărării este dezvoltat în profunzime şi de către **Sfântul Vasile cel Mare,** în tâlcuirea sa la Psalmul 48, 7-8. Dezvoltând pe larg ideea că nici un om, chiar şi cel mai drept, nu poate să se faca Răscumpărare pentru fratele său, nici pentru propriul lui suflet, marele părinte capadocian spune: „Cel care se face pe sine Răscumpărare nu trebuie să fie din acelaşi neam cu cei robiți, ci să întreacă în mare măsură valoarea lor... De aceea, nu poate fratele să-şi răscumpere... pe fratele său. Nici un om pe sine însuşi... Un om, în general, nu are o asemenea putere în fața lui Dumnezeu, ca să poată să ceară iertare pentru păcat, deoarece el însuşi este vinovat de păcat. De aceea nu află pe fratele său pentru Răscumpărarea sa, ci pe Acela Care îl depăşeşte ca fire, nu un om simplu, ci pe Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, Care singur poate să Se dea *Răscumpărare pentru noi toți, căci pe El Dumnezeu L-a rânduit să fie prin sângele Său jertfă de iertare prin credință* (Romani 3, 24)."

Fericitul Teodoret cugetă adânc că Dumnezeu „nu a dorit, în Atotputernicia Sa, doar puterea ca să ne dăruiască libertatea, ci a căutat prin milostivirea Lui să dezarmeze pe ucigaşul neamului omenesc, ca să nu înceapă acesta să învinuiască milostivirea cu nedreptate. Însă a folosit un plan în care «respiră» şi dragostea, şi care este înfrumuseţat cu dreptate". „Pentru că [firea noastră] nu putea să plătească datoria, Însuşi Domnul cu înţelepciune a conceput plătirea datoriei şi, luând trup de om asemenea celor dobândite, cu înţelepciune şi cu dreptate l-a întrebuinţat pe acesta, şi a împlinit datoria, eliberând firea noastră."

Sfântul Isidor Pelusiotul († cca 450) învaţă: „Când firea omenească îşi ieşea din minţi şi se afla sub tirania păcatelor de nepurtat [...], atunci Dumnezeu a dat ca Răscumpărare pe Unul-Născut Fiul Său [...] şi pentru toţi a fost adusă o jertfă, care după valoarea sa întrecea totul [...], ca să se arate în acelaşi timp şi dumnezeiasca dreptate, şi belşugul bunătăţii lui Dumnezeu."

Această întâietate a dragostei şi a dreptăţii, ca factori ai Răscumpărării, şi-o însuşeşte şi **Sfântul Grigorie Palama** (1296-1359), ca să o transmită ca pe o scumpă comoară generaţiilor care vor urma: „Domnul a devenit Dumnezeu-Om – scrie el –, pentru mântuirea neamului omenesc. Căci, dacă nu S-ar fi făcut om, El nu ar fi putut să sufere. Acela care nu a fost dator cu nimic morţii suferă moartea, ca să ne răscumpere pe noi, cei datori morţii, din robia diavolului şi a morţii, moarte atât duhovnicească, cât şi trupească, adică şi vremelnica şi veşnică. Pentru noi, care suntem vinovaţi de păcat, El, Cel fără de păcat, Îşi dă sângele Său nevinovat, ca să ne răscumpere din pedeapsă".

Marele sfânt rus din veacul al XVIII-lea, **Tihon de Zadonsk** (1724-1783), care neîncetat a învăţat din operele Sfinţilor Părinţi şi şi-a însuşit pe deplin teologia lor, dezvăluie de asemenea atât dragostea, cât şi dreptatea în opera răscumpărătoare a lui Hristos. În special despre dreptate vorbeşte în acest chip: „Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu a pătimit şi a murit pentru noi, şi prin această pătimire şi moarte a atras îndurarea Părintelui ceresc şi ne-a adus împăcarea

[cu El – *n.n.*]. Astfel, pedeapsa de care noi eram vrednici, El a luat-o asupra Sa, şi, biruind-o în locul nostru, a slujit pentru noi ca iertare a păcatelor şi ne-a izbăvit de pedepsele cele veşnice pentru păcate."

Cu deosebită limpezime sunt evidenţiate dumnezeiasca dreptate şi dumnezeiasca dragoste şi de către **Sfântul Chiril al Ierusalimului** (315-386) în următoarele sale cugetări asupra Răscumpărării: „Noi am fost vrăjmaşi ai lui Dumnezeu din pricina păcatului; iar Dumnezeu a hotărât moartea pentru cel păcătos. Una din două trebuia să săvârşească El acum: fie să-i nimicească pe toţi, rămânând credincios (sentinţei Sale), fie să nimicească Dreptatea, arătând iubire de oameni. Dar iată preaînţelepciune a lui Dumnezeu: El păzeşte şi credincioşia faţă de sentinţă [adică dreptate – *n.n.*], şi virtutea iubirii de oameni [adică dragostea – *n.n.*]. Prin întruparea Sa, Hristos ia asupră-Şi păcatele noastre pe lemn, murind astfel faţă de păcatele noastre, ca să viem pentru dreptate (I Petru 2, 24). Nu este de puţină însemnătate Acela Care moare pentru noi... El nu a fost doar om,

nu a fost înger, ci Dumnezeu înomenit. Fărădelegea păcătoşilor nu a fost într-atât de mare precum dreptatea Aceluia, Care moare pentru noi; noi nu am fost într-atât de păcătoşi, după cât de multă dreptate a săvârşit Acela Care Şi-a pus sufletul Său pentru noi."

Acelaşi Sfânt Părinte, ca să arate şi mai convingător prisosul jertfei lui Hristos dată pentru toţi oamenii, învaţă: „Nu vă minunaţi că toată lumea a fost răscumpărată, căci Acela Care moare [pentru lume] nu a fost un om obişnuit, ci Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut. Păcatul unui om, al lui Adam, a putut să aducă moartea pentru întreaga lume. Şi dacă prin încălcarea poruncii de către un singur om (Romani 5, 17) moartea a împărăţit în lume, nu putea oare cu atât mai mult prin dreptatea Unuia [Hristos] să împărăţească viaţa? Şi dacă odinioară pentru gustarea din lemn (protopărinţii) au fost izgoniţi din Rai, nu puteau oare credincioşii să intre în Rai, cu atât mai mult acum, prin lemnul (crucii) lui Iisus Hristos? Dacă cel întâi zidit din ţărână aduce în întreaga lume moartea, nu ar fi putut oa-

re Cel ce l-a zidit pe acesta din țărână să aducă viața veşnică, fiind El Însuşi Viața?!"

Sfântul Grigorie de Nyssa, străduindu-se să ne introducă în chiar taina Răscumpărării şi în rostul tămăduitor al patimilor dat de Dumnezeu-Omul pentru noi, învață: „Aşa cum a devenit om prin luarea asupră-Şi a chipului de rob, Logosul Cel Preaînalt Şi-a însuşit patimile robului. Şi, după cum se întâmplă cu noi din pricina legăturii care există între părțile corpului, când se îmbolnăveşte un vârf de deget, întreg trupul să simtă durerea împreună cu partea care suferă, datorită legăturii strânse a întregului trup, tot astfel şi Domnul, Care S-a unit cu firea noastră, Şi-a însuşit patimile noastre, după cuvintele proorocului Isaia: *Acesta neputințele noastre a luat şi bolile noastre le-a purtat* (Matei 8, 17) şi a fost străpuns pentru păcatele noastre, *ca prin rănile Lui noi să ne tămăduim* (Isaia 53, 4-5). Rănile nu le-a purtat El ca Dumnezeu, ci ca om, care pe calea unirii S-a legat cu dumnezeirea; firea omenească a primit suferințele. Şi se întâmplă una ca aceasta – ca să fie nimicit răul în acelaşi chip în ca-

re el a venit. Dacă moartea a intrat în lume prin neascultarea primului om, ea se izgoneşte prin ascultarea celui de-al doilea Om. Din această pricină Domnul a fost ascultător chiar până la moarte (Filipeni 2, 8), astfel prin ascultare s-a tămăduit păcatul neascultării şi prin învierea din morți s-a nimicit moartea care a intrat în lume prin neascultare, pentru că învierea omului dintru moarte este nimicirea morții."

Sfinții Părinți au cunoscut în chip minunat Scriptura şi au tâlcuit-o cu adâncime harică. Ei nu ar fi putut, fiind ucenici credincioşi ai Dumnezeieştii Descoperiri, să-şi închipuie altfel Răscumpărarea decât ca pe o manifestare specială a dumnezeieştii iubiri şi dreptăți, căci Dumnezeu este dragoste şi dreptate în acelaşi timp.

Sfântul Vasile cel Mare lămureşte în chip minunat armonia dintre cele două însuşiri dumnezeieşti, spunând: „Iertarea la El [la Dumnezeu] nu este fără judecată, iar judecata nu este fără milă. Înaintea judecății iubeşte mila, şi după milă trimite iarăşi către judecată. La El sunt unite mila şi judecata, pentru a nu fi doar milă, care se cere pen-

tru noi, cei slăbănogi, ori doar judecată, care să conducă la deznădejde."

Pentru cei mai mulți dintre Sfinții Părinți, între acestea există o armonie desăvârşită la Dumnezeu. Şi, într-adevăr, ar fi putut să fie Cel Preaînalt doar dreptate fără iubire, ori iubire fără dreptate? Dreptatea fără iubire ar fi fost cruzime, iar iubirea fără dreptate – slăbiciune. Însă la Dumnezeu nu este de conceput să existe nici cruzimea, nici slăbiciunea. La Dumnezeu acționează cu desăvârşire în acelaşi timp atat dreptatea Sa, cât şi iubirea Sa, care sunt două laturi ale negrăitei Sale sfințenii. La El este de neconceput să se manifeste iubirea fără dreptate şi dreptatea fără iubire, căci Dumnezeu este *bun şi drept* în acelaşi timp (Psalmi 24, 8).

Întemeindu-se pe Revelația Dumnezeiască cuprinsă în Scriptură, Sfinții Părinți au evidențiat clar, în consonanță cu aceasta, însemnătatea iubirii şi a dreptății dumnezeieşti în opera Răscumpărării.

Toate aceste mărturii de la Sfinții Părinți, expuse aici, mărturisesc un singur lucru – că întru Răscumpărare s-a plătit datoria noastră, s-a adus

plinire dumnezeieştii dreptăți şi s-a arătat dragostea cea nețărmurită a lui Dumnezeu. Prin urmare mântuirea noastră din păcat, din blestem şi din moarte este, după Sfinții Părinți şi dascăli ai Bisericii, operă atât a milei nețărmurite a lui Dumnezeu, cât şi a dreptății Lui celei sfinte.

4.
Cărțile de slujbă și Răscumpărarea

Cărțile de slujbă ale Sfintei Biserici Ortodoxe, după potrivita expresie a arhiepiscopului [Serafim] Sobolev, „exprimă Revelația și învățătura Sfinților Părinți".

Ce întâlnim în aceste cărți de slujbă? În foarte multe locuri acolo este subliniată iubirea lui Dumnezeu ca factor al Răscumpărării. Într-una din cântările de slujbă, de pildă, se spune: „Fiind Împărat al cerului și al pământului, Cel ce ești necuprins, de bunăvoie Te-ai rastignit, din iubire de oameni."[1] Și în minunatul glas al 8-lea – dogmatic – citim: „Împăratul Cerurilor, pentru iubirea de oameni, pe pământ S-a arătat și cu oamenii a viețuit."

Iar despre dumnezeiasca dreptate, văzută ca factor al Răscumpărării,

[1] *Octoih*, gl. 1, sâmbătă seara, la stihoavna stihirei.

aflăm tot atât de puternice şi limpezi exprimări în *Rânduieli la ieşirea sufletului monahului,* prin care imnograful se adresează lui Hristos: „Tu Te-ai făcut nouă dreptate şi sfinţire şi izbăvire sufletelor, că ne-ai adus la Tatăl îndreptaţi şi izbăviţi, luând asupră-Ţi pedeapsa cu care eram datori. Şi acum Te rugăm: pe acesta ce s-a mutat odihneşte-l întru bucurie şi lumină, Făcătorule de bine, Mântuitorul nostru."

Cântarea citată este luată în întregime din Teologia Sfintei Scripturi. Cuvintele ei de la început aparţin *Epistolei I către Corinteni,* în care se spune despre Hristos, că El *S-a făcut* pentru noi... *dreptate şi sfinţire şi răscumpărare* (I Corinteni 1, 30). Cum S-a făcut astfel pentru noi, cântăreţul Bisericii arată prin aceea că Hristos ne-a adus Tatălui îndreptaţi şi răscumpăraţi. Această idee o aflăm foarte bine conturată în Evanghelia după Ioan, unde Mântuitorul spune Apostolilor Săi şi, prin ei, tuturor credincioşilor Lui: *Mă duc să vă gătesc loc. Şi dacă Mă voi duce şi vă voi găti loc, iarăşi voi veni şi vă voi lua la Mine, ca să fiţi şi voi unde sunt Eu* (Ioan 14, 2-3). Iar Răscumpărarea,

după stihiră, constă în faptul că Hristos a luat asupra Sa datoria noastră ce s-a născut din cele oprite, adică El a plătit în locul nostru această datorie. Care este datoria despre care vorbeşte melodul? Desigur, aceasta este datoria pentru neascultarea pe care a arătat-o Adam atunci când nu a împlinit porunca de a nu mânca din rodul pomului oprit (Facerea 2, 17). Este datoria noastră care vine din călcarea poruncilor lui Dumnezeu, în general. Iar datoria noastră nu se iartă altfel decât prin dragostea lui Dumnezeu şi se împlineşte de către Hristos, Care o plăteşte înaintea dumnezeieştii dreptăţi, din pricina noastră. Şi pentru că Hristos ne arată această binefacere a Sa, autorul cântării Îl numeşte la sfârşitul stihirei Binefăcător al nostru. Iar numirea, după termenul juridic de mai dinainte al Răscumpărării, se arată în stihiră a fi pe deplin logică.

În aceleaşi *Rânduieli* citim mai departe: „Pe noi, cei robiţi de legea păcatului, ne-ai slobozit, Stăpână, zămislind în pântece pe Dătătorul de lege şi Împăratul Hristos, ceea ce eşti singură Maică Fecioară, prin Carele ne îndreptăm prin dar şi prin har. Pe

Acesta acum roagă-L să aşeze în Cartea Vieţii sufletele celor ce te laudă pe tine, Maica lui Dumnezeu."

Aici ideea este întru totul limpede. Noi am fost robiţi de păcatul împotriva legii pentru că am călcat legea dreptăţii dumnezeieşti. Dar, iată, prin Sfânta Fecioară Maria Se naşte Dătătorul Legii. Şi ce vedem? În loc să ceară de la noi mulţumire, El ne îndreaptă în dar, după har! Da, în dar, căci a împlinit, iată, prin moartea Lui de pe cruce, dumnezeiasca dreptate. În dar, căci Dătătorul Legii a împlinit pentru noi Legea!

Asemenea idei sunt împletite şi în alte cântări bisericeşti: „Bucură-te, Stăpână, care ai născut cu adevărat pe Dătătorul de lege, Care curăţeşte în dar fărădelegile tuturor."[1]

Elementul juridic al Răscumpărării se poate sesiza şi în următorul irmos: „Ai venit din Fecioară nu sol, nici înger, ci Tu Însuţi, Doamne, Te-ai întrupat şi m-ai mântuit pe mine, omul."[2] Aici ideea este că ar fi fost neîndestulătoare jertfa care s-ar fi adus înaintea judecăţii dumnezeieştii dreptăţi, dacă

[1] Rânduieli la ieşirea sufletului monahului, Antifon 5, Stihirile Născătoarei de Dumnezeu.

[2] Canon şi Acatist către Maica Domnului.

ar fi venit din partea unui om drept ca mijlocitor pentru fraţii săi, ori chiar din partea unui înger. Singurul Care a putut să aducă pentru noi jertfă îndestulătoare pentru starea păcătoasă a întregii lumi este Cel ce S-a întrupat din Sfânta Fecioară Maria – Mântuitorul Iisus Hristos.

Iar în altă cântare citim: „Fiind singur Răscumpărător, preţ ai dat mântuitorul Tău Sânge şi ne-ai răscumpărat pe noi, cei robiţi, şi Părintelui Tău ne-ai adus, cu Crucea Ta, Hristoase al meu, ucigând pe prigonitorul"[1].

În Octoih există multe cântări al căror conţinut subliniază vădit dumnezeiasca dreptate ca factor al Răscumpărării. Astfel este exemplul din cântarea: „Neamul omenesc robit de prigonitorul prin iubirea de păcat, prin dumnezeiescul Sânge al lui Hristos s-a răscumpărat."[2]

Nu mai puţin convingător este termenul juridic al Răscumpărării din cel de-al 6-lea condac al Acatistului Preadulcelui Iisus: „Iisuse [...], neschimbat cu oamenii ai vieţuit şi su-

[1] *Octoih*, glas 7, miercuri la Utrenie, Canonul Sfintei Cruci.

[2] *Octoih*, glas 3.

ferințele noastre le-ai purtat. Iar prin rănile Tale noi ne-am tămăduit."

Despre împlinirea dumnezeieştii dreptăți se vorbeşte şi în următoarea cântare: „Nu doar a primit Dumnezeu Cel prea bun tăiere împrejur; dar S-a dat pe Sine la tăiere, ca să ne aducă pe toți la mântuire; ca Făcătorul Legii să împlinească Legea şi proorocile proorocilor despre El."[1] Elementul juridic aici este conținut în cuvintele: *ca Făcătorul Legii să împlinească Legea.* Iisus Hristos Se supune Legii şi împlineşte dumnezeiasca dreptate cuprinsă în ea (Matei 3, 15).

Cerința de a fi împlinită dumnezeiasca dreptate în legătură cu îndreptarea noastră este un motiv cuprins şi în următoarea cântare: „Junghierea cea nedreaptă văzându-o cea care Te-a născut, Hristoase, tânguindu-se striga către Tine: «Fiule, Judecătorule, cum ai fost osandit fără dreptate, vrând să îndreptezi pe cei de demult osândiți prin călcarea poruncii şi ademeniți spre stricăciune?»[2]"

[1] Tăierea împrejur a Domnului, 1 ianuarie, stihira 2.

[2] *Octoih*, glas 1, miercuri la Utrenie, Canon, cântarea a IV-a.

Aici, sub forma unei întrebări care ascunde uimirea, ni se dezvăluie taina cea adâncă a Răscumpărării. Nedumerirea Sfintei Fecioare este expusă astfel: Fiul lui Dumnezeu este drept Judecător, Care are dreptul de a judeca pe oamenii osândiți pentru călcarea dumnezeieştii legi dintru început. Şi iată, acum, acest drept Judecător, Care doreşte să achite pe cei vinovați, este osândit pe nedrept. Cum sunt posibile înaintea veşnicei dreptăți a lui Dumnezeu asemenea nedreptăți?

Biserica nu ar fi îngăduit în cântările sale de slujbă astfel de nedumeriri, care ar putea să conducă la negarea oricărei dreptăți dumnezeieşti, dacă nu ar fi avut un răspuns bine definit pentru ele. Iar răspunsul este: Tocmai prin nedreapta osândire şi moartea Celui Nevinovat, Care n-a fost vrednic de pedeapsă, pentru că în El nu era păcat, se plăteşte datoria înaintea dumnezeieştii dreptăți a celor osândiți pe drept şi prin aceasta ei sunt achitați şi se mântuiesc.

Aceste idei ale Bisericii se înțeleg aici limpede şi sunt exprimate în slava praznicului Înălțării cinstitei şi

de viață făcătoarei Cruci. Acolo citim: „Veniți, toate neamurile, să ne închinăm binecuvântatului lemn prin care s-a făcut veşnică dreptate. Cu sângele cel dumnezeiesc, veninul şarpelui se spală; şi blestemul s-a dezlegat de osândirea cea pe dreptate, cu nedreaptă judecată Cel drept fiind osândit." Traducerea acestei cântări, însoțită de mici lămuriri, ne va introduce în doctrina juridică, alături de cea etică, a Bisericii privitoare la Răscumpărare. „Veniți, toate neamurile, să ne închinăm lemnului celui binecuvântat prin care s-a făcut veşnică dreptate."[1] Această Dumnezeiască Dreptate nu rabdă pe cei care o încalcă, ci doreşte o împlinire deplină, prin ascultare! O astfel de ascultare a arătat pentru cei neascultători Hristos, El *făcându-Se ascultător până la moarte, şi încă moarte de cruce* (Filipeni 2, 8). Astfel, prin lemnul crucii s-a înfăptuit şi plinirea dumnezeieştii dreptăți şi s-a plătit şi datoria celor datornici.

[1] Toate cântările liturgice citate în acest capitol sunt în limba slavonă. Autorul recurge însă la traducerea în limba bulgară, pentru o înțelegere cât mai exactă a textului de către cititorii zilelor noastre *(n. trad.)*.

Prin dumnezeiescul sânge se curăţeşte otrava şarpelui, a păcatului, şi blestemul osândirii, adus de dreapta judecată a Judecătorului celui drept, se strică. Cum se anulează blestemul care a osândit pe omul păcătos la moarte? Prin faptul că Cel Drept, adică Fiul lui Dumnezeu, a fost osândit de judecata cea nedreaptă, adică a fost osândit la moarte fără să fi păcătuit, fără să fie vinovat, fără să merite pedeapsa şi moartea... Prin aceasta Cel Nevinovat, pătimind fără să trebuiască să pătimească, a împlinit dumnezeiasca dreptate pe cruce (S-a făcut veşnică dreptate), a plătit datoria celor datornici şi le-a dăruit lor mântuirea, ca un bun şi iubitor de oameni.

Aici aflăm expus, deci, cu limpezime deplină punctul de vedere juridic, alături de cel etic.

5.
Disputele hristologice şi Răscumpărarea

Observaţiile şi expunerile privitoare la punctele de vedere juridic şi etic ale Răscumpărării, dezvoltate pe baza Sfintei Scripturi şi întâlnite în operele Sfinţilor Părinţi şi în cărţile de cult ne dau încredinţarea să mărturisim cu îndrăzneală că nici punctul de vedere juridic, nici punctul de vedere etic, în mod unilateral, nu au acoperire în învăţătura dreptei credinţe despre Răscumpărare, căci se arată că în aceasta lucrează concomitent atât dragostea, cât şi dreptatea lui Dumnezeu.

Cu multă îndreptăţire vorbeşte arhiepiscopul Serafim [Sobolev] atunci când scrie: „Biserica Ortodoxă priveşte Răscumpărarea ca pe o manifestare a dreptăţii şi a [...] dumnezeieştii iubiri care acţionează în acelaşi timp."

Iar arhiepiscopul Filaret de Cernigov, examinând învăţătura Bisericii

privitoare la Răscumpărare din punct de vedere dogmatico-istoric, pe baza cercetărilor sale asupra gândirii Sfinților Părinți, răspunde la întrebarea noastră concluzionând: „Credința generală a Bisericii a fost că dumnezeiasca dreptate a cerut să fie adus pentru păcătoşi un preț pe măsură, şi acesta a fost adus de Fiul lui Dumnezeu." Prin această concepție de ordin juridic asupra Răscumpărării, autorul citat subliniază cu multă tărie şi dragostea ca factor al Răscumpărării.

Prin urmare Dumnezeu, Care este şi bun, şi drept în acelaşi timp, a arătat în cea mai înaltă măsură aceste două însuşiri ale Sale în opera Răscumpărării. Biserica Primară, chiar dacă nu a formulat – neavând vreun motiv concret – învățătura despre Răscumpărare ca o armonie absolută între dumnezeiasca dragoste şi dumnezeiasca dreptate, întotdeauna a cuprins în învățătura sa aceste adevăruri dogmatice. Ele au strălucit mai cu seamă în luptele ei, fără de nici un compromis, împotriva tuturor eresurilor hristologice, care, alături de deformarea adevărurilor Revelației Dumnezeieşti privitoare la persoana lui Hristos, de-

făimau integritatea punctului de vedere ortodox, aşa cum vom observa pe scurt în rândurile următoare.

După învățătura ortodoxă, totul în preaînțeleptul plan al lui Dumnezeu a fost conceput printr-o armonie interioară de nedezlegat. Pentru adevărul Descoperirii Dumnezeieşti, Dumnezeu este dreptate şi iubire; iar în opera răscumpărătoare s-au manifestat atât iubirea, cât şi dreptatea Sa, în conformitate cu adevărul revelat despre întruparea lui Dumnezeu, prin care, în chip ipostatic, s-au unit în una şi aceeaşi persoană a lui Iisus Hristos două firi – cea dumnezeiască şi cea omenească. În legătura indestructibilă dintre aceste două firi ale lui Iisus Hristos stau atât deplina manifestare a dumnezeieştii iubiri pentru oameni, cât şi deplina împlinire a dumnezeieştii dreptăți.

Fără unirea ipostatică în persoana Mântuitorului a întregii firi dumnezeieşti cu firea omenească nu ar fi fost cu putință să aibă loc Răscumpărarea, căci omul Iisus nu ar fi putut să mântuiască lumea, iar Dumnezeu nu ar fi putut să pătimească pentru omenire. Dacă Iisus ar fi fost doar om, nu ar fi

putut să arate dumnezeiasca iubire în toată măreția Lui, precum a arătat-o cu adevărat Dumnezeu-Omul Hristos pe Golgota. Iar dacă Mântuitorul ar fi fost doar Dumnezeu, nu ar fi putut prin patimi şi moarte să împlinească veşnica dreptate. Pentru aceasta, Mântuitorul S-a arătat în trup omenesc, ca Dumnezeu-Om.

Prin întruparea lui, Iisus Hristos a trebuit să primească nu trup aparent, ci trup real. În cazul în care EL ar fi venit nu în trup adevărat, ci în trup aparent, nu s-ar fi împlinit întru El proorociile cele de demult, care Îl arătau ca om adevărat, şi anume că El este sămânța femeii care va zdrobi capul şarpelui (Facerea 3, 15); că Fecioara va lua în pântece şi va naşte Fiu (Isaia 7, 14); că El va fi *om al durerilor şi cunoscător al suferinței*, că El va fi *străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre*, că El va fi ca *un miel adus spre junghiere* şi ca *un miel fără de glas*, că El va *răbda moartea* şi va fi *îngropat*, şi că prin toate acestea va aduce *Jertfă pentru păcat* (Isaia 53, 3-10). Dacă ar fi trăit doar aparent printre oameni, cu un trup aparent, nu putea să pătimească, nici să moară, nici să fie îngropat, nici să Se dea ca o jertfă reală pentru păcate reale. Dacă ar fi avut un trup aparent, Iisus Hristos nu ar fi putut în nici un caz să plătească datoria noastră; nici nu ar fi putut fi vorba de aşa ceva. Atunci totul ar fi fost aparent, iar din aceasta rezultă, logic, că şi Răscumpărarea noastră ar fi fost aparentă.

Realitatea trupului lui Hristos este evidențiată categoric de însăşi Revelația dumnezeiască. Şi prin aceasta însăşi realitatea Răscumpărării este apărată împotriva oricărei incertitudini. Cel de-al patrulea evanghelist mărturiseşte: *Şi Cuvântul S-a făcut trup* (Ioan 1, 14). Sfântul Apostol Pavel scrie: *Pentru că ceea ce era cu neputință Legii [...] a săvârşit Dumnezeu, trimițând pe Fiul Său întru asemănarea trupului păcatului şi pentru păcat a osândit păcatul în trup, pentru ca îndreptarea din Lege să se împlinească în noi, care nu umblăm după trup, ci după duh* (Romani 8, 3-4; vezi şi Coloseni 2, 8-9). Iar în *Prima Epistolă a Sfântului Ioan Teologul* citim: *Şi orice duh care nu mărturiseşte pe Iisus Hristos* [...] *că a venit* ***în trup*** *[...], nu este de la Dumnezeu, ci este duhul lui antihrist* (I Ioan 4, 2-3).

Adevărata înomenire a celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi este o certitudine generală dintru început, mărturisire de trebuință pentru mântuire, şi este subliniată în toate vechile simboluri de credință. Despre ea vorbeşte limpede Simbolul de Credință niceo-constantinopolitan, prin următoarele cuvinte: „(Domnul Iisus Hristos) pentru noi, oamenii, şi pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut om."

Astfel au învățat toți Sfinții Părinți, fără excepție. Ei s-au întemeiat, în expunerile lor, pe mărturiile Sfintei Scripturi, că Răscumpărarea a izbăvit de moarte şi înalță până la îndumnezeirea vieții, adică înalță pe cei răscumpărați până la a deveni părtaşi, prin har, *dumnezeieştii firi* (I Petru 1, 4). Această îndumnezeire a firii omeneşti păcătoase nu ar fi putut avea loc însă dacă Dumnezeu nu ar fi primit trup omenesc cu adevărat, care să se îndumnezeiască şi prin care să facă posibilă şi îndumnezeirea noastră.

Iată, de pildă, ce spune **Sfântul Irineu de Lyon** despre Hristos: „El a unit pe om cu Dumnezeu... căci dacă

omul nu ar fi fost unit cu Dumnezeu, nu ar fi putut să devină părtaş la veşnicie... Şi în ce fel am fi putut să fim părtaşi la înfierea Lui, dacă nu am fi primit prin Fiul din nou părtăşie cu El, dacă Cuvântul Lui făcut trup nu S-ar fi unit cu noi?"

„Logosul lui Dumnezeu – învață **Sfântul Ipolît Romanul** († cca 236) –, fiind fără de trup, a luat Sieşi trup sfânt din Sfânta Fecioară..., ca, unind trupul nostru muritor cu puterea Sa şi unind cele trupeşti cu cele veşnice, cele slabe cu cele tari, să poată mântui pe omul căzut."

În concordanță cu acestea, **Sfântul Atanasie** scrie: „Cum omul a fost creat şi cum, mai apoi, a fost de trebuință să se tămăduiască, atunci Tămăduitorul şi Mântuitorul a trebuit să vină la cele create, ca să lecuiască cele ce sunt; de aceea El S-a făcut om şi a întrebuințat în lucrarea omenească un mijlocitor – trupul." Aceste cugetări ale Sfinților Părinți vorbesc despre conceptul juridic al actului Răscumpărării. Căci Mântuitorul nu ar fi putut să săvârşească Răscumpărarea dacă nu ar fi primit adevărata fire omenească, lucru în deplină concordanță cu veşni-

ca dreptate dumnezeiască, ce a cerut şi vinovatului să participe la împăcare, ca prin aceasta firea omenească cea căzută să fie răscumpărată şi reînnoită.

Crezând acestea, Sfânta Biserică a osândit eresul **docheților** (secolul al II-lea), care afirmau că Iisus Hristos a primit un trup aparent, şi nu real, eres prin care se surpa dogma Răscumpărării.

În lupta de apărare fără compromis a hristologiei dreptei credințe şi de consolidare a dogmei Răscumpărării, strâns legată de aceasta, luptând cu învățătura mincinoasă care o amenința, Sfânta Biserică a condamnat în unanimitate toate eresurile de sorginte iudaică, gnostică şi filosofico-eclectică. Ea a condamnat eresul gnosticului **Valent** (secolul al II-lea), care învăța că Hristos a trecut prin Sfânta Fecioară doar ca printr-un recipient, aşa cum ar trece apa printr-o conductă, fără să primească ceva de la ea, şi că El a adus din cer Trupul Său spiritual, lipsit de materialitate. Un astfel de trup, în învățătura Bisericii, nu ar fi putut sluji la lucrarea Răscumpărării.

Biserica a condamnat şi rătăcirea lui **Apeles** (secolul al II-lea), care în-

văța că Hristos a venit în trup nu aparent, precum afirmau docheții, ci real, şi că El a trăit şi a pătimit cu adevărat, însă că Trupul Lui este creat în chip minunat dintr-un fel de materie cosmică. Condamnând acest eres, Biserica a văzut în el nesocotirea elementului de ordin juridic în lucrarea mântuirii oamenilor, ceea ce conducea în mod logic la negarea dogmei Răscumpărării.

Eresurile amintite defăimau învățătura Revelației despre realitatea ori despre trupul omenesc aparent al Mântuitorului. Însă la începutul secolului al IV-lea s-a născut un eres care nega însăşi firea dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu. Acesta a fost eresul preotului **Arie din Alexandria.** Fiind raționalist, el învăța că Dumnezeu tocmai de aceea este Dumnezeu, pentru că este nenăscut, fără început, veşnic. Iar Fiul lui Dumnezeu nu ar putea fi Dumnezeu, deoarece este născut. Dumnezeu niciodată nu generează din ființa Sa altceva, căci este simplu şi neîmpărțit. În virtutea acestui fapt, Arie Îl prezenta pe Fiul lui Dumnezeu ca pe o făptură. Fiul are un început, iar Dumnezeu este fă-

ră de început. Fiul Se naşte din ceva care nu există, din nefiinţă. A fost un timp în care El nu a existat.

Prezentându-l pe Fiul lui Dumnezeu ca pe o făptură, Arie săpa la temelia dogmei Răscumpărării şi răstălmăcea întreg creştinismul. De aceea el a ridicat împotriva sa toate conştiinţele cu o gândire sănătoasă din Biserică. Sfinţii Părinţi care au trăit în vremea eresului arianist, au apărat în unanimitate adevărul despre Răscumpărarea noastră săvârşită de către Dumnezeu-Omul Hristos, căci un erou ori un semizeu sau orice altă făptură cerească – dacă aceasta nu ar fi fost Însuşi Dumnezeu – nu ar fi avut puterea ori împuternicirea să săvârşească lucrarea mântuirii.

Sfântul Chiril al Alexandriei cugeta întru desăvârşită dreptate: „Noi am fost răscumpăraţi prin faptul că Hristos Şi-a dat pentru noi propriul Său trup. Însă, dacă El ar fi socotit doar un om obişnuit, ce valoare ar avea sângele Lui ca viaţă pentru toţi oamenii? Iar dacă El a fost Dumnezeu în trup, Care are mai mare valoare decât toţi (oamenii), atunci este firesc pe deplin să

se săvârşească Răscumpărarea întregii lumi prin sângele Lui".

Vom identifica în opera Sfântului Atanasie cel Mare, cel mai de seamă luptător împotriva arianismului, expus, foarte pe scurt şi limpede, adevărul de credinţă despre necesitatea plinirii dumnezeieştii dreptăţi. Vom cita în continuare, în legătură cu eresul arianist, una din ideile lui fundamentale. „Cuvântul lui Dumnezeu – spune Sfântul Atanasie cel Mare –, fiind deasupra tuturor, Şi-a adus templul Său, unealta Lui trupească, drept preţ de Răscumpărare pentru toţi, prin moartea Sa prin care a împlinit desăvârşit datoria." Şi încă: „Pentru că trebuia să se plătească datoria ce apăsa asupra tuturor oamenilor..., după cum a mărturisit dumnezeirea Sa cu fapta Sa, El aduce în cele din urmă şi jertfa pentru întreaga omenire, dând la moarte în locul tuturor templul trupului Său, ca să-i facă pe toţi slobozi de răspunderea pentru călcarea poruncii celei de demult."

Întemeindu-se pe Dumnezeiasca Descoperire a Mântuitorului Iisus Hristos şi pe Răscumpărarea săvârşită de El, Sfânta Biserică l-a osândit ca-

tegoric pe Arie la Sinodul I Ecumenic (anul 325).

Astfel a triumfat învățătura Ortodoxă, după care Răscumpărătorul a fost Dumnezeu adevărat (împotriva arianismului) şi Om adevărat (împotriva celor propovăduite de dochetism).

După profunda încredințare a Sfinților Părinți, prin întruparea Sa, Mântuitorul a luat nu doar trup omenesc, ci şi suflet omenesc, ca să răscumpere omul în integralitatea sa – şi cu trupul, şi cu sufletul lui. Sfântul Atanasie învață despre Mântuitorul: „El a devenit întru totul om, ca să dea viață deplină omului." Cu înțelepciune teologhiseşte şi Sfântul Grigorie de Nazianz şi, după el, şi Sfântul Ioan Damaschin: „Aceasta care nu a fost însuşită nu a fost lecuită, iar cea care s-a unit cu Dumnezeu, aceasta s-a mântuit."

Apolinarie († cca 390), luptător împotriva arianismului, a apărat cu dârzenie firea dumnezeiască a Mântuitorului Iisus Hristos. Însă, ca discipol al trihotomiei lui Platon, el a despărțit firea omenească în trei părți – trupul, sufletul şi duhul –, şi a admis la Hristos firea omenească nedeplină, atribuindu-I doar trup şi suflet (nerațional,

precum al animalelor), iar în locul duhului omenesc rațional al Mântuitorului el a aşezat Logosul, dorind pe această cale raționalista să apere în acelaşi timp persoana şi conştiința de sine a lui Hristos, precum şi lipsa Lui de păcat. Însă, prin această învățătură a sa, el a nimicit dogma Răscumpărării, căci nu a admis că întreaga fire omenească – cu rațiune şi suflet – a participat la Răscumpărare, din care cauză în teologia lui nedreaptă partea duhovnicească a firii omeneşti a rămas nerăscumpărată şi netămăduită.

În afară de aceasta, după concepția lui Apolinarie rezulta că moartea lui Hristos nu a fost moarte a unui om adevărat, ci doar o despărțire a dumnezeirii de Trupul lui Hristos. Adevărata moarte a omului constând în despărțirea duhului de trup. Duhul omenesc însă, după învățătura lui Apolinarie, nu se afla în Cel ce ne-a Răscumpărat. Dar, dacă lucrurile ar sta astfel, ar însemna că omenirea nu a plătit datoria Sa înaintea dumnezeieştii dreptăți cu adevărata moarte a unui om adevărat (a lui Hristos Dumnezeu-Omul cel fără de păcat) şi, prin urmare, Iisus Hristos nu a săvârşit

prin moartea Sa adevărata Răscumpărare pentru noi. Atunci nu poate să se afirme privitor la noi că suntem răscumpărați *cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit* (I Petru 1, 19).

O altă concluzie, rezultată inevitabil din cele expuse mai sus, cum că pe Golgota nu a fost o adevărată moarte a unui om adevărat, ar fi următoarea: dacă Hristos nu a murit ca om, El nici nu a înviat, căci Duhul Lui nu s-a unit cu Trupul Lui muritor. Astfel, dacă Hristos nu a înviat ca om, El nu a biruit moartea pentru oameni și nu S-a făcut începătură pentru cei morți (I Corinteni 15, 20), nu a dat și nu ar fi putut să dea oamenilor viața veșnică. Învierea Lui, în cazul dat, nu are pentru oameni valoarea biruinței asupra morții și nu este nici sfârșit mântuitor pentru noi, al nevoinței celei răscumpărătoare a Dumnezeului-Om.

Pentru eresul său, care surpa dogma Răscumpărării, Apolinarie a fost osândit la cel de-al II-lea Sinod Ecumenic (anul 381). Tot întru apărarea hristologiei ortodoxe și a importantei dogme a Răscumpărării, strâns legate de aceasta, Sfânta Biserică a condam-

nat la cel de-al III-lea Sinod Ecumenic (anul 431) eresul lui **Nestorie**. Acesta s-a născut ca un protest împotriva apolinarianismului. Nestorie căuta să demonstreze plinătatea și desăvârșita fire omenească în Cel ce ne-a răscumpărat. Însă recunoscând cele două firi, și cea dumnezeiască, și cea omenească ale lui Hristos, el afirma și faptul că există două persoane în El – una dumnezeiască și alta omenească –, despărțind cele două firi în Hristos și admițând doar o contopire exterioară a acestora, după har, fără o unire ipostatică. Concluzia lui a fost negarea dogmei Răscumpărării, căci doar omul Iisus Hristos, în Care dumnezeirea se unise într-un chip haric exterior cu omul, nu ar fi putut să răscumpere neamul omenesc, adică să plinească dumnezeiasca dreptate.

Biserica a condamnat și eresul **monofiziților** (la cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic din anul 451), care, în contradicție cu Nestorie, apropia într-atât cele două firi ale lui Hristos, încât le contopea, astfel că firea omenească a Răscumpărătorului se pierdea în firea dumnezeiască, și ca rezultat se ajungea la învățătura că Hristos este doar

Dumnezeu, nu Dumnezeu-Om. Şi în această învăţătură mincinoasă se nega în cele din urmă dogma Răscumpărării, căci ea accepta doar o singură fire în Hristos – cea dumnezeiască –, iar patimile Mântuitorului se arătau prin urmare fără de folos, căci Dumnezeu nu poate să pătimească. În afară de aceasta, firea omenească, neparticipând la Răscumpărare, rămânea nerăscumpărată, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, în care se reflectă dreapta şi adânca învăţătură a Bisericii primare.

Împotriva tuturor acestor păreri greşite din punct de vedere hristologic, privitoare la dogma Răscumpărării, Sfânta Biserică a rămas neclintită pe poziţiile sale dintru început. Ea învăţa pe temelia prorocirilor şi a realităţilor scripturistice că Mântuitorul Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat şi Om adevărat, întru totul asemenea nouă, fără de păcat însă. În conformitate cu această credinţă de neclintit, Biserica a hotărât ca în Simbolul de credinţă să se mărturisească două naşteri adevărate în Iisus Hristos – una, înainte de toţi vecii, din Dumnezeu-Tatăl, şi a doua, în

timp, din Sfânta Fecioară Maria. Astfel ea a întărit în conştiinţa dreptcredincioşilor deofiinţimea Mântuitorului cu Dumnezeu-Tatăl, după dumnezeire, şi asumarea de către El, totodată, a firii omeneşti.

În Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan se vorbeşte întru totul limpede şi categoric despre cele două naşteri ale Fiului lui Dumnezeu, spunându-se despre firea Lui dumnezeiască: „Născut din Tatăl mai înainte de toţi vecii, [...] Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat [...], de o fiinţă cu Tatăl"; iar despre firea Lui omenească: „S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara şi S-a făcut om" (adică a devenit om adevărat).

Şi în Simbolul atribuit lui Atanasie se spune: „Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Dumnezeu şi om, Dumnezeu născut din fiinţa Tatălui mai înainte de veci şi om născut din maică în timp; Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, alcătuit din suflet raţional şi trup omenesc."

În toată această învăţătură a Bisericii, propovăduită cu adâncă încredinţare, apărată cu sfântă pregătire pentru jertfă şi întărită timp de vea-

curi cu preţul multor lupte, se pot vedea cât se poate de limpede scoşi în relief cei doi factori principali ai Răscumpărării – dragostea, manifestată de Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu, Care Şi-a dat viaţa Sa pentru noi, şi dreptatea, împlinită prin patimile de pe cruce şi moartea reală a lui Dumnezeu Care a luat trup omenesc.

6.
O analiză critică a celor două teorii teologice unilaterale despre Răscumpărare

Concepţia ortodoxă despre Răscumpărare ca operă a dumnezeieştii iubiri şi a dumnezeieştii dreptăţi, extrasă din Cuvântul lui Dumnezeu ca izvor al credinţei şi edificată pe tâlcuirile Sfinţilor Părinţi, poate fi numită, pe bună dreptate, atât scripturistică, cât şi întemeiată pe Predanie.

Meritul gândirii Sfinţilor Părinţi, după cum am văzut, este acela că nu creează teoria Răscumpărării, ci o descoperă în conformitate cu textele Evangheliei. Din plinătatea teologiei Sfinţilor Părinţi răzbate neîncetat, spre a o lumina pe cât e cu putinţă în toate aspectele ei, marea taină a izbăvirii noastre, în măsura în care ea poate fi înţeleasă de raţiunea omenească.

Astfel, Sfinții Părinți ne oferă o teologie a Răscumpărării întemeiată pe Sfânta Scriptură, bogată în conținut şi bine definită.

Iată cum ar putea fi prezentată pe scurt această învățătură: după Sfinții Părinți, Iisus Hristos S-a întrupat ca să împlinească planul cel dumnezeiesc, adică să sfarme păcatul şi să biruie moartea, ca să ne izbăvească din bezna păcătoşeniei şi să ne ducă la sfințenia asemănării cu Dumnezeu, spre orizonturi luminoase, să ne dăruiască viața cea harică, şi din robi ai diavolului să ne facă fii slobozi ai lui Dumnezeu, care au primit înfierea. Prin Răscumpărare, după teologia Sfinților Părinți, nu doar că s-a plătit datoria noastră înaintea dumnezeieştii dreptăți, dar ni s-a şi descoperit iubirea lui Dumnezeu cea nețărmurită, ni s-au dat har după har şi posibilitatea de a ne întoarce la starea adamică a nevinovăției Raiului, şi chiar să o şi depăşim pe aceasta prin ajutor haric, străduindu-ne de bună voie pentru asemănarea cu Dumnezeu, îndumnezeindu-ne. Aici trebuie să amintim ideea principală, care se repetă adesea la Sfinții Părinți, că Dumnezeu S-a

făcut Om pentru ca omul să se poată îndumnezei. Această măreață idee, de îndumnezeire a omului ca țel ultim al lucrării dumnezeieşti, descoperă întreaga concepție a operei mântuitoare a lui Hristos.

Bogăția de idei expusă în tradiția Sfinților Părinți privitoare la Răscumpărare nu o putem întâlni în concepția juridică a lui **Anselm de Canterbury.** Filosof la origine, Anselm de Canterbury construieşte o teorie unilaterală şi raționalistă privitoare la Răscumpărare – teoria satisfacției, care se evidențiază printr-o subliniere exagerată a elementului juridic, raportat la conceptul iubirii dumnezeieşti şi la scopurile Răscumpărării în legătură cu aceasta. Departe de a fi originală – deoarece concepția juridică a Răscumpărării este în primul rând scripturistică, rezultând de aici că ea a aparținut dintru început Bisericii – şi în ciuda punctelor ei de contact cu Sfânta Scriptură, teoria lui Anselm de Canterbury nu poate fi socotită a-şi avea totuşi începutul în Scriptură. Autorii romano-catolici recunosc acest lucru. Comparând-o cu învățătura Sfinților Părinți despre Răscumpărare, F. Lak-

ner scrie: „Perspectiva teologiei Sfinților Părinți ce ține de Răscumpărare este orientată în întregime după revelația scripturistică şi se deosebeşte clar de cea scolastică, care se concentrează pe ideea apărării teoriei satisfacției."[1] Sărăcia acestei teorii juridice unilaterale, comparată cu bogăția de idei a concepției Sfinților Părinți despre Răscumpărare, nu poate să-i mulțumească pe teologii romano-catolici contemporani, astfel că ei, cu neascunsă simpatie către lămuririle Sfinților Părinți asupra Răscumpărării, mărturisesc: „Este incontestabil că Părinții văd întregul aspect universal al Răscumpărării, ca părtăşie la viața cea dumnezeiască, şi nu doar ca dezrădăcinare a păcatului, mult mai limpede decât se întâmplă aceasta în teoria satisfacției din Evul Mediu."[2]

Arhiepiscopul de Canterbury a greşit în faptul că a dorit să prefacă taina necuprinsă de rațiunea omenească a Răscumpărării într-o învățătură argumentată rațional, care să fie înțeleasă pe deplin de către mintea omului. În-

[1] F. Kakner, *Erlösung*, III, In der Dogmengeshichte.

[2] Ibidem.

sufletit de astfel de imbolduri, el a fost condus în explicarea Răscumpărării nu într-atât de Dumnezeiasca Descoperire, cât de relațiile oamenilor între ei. În teoria lui vedem pecetea duhului occidental – al conştiinței dreptății romane –, unită cu concepția germană despre onoare. Din aceste concepte omeneşti, „cu ajutorul conceptului etico-juridic", s-a născut soteriologia lui Anselm de Canterbury, care s-a impus în Apus într-atât, încât a intrat în cele mai renumite tratate dogmatice din Evul Mediu, deşi puțin atenuată la Bonaventura şi la Toma de Aquino. Teoria lui a fost însă preluată în întregime de către reformatorii secolului al XIV-lea şi o aflăm până astăzi în Biserica Romană-Catolică la baza tratatelor soteriologice, în lipsa unei reformulări a învățăturii oficiale romano-catolice despre Răscumpărare.

Arhiepiscopul de Canterbury goleşte orice conținut al Răscumpărării în următoarele construcții silogistice, de o logică sterilă: Păcatul reprezintă o jignire adusă lui Dumnezeu, răpirea onoarei dumnezeieşti. Această jignire este infinită şi obligă la o plată infinită pentru jignirea onoarei dumnezeieşti.

Or, în cazul în care aceasta nu se poate face, cere pedeapsa (*aut satisfactio, aut poena*). Omul, nefiind egal cu Dumnezeu, nu avea cum să dea satisfacția cerută. De aceea a trebuit să facă acest lucru Dumnezeu-Omul. Prin firea lui dumnezeiască, a fost în stare să săvârşească mulțumirea cea fără de margini datorită faptelor Sale bune, iar prin firea Lui omenească a luat apărarea oamenilor, săvârşind satisfacția cerută pentru ei. Această satisfacție în apărarea lor a fost săvârşită de către Iisus Hristos de bunăvoie. Viața Lui a fost în întregime dedicată cinstirii lui Dumnezeu, şi prin moartea Lui a schimbat pedeapsa datorată. Dumnezeu a primit astfel Răscumpărarea ca pe o lucrare de valoare neprețuită.

Aici rolul principal il joacă, după cum este vădit, onoarea dumnezeiască şi păcatul care a jignit-o. Centrul de greutate în cazul Răscumpărării cade nu asupra omului, care avea nevoie de aceasta din pricina firii sale stricate şi căzute, ci asupra lui Dumnezeu, a Cărui onoare este satisfăcută şi restabilită prin actul Răscumpărării. Finalitatea planului scripturistic în cazul Răscumpărării orientate doar

către om, ca obiect al operei mântuitoare a lui Hristos, suportă în teoria lui Anselm de Canterbury o deplasare de la obiect către subiect, de la om către Dumnezeu, de unde poate fi trasă concluzia că aproape doar pentru restabilirea onoarei lui Dumnezeu a fost nevoie de Răscumpărare. Acest fapt care este în mod limpede o reprezentare antropomorfică a lui Dumnezeu ca persoană jignită de către om – reprezentare luată din raporturile cavalerilor din Evul Mediu, care, la jignirea onoarei lor erau setoşi de răzbunare şi cereau o satisfacție sângeroasă – face nemulțumitoare teoria satisfacției a lui Anselm de Canterbury. Ea nu mulțumeşte conştiința ortodoxă – subliniem – nu pentru faptul că dumnezeiasca dreptate este reprezentată în această teorie ca jucând un rol important în Răscumpărare, deoarece atât după Sfânta Scriptură, cât şi la Sfinții Părinți, dumnezeiasca dreptate trebuia să fie împlinită în opera Răscumpărării; ea este nemulțumitoare datorită faptului că dumnezeiasca dreptate este tratată în această teorie pur şi simplu antropomorfic, destul de formalist şi cu totul răsturnată ca

orientare – urmărind mai mult satisfacția onoarei jignite a lui Dumnezeu decât mântuirea trebuincioasă omului. Ea este prezentată ca o procedură logică stearpă, şi nu ca un act plin de iubire din partea cerului pentru tămăduirea firii omeneşti corupte.

În această concepție formală a Răscumpărării se reflectă în mod cert înțelegerea superficială a căderii în păcat ca pierdere a darului dreptății dintru început, ce a fost mai târziu acceptată în Romano-Catolicism, şi nu ca restabilire a firii omeneşti corupte, ce avea nevoie de reînnoire şi refacere. Din aceste clarificări rezultă limpede că în cazul dat noi avem de-a face cu un sistem de expuneri dogmatice neadevărate, care stau în strânsă legătură una cu cealaltă. Anselm de Canterbury este consecvent cu sine însuşi atunci când, expunându-şi punctul de vedere asupra căderii în păcat şi a consecințelor ei, separă de om aducerea acestei mulțumiri, astfel că omul şi după căderea în păcat şi-a păstrat aproape nevătămată firea sa primară, prin care, ca o concluzie logică extremă, nu i-ar fi fost necesară Răscumpărarea, ci doar schimbarea raportului

dumnezeiesc față de el, întoarcerea harului. Arhiepiscopul de Canterbury, desigur, nu spune că Răscumpărarea a fost de prisos pentru om, însă aici conduc concluziile logice de neînlăturat ale punctelor de plecare subliniate.

Lossky are dreptate atunci când, în critica sa adusă teoriei satisfacției a lui Anselm de Canterbury, spune: „Opera lui Hristos, Răscumpărarea... e ca şi cum ar fi schilodită, sărăcită, restrânsă până la schimbarea dumnezeieştii atitudini către oamenii cei căzuți, fără nici o legătură cu firea omenească."[1] Ortodoxia afirmă limpede că plinirea dumnezeieştii dreptăți este făcută de către oameni pentru tămăduirea firii lor corupte, ca ei să poată, după restabilirea legăturii lor cu Dumnezeu, să iasă din raza păcatului, să renască şi să pornească pe calea dreptății. Această orientare a Răscumpărării către om este în chip minunat subliniată în Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, în care citim: Fiul lui Dumnezeu *„pentru noi, oamenii, şi pen-*

[1] Citat după ediția germană a lucrării teologului rus V. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Rasărit.*

tru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria... Şi S-a răstignit *pentru noi...*" şi celelalte.

Satisfacţia nu este o necesitate pentru Dumnezeu, Care nu poate să fie jignit personal de păcatul omenesc, nefiind nevoie să ceară pentru Sine Însuşi restabilirea numelui Său înaintea oamenilor. Numele Lui este sfânt în sine însuşi şi nu cere, în sfinţenia sa, preaslăvire de la oameni. Din această împăcare are folos omul şi numai omul!

Oricât de neadevărat a procedat părintele scolasticismului, care a pornit să explice taina răscumpărării de la doctrina „dreptului roman unită cu concepţia germană despre onoare", se ridică foarte simplu o întrebare: unde se vorbeşte în Sfânta Scriptură despre Răscumpărare ca act al satisfacerii onoarei jignite a lui Dumnezeu? Dacă acolo există antropomorfisme, ele trebuie, conform principiilor Sfinţilor Părinţi, să fie tâlcuite în chip duhovnicesc. Dumnezeu nu poate să fie jignit de către om. În Dumnezeu nu există afecte şi schimbări, dispoziţii şi simţăminte, cum ar fi simţământul

jignirii. Din punctul de vedere al Sfintei Scripturi, Dumnezeu nu poate să dorească pentru Sine Însuşi vreo mulţumire. Şi dacă El doreşte dreptatea, şi dacă primeşte o jertfă de împăcare, aceasta este pentru noi, după cum se exprimă Sfântul Grigorie Teologul, aceasta este pentru zidire.

Căci prin mulţumirea dumnezeieştii dreptăţi noi singuri ne deprindem întru dreptate şi, urmând Mântuitorului Iisus Hristos, sporim în virtute. Astfel devenim vrednici de a intra în părtăşie cu El, cel drept (I Ioan 1, 6; 3, 7; II Corinteni 6, 14), gustând din dragostea Lui.

Dreptatea lui Dumnezeu nu e nimic altceva decât cealaltă parte a iubirii dumnezeieşti, conform Sfântului Ioan Gură de Aur, care învaţă: „La oameni dreptatea nu se împleteşte [niciodată – *n.n.*] cu mila. Însă la Dumnezeu lucrurile nu stau aşa; acolo, cu dreptatea se împreună şi mila, şi într-un astfel de mod că însăşi dreptatea se numeşte iubire de oameni." În îndurarea Celui Milostiv străluceşte întotdeauna dreptatea şi în dreptatea Lui – îndurarea. Ce urmăreşte dreptatea lui Dumnezeu? Nu împlinirea

satisfacției pentru onoarea dumnezeiască cea jignită, care e de neatins de către om. Dreptatea lui Dumnezeu urmăreşte mântuirea omului. Ce urmăreşte dragostea lui Dumnezeu? Tot mântuirea omului. De aici rezultă limpede că dumnezeiasca dreptate este aceeaşi iubire dumnezeiască, însă privită sub alt aspect. Dumnezeiasca dreptate este plină de iubire. Dumnezeiasca iubire este dreaptă.

Iisus Hristos aduce jertfa de iertare cu un scop ziditor, ca să ne învețe cele două adevăruri importante şi aducătoare de mântuire:

1. că Dumnezeu este nu doar iubire, ci şi dreptate;

2. că trebuie, dacă vrem să ne mântuim, să ne raportăm cu toată seriozitatea la dumnezeiasca dreptate, ținând seama că ea este incoruptibilă, nesuferind compromisurile. Calea către fericire în dragoste este aceasta: să devenim drepți.

Încălcarea dumnezeieştii dreptăți nu-L jigneşte cu nimic pe Dumnezeu, astfel încât Acesta să caute o satisfacție pentru onoarea Sa. El rămâne întru totul fericit, chiar şi în fața celor mai mari păcate săvârşite de noi în-

aintea dreptății Lui celei sfinte. Însă încălcarea dumnezeieştii dreptăți ne păgubeşte pe noi înşine, lipsindu-ne de veşnica fericire.

Cuvântul lui Dumnezeu ne învață cu predilecție că aceasta este o lege ce acționează potrivit lucrurilor: de păcat sunt legate chinul, mustrările de conştiință, suferința, iar de dreptate – bucuria, pacea, fericirea. Conform celor spuse şi nenumăratelor exemple din Sfânta Scriptură, Dumnezeu pedepseşte cu dreptatea Sa păcatul şi răsplăteşte cu dragostea Sa virtutea, urmărind întru totul mântuirea noastră. Dacă judeci cu dreptatea lui Dumnezeu, vei gusta din dragostea Lui, iar dacă nesocoteşti dragostea Lui cea fără de margini, vei fi întâmpinat de dreptatea Lui.

Dumnezeu pedepseşte pe cel păcătos. Dar ce înseamnă oare aceasta? Faptul că Dumnezeu doreşte moartea păcătosului care I-a jignit Lui onoarea, cum se întâmplă în relațiile reciproce dintre cavaleri, când li se jigneşte onoarea şi doresc să se nimicească unul pe celălalt? Nu. Expresia „Dumnezeu pedepseşte pe cel păcătos" înseamnă cu totul altceva, şi anume:

1. Dumnezeu pedepseşte pe cel păcătos, ca să-l îndrepte şi să-l întoarcă înapoi pe drumul dreptăţii;

2. la îndârjirea neînduplecată din partea celui păcătos, care îşi foloseşte spre rău voia lui liberă şi doreşte să se întoarcă de la calea dumnezeieştii dreptăţi, Dumnezeu răspunde lăsându-l pe acesta să se îndepărteze de El. În aceasta constă cea mai grea pedeapsă a păcătosului, deoarece în afară de Dumnezeu păcătosul află doar suferinţă şi moarte. Un astfel de păcătos neîndreptat se pedepseşte singur.

Ceea ce este un lucru foarte firesc. În virtutea legilor dumnezeieşti, veşnice, moral-spirituale, fără care nu este cu putinţă nici o ordine morală, în împărăţia morală este de neconceput părtăşia între Dumnezeu – lumina, şi păcat – întunericul (II Corinteni 6, 14-15).

Nu poate păcătosul să fie în Dumnezeu şi Dumnezeu în cel păcătos. Îndată ce păcatul intră în cel păcătos, îl rupe pe el de la Dumnezeu şi de la fericirea în El. Cel ce nu este lumină nu poate să fie în părtăşie cu lumina. Aceasta o arată cuvintele Scripturii: *Dumnezeu este lumină şi nici un întuneric nu este întru El. Dacă zicem că avem*

împărtăşire cu El şi umblăm în întuneric, minţim (I Ioan 1, 5-6). Păcătosul nu poate să fie în Dumnezeu, atâta vreme cât este încă păcătos. Şi în lumea de dincolo există două stări – sfinţenia, şi de aici apropierea de Dumnezeu, şi starea de păcat, care înseamnă deplina îndepărtare de Dumnezeu, adică pieirea, iadul, chinul (Psalmi 118, 155). Nu întâmplător Împărăţia lui Dumnezeu este numită dreptate, absenţa păcatului. Dreptatea îl face pe om vrednic de părtăşie cu pacea şi bucuria Ierusalimului celui de Sus. Înţelesul patimilor răscumpărătoare ale lui Hristos de pe Golgota nu este acela de a restabili dumnezeiasca onoare jignită, ci acela de a fi noi răscumpăraţi din robia păcatului, ca să devenim fii ai dreptăţii, să intrăm în hotarele dragostei (vezi Romani 6, 16-23).

Această latură ziditoare a Răscumpărării este trecută cu vederea în teoria satisfacţiei a lui Anselm de Canterbury. Totul este restrâns aici la satisfacerea formală a onoarei jignite a lui Dumnezeu. Consecinţele acestui orizont juridic extrem de îngust al teoriei satisfacţiei sunt destul de întristătoare. „Prin restrângerea sa sis-

tematică asupra planului moral-juridic, răscumpărarea este prezentată într-o cu totul altă perspectivă față de Sfânta Scriptură şi de teologia Sfinților Părinți – recunoaşte autorul romano-catolic Lakner. Răscumpărarea nu mai este deci tămăduirea omenirii căzute prin şi în Logosul cel dumnezeiesc, Care a luat trup, ci mulțumire din partea omenirii în şi prin Hristos ca Înlocuitor al nostru. Înlocuirea lui Hristos se preschimbă în atotputernicie exclusiv juridică. Pentru că şi cel mai mic act particular al lui Hristos reprezintă o satisfacție infinită, moartea pe cruce devenind inutilă; de aceea se oferă convențiile împlinitoare – ipotezele de lămurire a importanței morții de pe cruce."[1]

Astfel, mergând pe calea raționalistă, teoria satisfacției elimină din ce în ce mai mult temeiurile sale biblice şi începe să rătăcească în labirintul gândirii omeneşti, căutând o împlinire logică fie în una, fie în cealaltă ipoteză. De aici devin limpezi următoarele cuvinte ale lui Lakner: „Problemele şi piedicile apărute, care după un

[1] F. Lokner, *op. cit.*, col. 1023.

timp devin consecință a acesteia [teoria satisfacției – *n.n.*], cât şi formularea ei descoperă nu doar neajunsurile acestui sistem juridic, ci conduc spre o tendință nouă – de a se reduce taina [Răscumpărării – *n.n.*] până la nivel exclusiv omenesc ori chiar până la deplina ei distrugere, în liberalism"[1].

După aceste recunoaşteri romano-catolice privind nemulțumirea extremă produsă de unilaterala teorie a satisfacției şi de consecințele ei logice primejdioase, noi nu mai avem ce adăuga.

***

Suntem constrânşi însă de datoria față de adevăr să combatem şi o altă părere, potrivnică teoriei satisfacției, prezentată adesea ca fiind în concordanță cu concepția ortodoxă asupra Răscumpărării – afirmația că „Răscumpărarea este doar opera dumnezeieştii iubiri, nu şi a dumnezeieştii dreptăți."

Această învățătură nu este nouă. Ea a fost enunțată încă din Evul Mediu de către Pierre Abelard (1079-1142), fiind apoi susținută de către unii te-

[1] *Ibidem*.

ologi liberalişti, ajungând chiar până în zilele noastre şi aflându-şi o bună primire în anumite medii teologice ruseşti.

Părerea lui N. Arseniev, că aceasta a fost o concepţie veche ortodoxă, nu poate fi acceptată ca adevăr, ţinând seama de bogatele date prezentate în capitolele anterioare. Din acestea rezultă limpede că, de la început, Biserica a văzut în Răscumpărare manifestarea concomitentă a nemărginitei iubiri a lui Dumnezeu şi a împlinirii dreptăţii dumnezeieşti care nu poate fi coruptă. Afirmaţia că înţelegerea juridică a Răscumpărării a pătruns în sud-vestul Rusiei abia în secolul al XVII-lea sub influenţa învăţăturilor scolastice occidentale nu suportă vreo critică, întrucât elementul juridic al Răscumpărării este cuprins în dumnezeiasca Revelaţie, fiind subliniat permanent de Sfinţii Părinţi alături de cel etic, moştenit şi păzit pe aceeaşi direcţie în Biserica Ortodoxă. De aici s-au inspirat şi cei mai de seamă teologi ortodocşi ruşi, ca să-l propovăduiască drept adevăr de credinţă mântuitor. Nu conceptul juridic al Răscumpărării în gândirea teologi-

că rusă este nou, ci doar înţelegerea lui exclusiv etică este nouă, aceasta pătrunzând sub influenţa curentelor moderne mai noi şi nefiind cunoscut în Sfânta Scriptură şi la Sfinţii Părinţi.

Însă cum poate fi explicat din punct de vedere teologic faptul că mulţi teologi ruşi neagă elementul juridic al Răscumpărării? Partizanii concepţiei etice văd în conceptul juridic respingerea principiilor teoriei satisfacţiei a lui Anselm de Canterbury, care dă „exclusiv exterior, exclusiv omenesc, o foarte legistă – legalistă explicaţie a tainei celei de necuprins".

Dacă însă pentru învăţătura ortodoxă teoria satisfacţiei, împotriva căreia este îndreptată mai cu seamă critica lui Arseniev, este nemulţumitoare, aceasta nu înseamnă că, pentru lipsurile ei, trebuie să fie negat ca nefolositor sau ca neadevărat elementul juridic al Revelaţiei Dumnezeieşti, pe care ea îl conţine. Cu atât mai mult, cu cât acesta este mărturisit fără echivoc în Sfânta Scriptură, în literatura Sfinţilor Părinţi şi în cărţile de slujbă ale Bisericii Ortodoxe. Teoria satisfacţiei deformează conceptul juridic al Bibliei şi-l întrebuinţează

nedrept, unilateral. Însă şi teoria etică ce îşi are izvorul în adevărul biblic despre dumnezeiasca dragoste ca factor al Răscumpărării, folosită unilateral, se arată, de asemenea, inacceptabilă. Dar, pentru neacceptarea teoriei etice, trebuie oare să negăm ca factor al Răscumpărării şi dragostea dumnezeiască? Nu, categoric! Căci fără dragostea dumnezeiască nu ar fi putut să existe nici un fel de lămurire a operei răscumpărătoare a lui Hristos. Fără ea nu ar fi putut să existe în general nici o răscumpărare.

Prin urmare noi recunoaştem atât elementul juridic, cât şi elementul etic al Răscumpărării, negând atât teoria juridică exclusivistă, cât şi teoria etică exclusivistă ca fiind ambele neadevărate şi unilaterale.

De ce se tulbură partizanii teoriei etice când examinează explicaţiile juridice ale Răscumpărării? – Pentru că în aceasta s-ar vorbi despre relaţia juridică dintre Dumnezeu şi om. Noi recunoaştem însă că relaţiile juridice existente între oameni nu pot fi asemenea relaţiilor dintre oameni şi Dumnezeu, căci relaţiile juridice dintre oameni se bazează pe relativa

egalitate între ei şi pe egalitatea lor în drepturi, pe când între Dumnezeu şi oameni nu poate fi vorba de o egalitate, ori de egalitate în drepturi. „Nimeni niciodată nu va mărturisi – scrie pe bună dreptate arhiepiscopul Serafim Sobolev – că între Dumnezeu şi oameni ar fi posibilă în toată plinătatea ei o astfel de relaţie juridică care există între oameni şi care nu poate să nu reflecte făptura lor limitată, cu toate neajunsurile proprii acesteia, izvorâte din neputinţele şi patimile noastre. Dumnezeu ca Fiinţă nemărginită şi sfinţenie absolută... nu poate să fie parte egală cu oamenii în legătura Sa juridică. Însă de aici nu trebuie neapărat să conchidem că este cu neputinţă o relaţie juridică între Dumnezeu şi oameni. Pentru prezenţa acestei relaţii se cere în principal, ca bază, să existe o dreptate dumnezeiască şi o armonie între ea şi poruncile dumnezeieşti ori legea dumnezeiască. Tocmai acest fundament defineşte legătura ca fiind una de ordin juridic. Posibilitatea negării relaţiilor de ordin juridic între Dumnezeu şi oameni este la fel de puternică să înlănţuiască lucrarea dumnezeieştii dreptăţi în opera mântuirii

noastre". Prin urmare negarea dumnezeieştii dreptăţi în opera mântuirii este exclusivă din punct de vedere biblic, după cum ne-am încredinţat. Căci întreaga Descoperire Dumnezeiască ne vorbeşte de faptul că Dumnezeu a încheiat o alianţă cu oamenii, a intrat cu ei într-o înţelegere sfântă, le-a dat acestora poruncile Sale ca să le împlinească, le-a cerut să răspundă de nerespectarea lor şi le făgăduieşte, pentru păzirea lor, diferite bunătăţi – şi vremelnice, şi veşnice. Toate acestea mărturisesc despre raporturile juridice dintre Dumnezeu şi oameni.

În special în opera de Răscumpărare factorul juridic joacă un rol important. Însăşi noţiunea de „Răscumpărare" este o noţiune juridică. Cel mai luminos moment al ei este moartea pe cruce a lui Hristos, care, privită ca o Jertfă de iertare, ar fi de neînchipuit şi chiar absurdă fără o percepţie juridică a Răscumpărării.

Unilateralitatea teoriei etice apare şi mai evidentă când o analizăm; ea se opune vădit următoarelor fapte scripturistice:

1) că Însuşi Hristos înţelege Răscumpărarea ca pe un act juridic, şi nu

doar ca pe o manifestare a iubirii dumnezeieşti, atunci când spune că a venit să-Şi pună sufletul Său ca Răscumpărare pentru mulţi (Matei 20, 28);

2) că atât după Vechiul Testament, cât şi după Noul Testament Hristos este ***Mielul lui Dumnezeu***, *Cel ce ridică păcatul lumii* (I Ioan 1, 29; Isaia 53, 7);

3) că El este *jertfa* pentru care se iartă păcatele noastre (Leviticul 5, 5-6), *jertfă de ispăşire* pentru noi (Romani 3, 25; I Ioan 2, 2);

4) că noi suntem *cumpăraţi cu preţ* (I Corinteni 6, 20) cu scumpul Său Sânge (I Petru 1, 18-19) etc.

Aceste fapte, ca şi multe altele pe care noi le-am cercetat la timpul potrivit, fac evidentă recunoaşterea dumnezeieştii dreptăţi ca factor egal în lucrarea de Răscumpărare cu cel al dragostei dumnezeieşti. Cel ce nu doreşte să recunoască aceasta, se va ciocni inevitabil de dificultăţi de nedepăşit, care îl vor pune în imposibilitatea de a lămuri îndeajuns de argumentat adevărurile cele mai evidente ale Dumnezeieştii Descoperiri. Cum ar putea explica – de pildă – partizanii teoriei etice rostul şi conceptul întrupării lui Dumnezeu şi al Răscum-

părării doar din punctul de vedere al dumnezeieştii iubiri, prin negarea împlinirii legiuirilor celor de trebuinţă, care înfăptuiesc şi arată dumnezeiasca dreptate? De ce a fost de trebuinţă ca Dumnezeu să devină Om, dacă nu ar fi fost nevoie ca El să-Şi pună sufletul Său drept Răscumpărare „pentru noi"? Dacă presupunem că Dumnezeu, fără să urmărească dreptatea Sa, îi mântuieşte pe oameni doar în virtutea dragostei Lui, ne putem lipsi de orice înţeles al cuvântului „răscumpărare", pe care Iisus Hristos l-a întrebuinţat în legătură cu Răscumpărarea. Căci dragostea iartă fără să ceară Răscumpărare şi jertfe. Dumnezeu ar fi putut să ne mântuiască prin urmare prin atotputernicia şi dragostea Sa, fără să fie nevoie de întruparea Lui şi de cele ce au urmat: umilinţe fără seamăn, suferinţa şi moartea Fiului lui Dumnezeu. Ele se află într-o relaţie logică şi într-o profundă armonie lăuntrică doar privite din punct de vedere juridic. Dacă se înlătură acest principiu, vom preface într-o absurditate generală întreaga propovăduire a Apostolilor despre Răscumpărarea noastră din păcat, blestem şi moar-

te, despre jertfa lui Hristos adusă pe Golgota, ca iertare pentru păcatele noastre, despre scumpul Sânge al lui Hristos, prin care El ne-a *răscumpărat* din viaţa cea deşartă (I Petru 1, 18-19; Galateni 3, 13) şi celelalte. Atunci ce concluzie urmează să tragem din toate acestea? Căci întreaga Sfântă Scriptură vorbeşte despre Răscumpărare, jertfă, iertare şi altele de acest fel, iar acela care doreşte să salveze teoria etică trebuie să jertfească Descoperirea Dumnezeiască, susţinând asemenea lucruri absurde, raportat la teoria etică. Or, dacă el nu face aceasta, va trebui să retâlcuiască conceptele scripturistice amintite împotriva principiului juridic şi să intre în acest fel într-un conflict fără sfârşit cu Sfinţii Părinţi.

Iisus Hristos vorbeşte foarte convingător şi în legătură cu misiunea Lui răscumpărătoare de pe pământ, că *El* ***trebuie****... să pătimească multe... să fie ucis, şi a treia zi să învieze* (Matei 16, 21). Ce înseamnă acest cuvânt, trebuie, din punctul de vedere al teoriei etice? Dar oare Dumnezeu este dragoste? În dragostea Lui atotiertătoare sunt de neconceput patimile şi moar-

tea chiar pentru cei păcătoşi, şi cu atât mai mult pentru Hristos Cel lipsit de păcat. Presupunerea că El trebuie să sufere şi să moară din dragoste pentru noi nu rezolvă problema, ci produce o şi mai mare confuzie. Căci dacă şi cei fără de păcat trebuie să sufere şi să moară, la fel ca cei păcătoşi, dacă partea lor este una şi aceeaşi, se anulează oricare rânduială morală. Orice moralitate îşi pierde sensul. Totul se ascunde într-o ceaţă densă, prin care răzbate ca vizibilă doar concluzia fără de nădejde că Dumnezeu nu este drept, întrucât nu dă fiecăruia după faptele lui. Însă o asemenea concluzie este potrivnică atât Sfintei Scripturi, cât şi conştiinţei morale a omului.

Singur răspunsul juridic, că Iisus Hristos trebuia să sufere şi să moară pentru păcatele noastre, pe care de bună voie le-a luat asupra Lui, dezleagă această problemă.

Putem să facem astfel un pas mai departe şi să spunem: teoria etică conduce, unilateral, către o negare logică a celei mai de seamă dogme a creştinătăţii, dogma Răscumpărării. Reprezentarea lui Dumnezeu-Mântuitorul ca fiind doar dragoste, Care nu Se

conduce în lucrările Sale proniatoare de cerinţele dreptăţii care pedepseşte păcatul, ne trimite spre concluzia că păcatul nu trebuie să fie socotit în acest caz ca o piedică fatală pentru părtăşia cu dragostea lui Dumnezeu. Dar dacă dragostea lui Dumnezeu iartă toate, fără să ceară dezrădăcinarea păcatului, nu mai este nevoie de Răscumpărare, care să surpe păcatul dintre noi şi Dumnezeu.

Şi, dacă astfel stau lucrurile, pentru ce a venit Hristos pe pământ, de ce a pătimit şi a murit pe cruce? La aceste întrebări vom căuta în zadar un răspuns mulţumitor în teoria etică. Aceasta se află în primejdia de a preface lucrarea Dumnezeului-Om – a lui Hristos – a operei de răscumpărare din păcat, blestem şi moarte, din ceva unic în istoria omenirii şi a religiei, într-o banală istorie moral-pedagogică, care are ca scop de a da – în sens pelagian – câteva frumoase lecţii morale oamenilor. Iar dacă problema ar ţine doar de morală, Dumnezeu îi îndemnase pe oamenii păcătoşi spre moralitate, mai înainte, prin proroci. Morala evanghelică cea mai înaltă putea să fie vestită în acest caz de

un al doilea ales al lui Dumnezeu, un alt Moise, ori de vreun trimis dumnezeiesc – înger din cer (Galateni 1, 8). Însă, întrucât nu se referă doar la morală, ci înainte de toate la Răscumpărarea păcatelor celor ce au greşit înaintea lui Dumnezeu, întrucât se referă la restabilirea rânduielii morale încălcate – prin împlinirea dumnezeieştii dreptăți nesocotite mai înainte – şi la intrarea într-o nouă viață a omului, trebuia să vină Însuşi Fiul lui Dumnezeu şi să împlinească ascultarea nearătată de noi, să plătească datoria noastră, să restabilească legătura noastră întreruptă cu Dumnezeu, să ne dăruiască viața harică, pentru a arunca de la noi pe cele vechi, întru care trăia omul de odinioară, care îşi înlătură acum poftele cele înşelătoare, să ne înnoim... şi să ne îmbrăcăm în omul cel nou, zidit după Dumnezeu întru *dreptate* şi *sfințenia* adevărului (Efeseni 4, 22-24).

Cei ce neagă elementul juridic în lucrarea de Răscumpărare intră nu doar în contradicție cu Sfânta Scriptură, se află nu doar în pericolul de a nimici dogma Răscumpărării, însă, ca o consecință logică, merg în cele din

urmă, scârbiți de concluziile măreției lui Hristos, chiar până la negarea dragostei Lui. Aceasta ne vom strădui să o demonstrăm în continuare.

De ce a murit Hristos? Moartea lui Hristos poate fi redată de termenul evanghelic a trebuit, urmând să se împlinească astfel voia Tatălui, să bea până la capăt paharul suferințelor şi al morții (Matei 26, 39) pentru păcatele noastre şi pentru a noastră mântuire. Însă moartea lui Hristos este complet neînțeleasă dacă nu ar fi trebuit să fie respectată dumnezeiasca dreptate şi ca El să Se dea Răscumpărare pentru noi. Dacă dreptatea nu joacă nici un rol în Răscumpărare, ci doar dragostea, e de neînțeles moartea pe cruce a lui Hristos. De ce moare Hristos? Pentru aceasta oare, ca să se arate că dumnezeiasca dragoste Îl părăseşte pe Cel întru tot Drept şi Îl lasă singur, în voia sorții, chiar atunci, în chinurile Lui de dinaintea morții, ca El să strige cu o tragică nedumerire: *Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?* La aceste cuvinte ale lui Hristos punctul de vedere etic nu are nici o explicație.

Moartea lui Hristos poate să se explice în două moduri:

1) El a murit de bunăvoie, ca să plătească datoria noastră înaintea dumnezeieştii dreptăţi şi în acelaşi timp să arate şi măreţia dumnezeieştii iubiri;

2) dacă nu a fost aceasta misiunea Lui – să-Şi pună sufletul Său de bunăvoie şi conştient ca Răscumpărare pentru noi –, atunci El a murit nu de bunăvoie, ci de nevoie, din răutatea şi fanatismul vrăjmaşilor Lui personali.

Dacă Hristos a murit de bună voie, El a plătit datoria noastră înaintea dumnezeieştii dreptăţi şi, prin jertfa de Sine, ne-a arătat dragostea Lui. Recunoaşterea acestui element juridic în Răscumpărare deschide în mod logic tainice porţi spre a arunca o privire asupra măreţiei dumnezeieştii iubiri.

Însă negarea elementului juridic în Răscumpărare conduce inevitabil şi către negarea iubirii celei dumnezeieşti. Căci dacă dumnezeiasca dreptate nu trebuia să fie împlinită prin moartea lui Hristos, dacă Hristos nu a venit pe pământ cu scopul limpede de a muri pentru noi şi dacă totuşi a murit, este vădit că El a murit nu de bunăvoie, ci împotriva voii Lui. Însă

această îngăduinţă micşorează vrednicia Lui cea dumnezeiască, constrângându-ne să vedem în moartea Lui de pe cruce nu puterea dragostei Sale, ci neputinţa Lui împotriva răutăţii omeneşti, şi ne conduce până la negarea iubirii Lui celei dumnezeieşti. Căci nu moartea Lui care nu a fost de bunăvoie, ci silnică arată dragostea, ci cea de bunăvoie, conştientă, adică jertfa de sine, este neîndoielnică mărturie a dragostei. A admite că Mântuitorul moare nu din dragoste pentru oameni, ci ca o jertfă neputincioasă a răutăţii omeneşti, este nu doar o ofensă pentru măreţia dumnezeirii lui Hristos, ci şi împotriva propriei Lui mărturii făcute înaintea Sfântului Apostol Petru din grădina Ghetsimani, după predarea Lui în mâinile iudeilor: *Sau ţi se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu şi să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor împlini Scripturile, că aşa trebuie să fie?* (Matei 26, 53-54).

Care este concluzia acestor analize de până acum? Cel ce ţine la dumnezeiasca dragoste ca factor al Răscumpărării, acela trebuie să accepte şi dumnezeiasca dreptate, căci anularea celei

de pe urmă conduce logic, inevitabil, către anularea dragostei. Şi, pe de altă parte, evidențierea dumnezeieştii dreptăți conduce către o profundă reliefare a dragostei celei dumnezeieşti. Dacă dreptatea cea dumnezeiască nu cerea împlinire, cum oamenii păcătoşi nu puteau să o aducă, fără întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru noi, fără moartea Sa pentru noi pe cruce, nu s-ar fi arătat atât de orbitor dragostea Lui. Prin mărturisirea dumnezeieştii dreptăți, după cuvintele arhiepiscopului Serafim (Sobolev), noi am primit posibilitatea să cunoaştem „toată măreția iubirii dumnezeieşti pentru noi. Dacă dumnezeiasca dreptate nu ar fi cerut pentru mântuirea noastră plinirea ei prin jertfa de pe cruce a lui Hristos, noi nici nu am fi putut să ne lămurim ori să înțelegem dezinteresata şi neştiuta dragoste a lui Dumnezeu, şi niciodată nu am fi cunoscut-o pe ea în măsura în care ni se descoperă mai cu seamă pe cruce."[1]

Sfântul Ioan de Kronstadt spune: „Cuvântul *cruce,* ce este acesta?

[1] Arhiep. Serafim (Sobolev), „Iskajenie pravoslavnoi istini", p. 132.

– Acesta este cuvântul despre mântuire al celor ce pier [...] prin patimile şi moartea Fiului lui Dumnezeu Cel Unul-Născut; acesta este cuvântul despre iubirea nețărmurită a lui Dumnezeu față de lume... Acesta este cuvântul despre dreptatea infinită a lui Dumnezeu, care a cerut jertfă infinită pentru mulțimea păcatelor celor grele ale lumii."

Foarte inspirat ne prezintă Sfântul Filaret al Moscovei taina patimilor de pe cruce ale lui Hristos, în care se unesc armonios dumnezeiasca iubire şi dumnezeiasca dreptate.

„Intră înlăuntrul templului pătimirilor lui Iisus – spune el. Ce aflăm acolo? Nimic, în afară de sfânta şi fericita iubire a Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh pentru neamul omenesc cel păcătos şi deznădăjduit. Dragostea Tatălui răstigneşte. Dragostea Fiului este răstignită. Dragostea Sfântului Duh sărbătoreşte cu puterea Crucii. Dumnezeu într-atâta iubeşte lumea!... Se întâmplă că, pătrunzând în taina răstignirii şi descoperind pătimirile Fiului lui Dumnezeu, voia Tatălui Său, noi să simțim şi mai mult groaza dreptății Lui, mai mult decât dulceața iubirii

Sale... Însă Dumnezeu este iubire după ființă, este El Însuşi ființa dragostei. Toate însuşirile Lui sunt odăjdii ale dragostei: toate lucrările Lui sunt manifestări ale dragostei. În aceasta locuieşte Atotputernicia Lui în întreaga Sa plinătate; aceasta este adevărul Lui...; aceasta este preaînțelepciunea Lui...; aceasta este bunătatea Lui...; aceasta este în cele din urmă dreptatea Lui... Apropiați-vă şi luați aminte la înfricoşătoarea față a dumnezeieştii dreptăți şi veți vedea în ea privirea blândă a dumnezeieştii iubiri. Omul a închis prin păcatul său veşnicul izvor al dumnezeieştii iubiri; şi această iubire se înarmează cu dreptatea şi judecata, – pentru ce? – ca să nimicească cetatea dezbinării. Dar pentru că ființa păcătosului ar fi fost definitiv zdrobită sub loviturile curățitoare ale dreptății, asemenea unui vas de lut, iubitorul de suflete Cel de Neatins trimite pe Dragostea Lui cea de o ființă, adică pe Unicul Său Fiu, ca El... prin primirea trupului nostru, în afară de păcat, să poarte greutatea neputințelor noastre şi greutatea dreptății ridicate împotriva noastră; şi aceasta, ca să slăbească definitiv săgețile mâniei

hărăzite întregii omeniri, ca să deschidă în rănile Sale de pe cruce, neînchise, izvoarele îndurării şi ale dragostei ce trebuiau să inunde întregul pământ, blestemat odinioară, cu binecuvântări, cu viață şi fericire. Într-atâta a iubit Dumnezeu lumea.

Însă dacă Părintele ceresc, din iubire către lume, Îl dă pe Unicul Său Fiu, tot astfel şi Fiul, din iubire pentru lume, Se dă pe Sine Însuşi: şi pe când dragostea răstigneşte, tot aceeaşi dragoste se şi răstigneşte... Dragostea Unicului Fiu al lui Dumnezeu se înalță în acelaşi timp către Părintele ceresc şi se pogoară peste oameni... Dragostea către Dumnezeu jinduieşte după Dumnezeu, dragostea pentru om se milostiveşte de acesta. Dragostea pentru Dumnezeu impune să fie urmată legea dumnezeieştii dreptăți, dragostea pentru om nu părăseşte nici pe călcătorul legii, ca acesta să piară întru nedreptatea sa. Dragostea pentru Dumnezeu năzuieşte să înfrângă pe vrăjmaşul lui Dumnezeu, dragostea pentru om înomeneşte Dumnezeirea, ca prin mijlocirea dragostei pentru Dumnezeu să îndumnezeiască firea omenească".

Iată, minunată reflectare a înțelegerii ortodoxe despre Răscumpărare ca operă a iubirii dumnezeieşti şi a dreptății dumnezeieşti. Cugetările adânci ale Sfântului Filaret al Moscovei adună ca într-un focar învățătura Sfinților Părinți despre armonia interioară dintre dragostea dumnezeiască şi dumnezeiasca dreptate, ele fiind de neconceput una fără cealaltă.

7.
Încheiere

Examinând drumul parcurs până aici, trebuie să sintetizăm rezultatele expunerii şi să tragem concluziile care se impun.

Cu deplină încredințare putem constata că atât în Vechiul Testament, cât şi în Noul Testament Dumnezeu este reprezentat ca dreptate şi iubire, iar Răscumpărarea – ca desăvârşită Descoperire a iubirii Lui şi ca absolută plinire a dreptății Sale.

Aceasta a fost şi încredințarea Sfinților Părinți. Ea este reflectată de asemenea în cântările slujbelor ortodoxe. Dintru început, luptătorii mărturisirii credinței ortodoxe s-au bazat, în toate disputele hristologice, pe o asemenea interpretare.

În lumina rezultatelor cercetărilor noastre se vede greşeala atât a exclusivismului juridic, cât şi a celui etic asupra Răscumpărării. Împotrivindu-se una celeilalte, cele două teorii

se aseamănă în faptul că ambele sunt unilaterale. Adevărul trebuie să se afle nu în armonia ori în contopirea lor, căci fiecare dintre ele îşi are părţile slabe, iar rezultanta nu ar putea fi o privire dreaptă asupra Răscumpărării. Adevărul este în Revelaţie şi în învăţătura Sfinţilor Părinţi, într-un indestructibil întreg al iubirii dumnezeieşti şi al dreptăţii dumnezeieşti.

Teoria juridică conduce către o anulare raţionalistă a tainei Răscumpărării. Prin această teorie, multe lucruri au fost disprețuite din pricina necercetării planului dumnezeiesc, iar altele, întrucât erau nevrednice de raţiunea omenească, pentru a se face înţelese de ea; şi astfel se ştirbeşte taina Răscumpărării cea de neatins şi, ceea ce ţine de paradoxurile acesteia, se aduce atingere caracterului ei apofatic.

Teoria satisfacţiei, a lui Anselm de Canterbury, se arată mai degrabă orientată către Dumnezeu, prin apărarea onoarei Lui, decât către om şi mântuirea acestuia. Ea conduce, prin sublinierea a satisfacţiei infinite a întregii lucrări a lui Hristos, la negarea logică a necesităţii morţii pe cruce a Mântuitorului, iar, în consecinţele ei ultime, până la deplina nimicire a tainei Răscumpărării, ceea ce s-a întâmplat în teologia liberalistă.

Teoria etică, negând latura juridică a Răscumpărării, intră în contradicţie cu Sfânta Scriptură, arătându-se neputincioasă în a explica sensul pătimirilor şi a morţii pe cruce a lui Hristos, conducând în mod logic către negarea nu doar a dogmei Răscumpărării, ci chiar a înseşi dragostei dumnezeieşti, căci prin negarea elementului juridic din Răscumpărare se subminează însăşi manifestarea iubirii nețărmurite şi a măreţiei dumnezeieşti de pe cruce.

Dacă ne raportăm la concluziile practice ale celor două teorii unilaterale, trebuie să spunem:

Datorită spiritului său juridic extrem şi legăturii interne cu învăţătura despre păcatul originar ca pierdere doar a harului şi nu ca vătămare din temelie a firii omeneşti, teoria satisfacţiei creează acea condiţie propice care a născut doctrina romano-catolică greşită despre fapte, înţelese ca merite înaintea lui Dumnezeu, des-

pre meritele prisositoare ale sfinților şi despre tezaurul acestor merite prisositoare. Credincioşii oarecum săraci în fapte bune sunt îndrumați astfel prin aceste doctrine omeneşti nu spre o adâncă pocăință şi sinceră îndreptare, ci către merite prisositoare, de-a gata, aflate întotdeauna în tezaurul papal, din care ei pot să primească pentru propria mântuire merite ale altora, pe care singuri nu au putut să şi le atragă. Folosirea acestor merite se face prin aşa-numitele indulgențe. Sistemul se practică până în zilele noastre în Biserica Romano-catolică. Abuzurile legate de acestea au condus, după cum ne este cunoscut din istorie, la apariția Reformei.

Nici **teoria etică** nu are calitatea de a veni cu îndrumări practice asupra vieții duhovniceşti. Ea creează condiții pentru concluzii extreme, neortodoxe din punct de vedere dogmatic şi moral, la limita origenismului, osândit la cel de-al V-lea Sinod Ecumenic, din pricina apocatastazei. Din ea se naşte în chip nefiresc ispititorul silogism că, dacă Dumnezeu este dragoste şi dacă a săvârşit Răscumpărarea doar din dragoste, fără să ceară plini-

rea dreptății Sale, El nu va căuta nici la noi osebită dreptate ori vreo osebită adâncă pocăință, ci ne va mântui doar din dragostea Sa, oricum am trăi. Aceasta este o gândire total greşită din punctul de vedere al Dumnezeieştii Descoperiri. Împărtăşirea ei conduce la demobilizarea puterilor morale, şi de aici la pierderea mântuirii. În aceasta constau pieirea şi înşelarea. În întreaga Sfântă Scriptură credincioşii sunt îndemnați în chip minunat să ducă o viață în dreptate, să împlinească poruncile Domnului, cele mai vădite manifestări ale dumnezeieştii dreptăți, spre a nu se lipsi de dumnezeiasca dragoste.

Dacă urmările practice ale teoriei juridice conduc la decăderea idealului moralei creştine până la nivelul unei dreptăți de mercenar, în teoria etică sunt lesne subapreciate nevoințele pentru mântuire.

Urmările practice ale punctului de vedere ortodox asupra Răscumpărării ca operă a dumnezeieştii dreptăți şi a dumnezeieştii iubiri ce lucrează concomitent sunt în deplină armonie cu normele etice ale Sfintei Scripturi şi conduc către binecuvântate concluzii.

Ele întotdeauna ne îndeamnă către o viață morală dreaptă, păzindu-ne de căderea fie într-una, fie în cealaltă extremă, şi ne călăuzesc cu siguranță către țelul ultim al credinței noastre – mântuirea sufletelor (I Petru 1, 9).

Dumnezeiasca dragoste, manifestată prin Răscumpărare, îl însuflețește pe om, ca nu cumva să cadă în împuținarea sufletului din cauza păcătoșeniei sale. Dumnezeiasca dreptate manifestată prin Răscumpărare ne dă trezvie, ca să nu cadă necredinciosul în lenevire și într-o nădejde împuținată. Dragostea deșteaptă virtuțile morale, iar dreptatea le împinge spre acțiune. Dragostea ne păzește de deznădejde, iar dreptatea – de încrederea cea nemăsurată, nu mai puțin pierzătoare decât deznădejdea. Dragostea vorbește astfel despre împuținarea nădejdii noastre: „Hristos Şi-a dat sufletul pentru tine! Nu te descuraja!" Dreptatea însă îl avertizează pe cel ce ia lucrurile cu ușurință: „Deși s-a săvârșit și pentru tine Răscumpărarea, nu vei gusta din roadele acesteia dacă nu pornești pe cărarea dreptății!"

Astfel, în punctul de vedere ortodox asupra Răscumpărării, ca ope-

ră a dumnezeieşti iubiri şi a dumnezeieştii dreptății, se exclud extremele teoriilor exclusiv juridică şi exclusiv etică, preîntâmpinând primejdia nădejdii de sine a mercenarului şi cea a împuținării morale şi se ajunge la cunoaşterea adevărului Descoperirii Dumnezeieşti, care spune: „Trăieşte dumnezeiasca dreptate a lui Dumnezeu şi vei deveni părtaş la dumnezeiasca dragoste!"

La acest punct de vedere ortodox conduc cercetările – lipsite de idei preconcepute – ale Cuvântului lui Dumnezeu. Cu el se armonizează gândirea Sfinților Părinți. Acest punct de vedere se reflectă în cărțile noastre de slujbă. Pe el îl împărtăşeşte Sfânta Biserică a lui Hristos în toată vremea şi va fi împărtăşit până la sfârşitul veacurilor. Şi cum să nu-l împărtăşească, când Răscumpărătorul nostru, Care cunoaşte cel mai bine tainele planului lui Dumnezeu şi Care are şi ultimul cuvânt în problema mântuirii, ne arată – mărturisită şi în porunci – calea de urmat a dumnezeieştii dreptăți, ca o condiție necesară pentru părtăşia cu iubirea cea dumnezeiască:

Dacă păziți poruncile Mele – spune El –,
veți rămâne întru iubirea Mea,
după cum şi Eu am păzit poruncile Tatălui Meu
şi rămân întru iubirea Lui
(Ioan 15, 10).

Notă biografică

Autorul acestei cărți, **Arhimandritul Serafim Alexiev**, este binecunoscut cititorilor ortodocşi din Bulgaria. Născut în anul 1912 într-o familie săracă, dar evlavioasă, el a absolvit Seminarul Teologic din Sofia. Mai apoi este admis la Facultatea de Teologie, continuându-şi după aceea studiile în Elveția. În anul 1940 intră în monahism. Un rol hotărâtor în viața lui l-a avut prietenia cu vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Serafim Sobolev († 1950), în care află un povățuitor fără seamăn în ale credinței şi vieții duhovniceşti.

În viața şi activitatea creatoare a Arhimandritului Serafim se disting trei perioade. Prima (până 1960), când, în ciuda condițiilor vitrege, desfăşoară o neobosită activitate pastorală, ține predici şi omilii pline de har, scrie broşuri şi poezii pe teme moral-duhovniceşti. Din această perioadă datează culegerile de omilii *Nădejdea noastră* şi

Dragostea noastră – dintre cele mai căutate cărți ale sale. În a doua perioadă (1960-1969), Arhimandritul Serafim – deja doctor în Teologie Dogmatică al Academiei de Teologie din Sofia – publică o serie de studii, rodul unei trude teologice neistovite.

A treia perioadă debutează în anul 1969, când, din cauza unui dezacord de principiu cu privire la reforma calendarului din Bulgaria şi a politicii proecumenice în care era antrenată Biserica Ortodoxă Bulgară, este nevoit să părăsească Academia Teologică. În această perioadă, Arhimandritul Serafim scrie o nouă serie de cărți cu conținut teologic şi duhovnicesc, printre care: *Rugăciunea noastră, Viața de după moarte, Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul* şi altele, precum şi ultima sa carte-testament: *Ortodoxia şi ecumenismul* – o critică profundă a ereziei ecumeniste.

Arhimandritul Serafim a trecut la Domnul pe 13/26. 01. 1993. De la el ne-au rămas, ca o prețioasă moştenire, cărțile şi pilda sa de viață monahală plină de râvnă şi jertfă de sine, închinată pe deplin slujirii sfintei credințe ortodoxe.

Cuprins

Prefață 7

1. Sfânta Scriptură a Vechiului Testament şi Răscumpărarea 15

2. Sfânta Scriptură a Noului Testament şi Răscumpărarea 47

3. Sfinții Părinți şi dascăli ai Bisericii şi Răscumpărarea 77

4. Cărțile de slujbă şi Răscumpărarea 109

5. Disputele hristologice şi Răscumpărarea 119

6. O analiză critică a celor două teorii teologice unilaterale despre Răscumpărare 137

7. Încheiere 173

Notă biografică 181